

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ – ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІНКА

Сергій ВОНСОВИЧ, Тетяна СУЛЯТИЦЬКА, Василь ЧАБАНОВ

**ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ – ПОЛІТОЛОГІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІН ПОЛІТОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ: «ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНИХ
ПОЛІТИЧНИХ ВЧЕНЬ», «ПОЛІТИЧНИЙ АНАЛІЗ І ПРОГНОЗ»,
«ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ПОЛІТИКА», «ПОЛІТИЧНІ СИСТЕМИ ТА
РЕЖИМИ», «ТЕХНОЛОГІЇ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ», «ПРАКТИЧНА
ПОЛІТОЛОГІЯ», «ПОЛІТИЧНА ТРАНЗИТОЛОГІЯ»**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

м. Кам'янець – Подільський 2023р.

УДК 32: 001. 8 (075.8)

О64

Рекомендовано до друку радою з науково-методичної роботи і забезпечення якості вищої освіти історичного факультету (протокол № 2 від 22.05.23 року)

Рецензенти:

Кучинська І.О. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і управління навчальним закладом Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Хома Н.М. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології та міжнародних відносин національного університету «Львівська політехніка».

О64 Організація самостійної пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти – політологів під час вивчення дисциплін політологічного циклу: «Історія зарубіжних політичних вчень», «Політичний аналіз і прогноз», «Загальна теорія політики», «Політична системи та режими», «Технології політичних процесів», «Практична політологія», «Політична транзитологія». Методичні рекомендації [Електронний ресурс] / укл.: С. Вонсович, Т. Сулятицька, В. Чабанов. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 139 с.

Електронна версія доступна за покликанням:

URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7501>

Методичні рекомендації мають на меті допомогти здобувачам вищої освіти – політологам вдосконалити самостійну діяльність, збагатитися практичними вміннями й навичками з підвищення якості процесу навчання в навчальному закладі. Рекомендації підготовлені відповідно до стандарту вищої освіти спеціальності 052 «Політологія», галузі знань «Соціальні та поведінкові науки» для першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня вищої освіти. У методичних рекомендаціях висвітлено програмний зміст курсів, розроблених на основі авторських концепцій, які відповідають вимогам ОПП з дисциплін: «Політичний аналіз та прогноз», «Історія зарубіжних політичних вчень», «Загальна теорія політики», «Політичні системи та режими», «Технології політичних процесів», «Практична політологія», «Політична транзитологія».

Виконання вказівок, окреслених у методичних рекомендаціях, сприятиме вдосконаленню самостійної пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти, збагаченню практичними вміннями й навичками.

Для здобувачів вищої освіти – політологів, викладачів вищих навчальних закладів.

УДК 32:001.8(075.8)

© С. Вонсович, Т. Сулятицька, В. Чабанов

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА.....	4
УПРАВЛІННЯ САМОСТІЙНОЮ ПІЗНАВАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	6
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	7
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНИХ ПОЛІТИЧНИХ ВЧЕНЬ» ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ.....	9
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗ» ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ.....	45
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ПРАКТИЧНА ПОЛІТОЛОГІЯ» ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ.....	61
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ТЕХНОЛОГІЇ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ» ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ.....	75
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ПОЛІТИКИ» ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ.....	94
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТИЧНІ СИСТЕМИ ТА РЕЖИМИ» ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ	111
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТИЧНА ТРАНЗИТОЛОГІЯ» ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ	121
ТЕЗАУРУС.....	133

П Е Р Е Д М О В А

Освіта людини не встигатиме за новими відкриттями й науковими теоріями, не відповідатиме вимогам часу, практики, якщо вона не спиратиметься на активність і самостійність особистості та розвиток її творчого потенціалу. Одним із головних критеріїв, які характеризують готовність фахівця до майбутньої професійної діяльності є вміння самостійно і творчо працювати.

Очевидно, що пріоритетною формою організації навчання має стати пізнавальна діяльність здобувачів вищої освіти. Таке зміщення акцентів дозволить сформуванню свій особистий підхід і методи професійної діяльності.

У зв'язку з переорієнтацією ролі й місця здобувача вищої освіти у структурі навчальної діяльності відбувається і переосмислення самостійної пізнавальної діяльності, основ її організації на практиці. Це продиктовано тим, що питома вага самостійної роботи значно зростає. Головною метою самостійної роботи здобувача вищої освіти є формування його пізнавальної активності, засвоєння ним основних умінь та навичок роботи з навчальними матеріалами, поглиблення та розширення вже набутих знань, підвищення рівня організованості.

Зміст самостійної роботи здобувачів вищої освіти визначається робочими програмами та силабусами дисциплін політологічного циклу, зазначених у запропонованих методичних рекомендаціях.

Організація самостійної пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти спрямовується на оволодіння вміннями та навичками навчальної діяльності:

- самостійної роботи в бібліотеці з каталогами;
- роботи з навчальною, навчально-методичною, науковою, науково-популярною літературою;
- конспектування літературних джерел;
- роботи з довідковою літературою;
- користування Інтернет;
- роботи з електронною бібліотекою університету.

Методичні рекомендації структуровано наступним чином: подано пояснення, щодо здійснення управління самостійною пізнавальною діяльністю здобувачів вищої освіти в інформаційно-комунікаційному середовищі, критерії оцінювання самостійної роботи здобувачів вищої освіти – політологів, завдання та рекомендована література для самостійної роботи з дисциплін політологічного циклу, методичні поради щодо виконання завдань, тезаурус.

Основними нормативними документами для підготовки бакалаврів та магістрів зі спеціальності 052 Політологія є такі загальноосвітні інструктивні документи, а також стандарти та положення К-ПНУ:

Про вищу освіту: закон України Закон від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання», URL: <http://lib.pnu.edu.ua/files/dstu-8302-2015.pdf>

Освітньо-професійна програма «Політологія» першого рівня вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія. Кваліфікація: бакалавр політології. URL: <https://kpnu.edu.ua/opp/osvitni-prohramy-bakalavr/>

Освітньо-професійна програма «Політологія» другого рівня вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія. Кваліфікація: магістр політології. URL: <https://kpnu.edu.ua/opp/osvitni-prohramy-mahistr/>

Кодекс академічної доброчесності Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція) <https://drive.google.com/file/d/1LIOReajanExMEnG2DvgdaFNACYWU00UL/view>

УПРАВЛІННЯ САМОСТІЙНОЮ ПІЗНАВАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Самостійна робота здобувачів вищої освіти може здійснюватися і в online режимі. Базою для створення інформаційно-комунікаційного середовища, в якому здійснюється управління самостійною пізнавальною діяльністю здобувачів вищої освіти було обрано систему управління навчанням Moodle – це платформа для організації дистанційного навчання. На головній сторінці розміщено дисципліни політологічного циклу та завдання щодо виконання самостійної роботи кожної дисципліни зокрема. Подано критерії оцінювання самостійної роботи. Щоб користуватися системою роботи в Moodle, здобувачам вищої освіти необхідно зареєструватися. Послідовність роботи (реєстрація користувачів) відбувається таким чином:

1. реєстрація користувача;
2. профіль користувача – особиста картка;
3. зміна пароля користувача;
4. блоги в Moodle

Якщо все правильно набрано, то система дозволяє вхід. Знайшовши серед поданих курсів самостійну роботу, варто ознайомитися із завданнями. Система покаже послідовність подальших дій. Вигляд сайту та опис основних блоків:

5. зовнішній вигляд курсів і навігація;
6. розділи курсів;
7. робота з календарем;
8. обмін повідомленнями.

Завдання для здійснення самостійної роботи політологів (бакалаврів і магістрів) запропоновано у різних формах: таблиці, аналітичні записки, презентації, моніторинги, діаграми, написання наукових статей на задану тему та ін.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Контроль за самостійною пізнавальною діяльністю здійснюється на практичних заняттях, консультаціях, а також, працюючи в Online. Надіслані матеріали перевіряються в Moodle.

Критерії оцінювання самостійної роботи

високий рівень 9-10 б.	Здобувач вищої освіти виявляє глибокі фундаментальні знання з питань, винесених на самостійне опрацювання, повно викладає самостійно вивчений матеріал, виявляє розуміння предмета висловлювання, розуміє можливість різних тлумачень однієї і тієї ж проблеми, вміє оцінювати аргументи для її доведення, порівнювати, формулює своє бачення проблеми, виявляє розуміння матеріалу, може обґрунтовувати свої судження, застосовувати знання на практиці у нестандартних ситуаціях (диспути, круглі столи тощо), наводити необхідні приклади, викладає матеріал логічно, послідовно, добирає самостійно інформаційні джерела, володіє вміннями творчо-пошукової діяльності та роботи з інтернетними джерелами, висловлює та обґрунтовує власні враження після ознайомлення із текстами першоджерел, вживає мовні засоби відповідно до норм української літературної мови. Здобувач вищої освіти вчасно виконує завдання самостійної роботи та дотримується принципів академічної доброчесності.
достатній рівень 8,9- 7,5 б.	Якщо відповідь здобувача відповідає тим самим вимогам, що і для високого рівня, але здобувач допускає 1-2 помилки, які сам виправляє, і 1-2 недоліки в послідовності викладу матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання, та в мовному оформленні висловлювання. Здобувач вміє наводити власні приклади на підтвердження нових думок, може застосовувати вивчений матеріал у стандартних та дещо змінених ситуаціях (зокрема, під час круглих столів, конференцій), переважно добирає самостійно інформаційні джерела, володіє вміннями творчо-пошукової діяльності та роботи з інтернетними джерелами. Здобувач вищої освіти вчасно виконує завдання самостійної роботи та дотримується принципів академічної доброчесності.
середній рівень 7,4 -6 б.	Якщо здобувач виявляє знання і розуміння основних положень питань, винесених на самостійне опрацювання, але викладає матеріал неповно, допускає неточності у визначенні понять, потребує допомоги (спрямувальних питань) викладача, не вміє досить глибоко і доказово обґрунтовувати свої судження і

	наводити приклади; у власній аргументації використовує загальновідомі докази; не має сформованих умінь і навичок роботи з отриманою інформацією; володіє вміннями здійснювати первинну обробку навчальної інформації без її подальшого аналізу, викладає матеріал непослідовно і допускає помилки в мовному оформленні викладу. Здобувач вищої освіти виконує завдання самостійної роботи фрагментарно й дещо пізніше визначеного терміну та переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
початковий рівень менше ніж 6 б.	Якщо здобувач виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу, не володіє методичним апаратом, допускає помилки у формулюванні понять та категорій, які спотворюють їх зміст, не вміє самостійно побудувати систему вивчення певних тем, хаотично і невпевнено викладає матеріал. У здобувача не сформовано необхідні практичні вміння роботи з навчальною інформацією; він не має елементарних умінь здійснювати первинну обробку й подальший аналіз навчальної інформації; не володіє вміннями вибирати відомі способи дій для виконання завдань, неспроможний виконати стандартні завдання після спрямувальних питань викладача. Здобувач не виконав більшість завдань самостійної роботи, подав роботу пізніше визначеного терміну. У роботі здобувача наявні ознаки академічної недоброчесності.

Здобувачі вищої освіти, які за виконання завдань СР отримали рейтинговий бал менший 60% від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися на звіт за виконання СР на консультації або, працюючи в Online, не надіслали матеріали в Moodle, або не виконали завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНИХ ПОЛІТИЧНИХ ВЧЕНЬ» ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Тема 1: Теоретико-методологічні засади історії зарубіжних політичних вчень

Предмет і завдання навчального курсу. Характерні особливості і закономірності та їх відображення в суспільній свідомості. Соціальна зумовленість і актуальність вивчення історії зарубіжних політичних вчень. Методологічні принципи вивчення історії зарубіжних політичних вчень.

Ключові поняття та терміни: періодизація, періодизація історії зарубіжних політичних вчень; формаційний, загальноцивілізаційний, технологічно-детермінований підходи; основні періоди формування політичної думки; сутність методології; принципи історизму, об'єктивності і системності; методи дослідження історії зарубіжних політичних вчень; понятійно-категоріальна структура курсу.

Завдання для самостійної роботи.

1. Складіть таблицю: «Періодизація історії зарубіжних вчень».
2. Опишіть методологічні принципи вивчення історії зарубіжних політичних вчень.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Під час відповіді на питання доцільно звернути увагу на те, як побудувати таблицю, використовуючи спеціалізовані веб-сайти.

Таблиця – це сукупність клітинок, розташованих у рядках і стовпцях, що містять певну інформацію.

Клітинка – елемент таблиці, утворений на перехрещенні стовпця і рядка.

Способи створення таблиці:

- перетворення існуючого тексту в таблицю;
- створення порожньої таблиці з наступним її заповненням.

Також зверніть увагу на те, які підходи визначено щодо періодизації історії зарубіжних вчень, а саме: формаційний підхід, загальноцивілізаційний підхід, теоретико-детерміністський підхід, світоглядний підхід.

До завдання № 2. Під час самостійної роботи над цим завданням, потрібно розкрити методологічні принципи вивчення історії зарубіжних політичних вчень, а саме принципи історизму, об'єктивності і системності.

Рекомендована література:

1. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексеєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів: Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
2. Кирилюк Ф.М. Історія політології: підруч. для вищ. навч. закл. Київ: Знання України, 2002 . Т. 1. 534 с.
3. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень: навчально-методичний комплекс : в 2 ч. Київ : Знання України, 2015. 399 с.
4. Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парлам. вид-во, 2011. 808 с.
5. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків: Право, 2015. 814 с.
6. Себайн Джордж Г., Торсон Томас Л. Історія політичної думки. Київ: Основи. 1997. 838 с.

Тема 2: Політико-правові концепції Стародавнього Сходу

Об'єктивні передумови виникнення політичних вчень. Особливості господарювання в країнах Стародавнього Сходу та їх вплив на політичну свідомість суспільства. Фаталістичні погляди. Анімація і антропоморфізація предметів і явищ природи. Політична міфологія Стародавнього Єгипту і Вавилону. Міфологічні мотиви у творах «Повчання Птаххетапа», «Книга мертвих», «Повчання гераклопольського царя своєму сину», «Реформи Урухагіні», «Закони Хаммурапі». Релігійно-міфологічна філософія Стародавньої Індії. «Вяди», «Упаксітади», «Закони Ману» – теоретичні джерела брахманізму. Буддійські писання. Філософсько-політична думка Стародавнього Китаю.

Ключові поняття та терміни: конфуціанство, моїзм, легізм, даосизм, теократизм, брахманізм, буддизм.

Завдання для самостійної роботи.

1. Складіть план до праць «Закони Хамурапі», «Про походження влади».
2. Опишіть, як оберігалася приватна власність у Вавилоні за законами Хамурапі.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Зверніть увагу на те, що при складанні плану, варто дотримуватися такого алгоритму.

1. Поділіть текст на змістові частини.
2. Визначте мікротему кожної частини.
3. Підберіть підзаголовки.
4. Пронумеруйте підзаголовки та запишіть.

До завдання № 2. Під час самостійної роботи над цим завданням, потрібно використати навчальний посібник. Див. Вонсович С.Г. Історія зарубіжних політичних вчень: частина 1. Політичні вчення Стародавнього Сходу і античності: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП.Зволейко Д.Г., 2021. 160 с. С. 8-12.

(Додаток 3. Першоджерела . «Закопи Царя Хамурани» С. 109)

Рекомендована література:

1. Андрусак Т.Г. Історія політичних та правових вчень. Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 220 с.
2. Вонсович С.Г. Історія зарубіжних політичних вчень: частина 1. Політичні вчення Стародавнього Сходу і античності: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП.Зволейко Д.Г., 2021. 160 с.
3. Гурак Р.В. Аналіз політико-правових учень країн Стародавнього Сходу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2014 №10-2 Т.1. С 21-23.*
4. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексеєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
5. Кирилук Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень: навч.-метод. комплекс: в 2 ч. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Знання України. Ч. 1. 2015. 399 с.
6. Яремчук В.Д. Історія політичних і правових вчень: схеми, дефініції, джерела та персоналії: навч. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 380 с.

Тема 3: Філософські і політико-правові концепції Стародавньої Греції

Античне суспільство: витоки, сутність, структура, політичні інститути. Афінське врядування. Роль демократичних засад в організації політичного життя держави. Політичні ідеали міста-держави. Твір Перикла «Надгробне слово». Сутність політичної свободи. Міфологічний світогляд стародавніх греків. Поєми Гомера «Одісея» і «Іліада». Започаткування раціоналістичних форм тлумачення політичного життя. Політичні погляди та ідеї Фалеса, Біанта, Хілона, Піттака, Пернандра. Філософські принципи аналізу політичного життя. Погляди піфагорійців. Вчення Геракліта про мінливість світу і шляхи його пізнання. Демокрит про виникнення людського роду та суспільного життя. Політичні погляди софістів. Морально-політична проблематика у творчості Сократа. Аналіз Сократом найпоширеніших форм державного правління.

Ключові поняття та терміни: античне суспільство, афінське врядування, міста-держави, міфологічний світогляд, піфагорійці, Гераклід, Перикл, Гомер, Демокрит, софісти, Сократ, форми державного правління.

Завдання для самостійної роботи.

1. Використовуючи комп'ютерну техніку та мережі інтернет, опишіть філософські і суспільні погляди Сократа.
2. Розкрийте помірковану цензову демократію Солона.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Під час самостійної роботи над завданням, використовуйте інтернет-ресурси. Філософські та суспільно-політичні погляди Сократа. веб-сайт. URL: [http:// kimo.univ.kiev.ua/Phil/11.htm](http://kimo.univ.kiev.ua/Phil/11.htm) (дата звернення: 12.05.2023).

До завдання № 2. При розкритті питання, зверніть увагу на рекомендовану літературу. Див. Вонсович С.Г. Історія зарубіжних політичних вчень: частина 1. Політичні вчення Стародавнього Сходу і античності: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП.Зволейко Д.Г., 2021. 160 с. С. 47-49.

Рекомендована література:

1. Вонсович С.Г. Історія зарубіжних політичних вчень: частина 1. Політичні вчення Стародавнього Сходу і античності: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : ПП.Зволейко Д.Г., 2021. 160 с.
2. Гомер. Іліада. Харків. Фоліо. 2021. 448 с.
3. Гуренко М.М. Розвиток політико-правової думки про гарантії прав і свобод людини та громадянина: монографія. Київ : Логос, 2002. 252 с.
4. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера / Євгеній Причепій (ред.). Київ: Тандем, 2002. 582 с.
5. Платон. Апологія Сократа. Діалоги; переклад, Й. Кобів, Ю. Мушак. Харків Фоліо. 2022. 406 с.
6. Умберто Еко. Історія європейської цивілізації. Греція. Харків : Фоліо. 2019. 1159 с.
7. Яремчук В.Д. Історія політичних і правових вчень: схеми, дефініції, джерела та персоналії: навч. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 380 с.

Тема 4. Політичні погляди Платона

Концепція ідеальної, справедливої держави. Розподіл праці як основний принцип побудови платонівської держави. Соціальна ієрархія станів. Правителі, стражі і виробники. Правління кращих. Всеохоплюючий контроль усіх сфер діяльності громадян платонівської держави. Критика Платоном існуючих форм держави. Тимократія. Олігархія. Демократія. Тиранія. Платон

про політику як про «царське мистецтво» (діалог «Політик»). Політико-правові погляди філософа у праці «Закони» (проект ідеального законодавства).

Ключові поняття та терміни: Платон, ідеальна держава, ієрархія станів, платонівська держава, тимократія, олігархія, демократія, тиранія, ідеальне законодавство.

Завдання для самостійної роботи.

1. Опрацюйте працю Платона «Держава». Складіть тези.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Доцільно звернути увагу на те, що тези – лаконічно сформульовані головні думки, ключові аспекти, ідеї та концепції автора.

Алгоритм написання тез:

1. Поставте ціль.
2. Сформулюйте назву.
3. Виділіть головне та об'єднайте ключові ідеї у зв'язний текст.
4. Формулюйте простіше (речення мають бути короткими і простими).
5. Кожна фраза – закінчена думка.
6. Дотримуйтеся структури (структура тез складається зі: вступного блоку, змістової частини та висновків про висновки).
7. Дбайте про грамотність і правдивість.
8. Зважайте на актуальні вимоги (форма важлива так само як зміст).
9. Один раз напишіть, сім разів перечитайте.

Використовуйте веб-сайти та рекомендовану літературу для роботи над працею Платона «Держава».

Рекомендована література:

1. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексеєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
2. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень: навч.-метод. комплекс: в 2 ч. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Знання України. Ч. 1. 2015. 399 с.
3. Платон Діалоги. Переклад. Й.Кобів, Ю.Мушак Харків. Фоліо. 2022. 352 с.
4. Платон. Держава. Переклад. Д. Коваль. Львів. Априорі. 2021. 464 с.
5. Політологія: навчальний енциклопедичний словник довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації / За наук. ред. д-ра політ. н. Хоми Н.М., В.М. Денисенко., О.М. Сорба, Л.Я. Угрин та ін. Львів : Новий Світ 2000, 2014. 778 с.

Тема 5: Розвиток політичної думки Арістотелем

Арістотель про сутність і мету політики. Добродійність (інтелектуальна і вольова) і справедливість (розподільна і зрівняльна) в інтерпретаціях філософа. Метод політики як науки. Погляди Арістотеля на державу, її походження і форми (монархія, аристократія, політія, тиранія, олігархія, демократія). «Найкраща держава» у розумінні Арістотеля. Вчення філософа про природне і політичне право. Законодавство і його призначення. Праця «Політика».

Ключові поняття та терміни: Арістотель, добродійність, справедливість, монархія, аристократія, політія, тиранія, олігархія, демократія, природне і політичне право.

Завдання для самостійної роботи.

1. Складіть порівняльну таблицю про форми державного правління, використовуючи працю Арістотеля «Політика».
2. Занотуйте відповідь на питання: «Чим відрізняється розподільна і зрівняльна справедливість?».

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

У процесі самостійного розкриття питання, потрібно звернути увагу на те, як скласти порівняльну таблицю подій, процесів:

- порівняння – дуже важлива розумова операція, що дає можливість глибше вивчити історичні події і процеси;
- порівнювати можна тільки однорідні явища, події, процеси, пов'язані спільністю ознак і тільки за порівнянними ознаками (наприклад, причини, цілі, склад учасників, підсумки і т. ін.).

План складання порівняльної таблиці

1. Уважно прочитайте інформацію про події, явища, процеси, які порівнюєте.
2. Визначте істотні і порівнянні ознаки, за якими можна провести порівняння.
3. Розташуйте ознаки порівняння за ступенем важливості.
4. Хід роботи з порівняння оформіть в таблиці, в лівій частині якої розташуйте складений план (на основі ознак порівняння).
5. Послідовно порівняйте обидва явища, процеси за кожною ознакою (за кожним пунктом плану). Хід порівняння запишіть в центральній частині таблиці.
6. Знайдіть відмінності і подібності, зробіть запис в правій частині таблиці.

Ознаки

порівняння

Ознака 1

Ознака 2

Порівнювані

подія, явище,

процес №1

Порівнювані

подія, явище,

процес №2

Підсумки порівняння

Подібності Відмінності

7. Роботу необхідно закінчити загальним висновком за підсумками порівняння. Щоб його зробити правильно, уважно перегляньте висновки за кожною ознакою порівняння, узагальніть їх.

Рекомендована література:

1. Арістотель. Нікомахова етика. / переклад з давньогрецької В. Ставнюк. Київ: Аквілон-Плюс, 2002. 480 с.

2. Арістотель. Поетика. / переклад. Б.Тен. Харків. Фоліо. 2018.160 с.

3. Арістотель. Політика. / переклад з давньогрецької О. Кислюка. Київ : Основи, 2000. 336 с.

4. Вонсович С.Г. Історія зарубіжних політичних вчень: частина 1. Політичні вчення Стародавнього Сходу і античності: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : ПП.Зволейко Д.Г., 2021. 160 с.

5. Кирилюк Ф. М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень: навч.-метод. комплекс: в 2 ч. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Знання України. Ч. 1. 2015. 399 с.

6. Яремчук В.Д. Історія політичних і правових вчень: схеми, дефініції, джерела та персоналії: навч. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 380 с.

Тема 6: Політико-правові концепції Стародавнього Риму

Становлення політичного життя римського суспільства та його сутність. Державний устрій Риму в царській, республіканській і імператорській періоди. Політико-правові учення Стародавнього Риму. Політичні погляди Марка Тулія Цицерона (розуміння держави, її сутності та походження; трактування права як основи держави; формулювання основних принципів владарювання); мрії про ідеальну державу. Етико-соціальне вчення стоїцизму (перехід від умоглядних конструкцій до практичної життєвої сфери як мети втілення мудрості; новий суспільний ідеал, що поєднує в собі як тенденції, притаманні індивідуалізму (образ мудреця) з космополітизмом (світовий закон, всесвітнє братство). Політичні погляди Луція Аннея Сенеки. Захист

республіканського ладу. Стоїчна політична етика («Моральні листи до Луцилія»). Ідея єдності божественного і людського світу. Тлумачення Сенекою природно-правових відносин.

Ключові поняття та терміни: римське суспільство, царський, республіканській, імператорський періоди, Стародавній Рим, Марк Тулій Цицерон, ідеальна держава, принципи владарювання, стоїцизм, образ мудреця, космополітизм, світовий закон, всесвітнє братство, політична етика стоїків, Луцій Анней Сенека, природно-правові відносини.

Завдання для самостійної роботи.

1. Проаналізуйте працю Марка Тулія Цицерона «Про державу». Складіть розширений план твору.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Під час самостійної роботи над цим завданням потрібно звернути увагу як складається складний (розгорнутий) план:

1. Уважно прочитати назву теми плану.
2. З'ясувати зміст матеріалу в цілому.
3. Відібрати текст з якого потрібно скласти план.
4. Продумати, сформулювати й записати головні, на ваш погляд, думки тексту.
5. Виділити 2 – 3 провідні ідеї (думки) і перегрупувати матеріал так, щоб він відповідав цим ідеям.
6. Порівняти головні думки між собою і записати їх у вигляді основних пунктів.
7. Знайти положення, які розкривають, пояснюють, висвітлюють кожну з виділених вами головних ідей і записати їх у вигляді підпунктів плану.
8. Перевірити, чи розкриває план тему, чи є у ньому своя логіка і завершеність, яка дозволить вам краще уявити картину історичної події, зрозуміти причини історичних подій і явищ, зробити висновки.

Під час роботи над працею Марка Тулія Цицерона «Про державу», використовуйте веб-сайти, на яких знаходиться праця Марка Тулія Цицерона «Про державу» та рекомендовану літературу.

Рекомендована література:

1. Вонсович С.Г. Історія зарубіжних політичних вчень: частина 1. Політичні вчення Стародавнього Сходу і античності: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : ПП.Зволейко Д.Г., 2021. 160 с.
2. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень: навч.-метод. комплекс: в 2 ч. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Знання України. Ч. 1. 2015. 399 с.

3. Петренко О. Суспільно-політичний розвиток Римської Імперії в I – на поч. III ст. н. е.: від «відновленої» Республіки до сенатської монархії = Socio-political development of the Roman Empire in the first century - at the beginning of the third century A.D.: from «restored» Republic to the Senate monarchy: монографія: Львів. Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 396 с.
4. Сенека Моральні листи до Луцілія. Переклад А. Сомодор. Львів : Априорі 2022. 552 с.
5. Сенека Про стійкість мудреця: Діалоги. Переклад А. Сомодор. Львів : Априорі. 2022. 208 с.
6. Тіт Лівій Від заснування міста. Книги i-v. Переклад Н. Яковенко. Київ : Laurus. 384 с.
7. Ціцерон Про закони. Про державу. Про природу богів. А. Сомодор. Львів : Априорі. 2019. 364 с.
8. Яремчук В.Д. Історія політичних і правових вчень: схеми, дефініції, джерела та персоналії: навч. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 380 с.

Тема 7: Історичні, соціально-економічні та політичні умови розвитку політичної думки Середньовіччя

Криза Римської імперії у III – IV століттях. Богословський, теологічний світогляд Середніх віків. Монастирські школи. Перші університети. Проблема схоластики: співвідношення віри та розуму, релігії та філософії. Святе писання як вище джерело істини. Передумови виникнення та історичні етапи становлення християнства. Стадія есхатології. Стадія пристосування. Стадія домінування. Ідейні джерела та основні постулати догматики християнства. Фарисеї, саддукеї і есеї. Основні соціально-політичні характеристики розвитку християнських общин. Політизація церковного і духовного життя середньовічної доби. «Теорія морального закону», «Теорія двох мечів», «Теорія сонця і місяця». «Біблія» – священна книга християн.

Ключові поняття та терміни: Римська імперія, Середні віки, богословський, теологічний світогляд, монастирські школи, перші університети, схоластика, святе писання, становлення християнства, стадія есхатології, стадія пристосування, стадія домінування, догматика, фарисеї, саддукеї і есеї, християнські общини, «Біблія» – священна книга християн.

Завдання для самостійної роботи.

1. Зробіть письмову узагальнюючу характеристику богословському, теологічному світогляду Середніх віків.
2. Використовуючи мережу Інтернет, выпишіть ідейні джерела та основні постулати догматики християнства.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Під час самостійного опрацювання зазначеного питання доцільно опрацювати рекомендовану літературу, зокрема: Кирилюк Ф.М. Історія політології. Підручник для вищих навчальних закладів. Київ : Знання України, 2002. 535с. С.198-218.

До завдання № 2. Зверніть увагу на веб-сайти під час самостійної підготовки відповіді на питання.

Рекомендована література:

1. Вонсович С.Г. Історія зарубіжних політичних вчень: частина 1. Політичні вчення Стародавнього Сходу і античності: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : ПП.Зволейко Д.Г., 2021. 160 с.
2. Гуренко М.М. Розвиток політико-правової думки про гарантії прав і свобод людини та громадянина: монографія. Київ : Логос, 2002. 252 с.
3. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексеєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
4. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень: навч.-метод. комплекс: в 2 ч. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Знання України. Ч. 1. 2015. 399 с.
5. Яремчук В.Д. Історія політичних і правових вчень: схеми, дефініції, джерела та персоналії: навч. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 380 с.

Тема 8: Основні ознаки та спрямування політичних концепцій

Середньовіччя

Аврелій Августин як видатний представник християнської ідеології. Пізнання Бога і божественної любові – мета і цінність людського духу. Бог як найвища сутність і причина існування всього суцього. Три ступені пізнання Бога. Твір Августина «Про Град Божий». Християнський ідеал. Концепція історії людства. Ідея верховенства церкви над державою. Тома Аквінський і його політико-правова доктрина. Спроба пристосувати погляди Арістотеля до догматів католицької церкви. Гармонія відповідальності. Держава як частина універсального порядку, творцем якого є Бог. Класифікація форм правління. Погляди на право і закон. Праця «Коментарі до Арістотелевої «Політики»». Політична концепція Марсилія Падуанського (теорія світського правління; походження та функції держави; закон та законодавець; проблеми церкви і церковного кліру). Середньовічні ересі та їхні соціально-політичні теорії (Єретичні течії раннього періоду; єретичні течії епохи розвиненого (VII-XIII ст.); єретичні рухи доби пізнього середньовіччя (XIV-XV ст.).

Ключові поняття та терміни: Аврелій Августин, християнський ідеал, концепція історії людства, Тома Аквінський, політико-правова доктрина, форми правління, Марсилій Падуанський, світське правління, середньовічні ересі, еретичні течії, еретичні рухи.

Завдання для самостійної роботи.

1. Письмово прокоментуйте таке судження Аврелія Августина: «Не йди зовні-йди вглиб самого себе; в людині живе істина; і там, де ти знайдеш себе обмеженим, там вийди за межі самого себе».

2. Підготуйте повідомлення на тему: «Політична філософія Томи Аквінського».

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Зверніть увагу на твір: Аврелій Августин. Сповідь. Львів : Свічадо. 2021. 356 с.

До завдання № 2. Під час самостійного вивчення цього питання, доцільно звернути увагу на рекомендовану літературу. Фома Аквінський Коментарі до Арістотелевої «Політики». Переклад А.Кислюк. Київ : Основи. 2003. 794 с.

Рекомендована література:

1. Аврелій Августин. Сповідь. Львів : Свічадо. 2021. 356 с.
2. Денисенко В. Марсилій Падуанський. *Політична енциклопедія*. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парламентське видавництво, 2011. 426 с.
3. Історія вчень про право і державу: Навчальний посібник / Демиденко Г. Г. Харків : Консум, 2004. 432 с.
4. Історія політичної думки: підручник / І.В. Алексеєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна та ін.; за заг. ред. Н.М. Хоми. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
5. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень: навчально-методичний комплекс : в 2 ч. / Ф.М. Кирилюк. Київ : Знання України, 2015. 399 с.
6. Уривалкін О.М. Хрестоматія з історії політичних вчень. Київ : Дакор. 2008. 456 с.
7. Фома Аквінський Коментарі до Арістотелевої «Політики». Переклад А.Кислюк. Київ : Основи. 2003. 794 с.

Тема 9: Політична філософія середньовічного Сходу

Іслам – серцевина середньовічного світогляду. Коран. Суніти, шиїти, харіджити. Політична філософія мислителів середньовічного Сходу. Вплив античної культури на філософську думку Сходу. Співвідношення релігії і філософії. Концепція «двох» істин. Політичні погляди Аль-Фарабі (коментарі

праць Арістотеля; проект ідеального суспільства; соціальна структура «добродійного міста-держави»). Мусульманська община як основа політичного устрою «добродійного міста-держави». Праці Аль-Фарабі «Метафізика, або «божественна наука» і «Про спільність поглядів двох філософів – Божественного Платона і Арістотеля». Обґрунтування мусульманської концепції двох істин у працях Ібн-Рушда (Авероеса). Вчення про «первинну» матерію (протоматерію) і про «єдиний інтелект». Соціально-політичні погляди Ібн-Хальдуна. Обґрунтування об'єктивної необхідності створення спеціальної науки про «цивілізацію і людське суспільство». Суспільство і держава. Вплив клімату на людське суспільство. Розподіл праці – один із перших чинників об'єднання людей. Схема розвитку суспільства від нижчої до вищої фази. П'ять етапів розвитку держави.

Ключові поняття та терміни: Іслам, Коран, суніти, шиїти, харіджити, концепція «двох істин», Аль-Фарабі, ідеальне суспільство, «добродійне місто-держава», мусульманська община, Ібн-Рошд (Авероес), Ібн-Хальдун, етапи розвитку людства.

Завдання для самостійної роботи.

Розкрийте та опишіть мусульманську концепцію двох істин у працях Ібн-Рошда (Авероеса).

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Під час самостійної роботи над цим завданням потрібно використати рекомендовану літературу: Абу Наср аль-Фарабі. Послання, що вказує на шлях до щастя [три шляхи до щастя]. Переклад з арабської та коментарі М. М. Якубовича. *Sententiae*, 2017, No. 1, С. 93-104.

Рекомендована література:

1. Абу Наср аль-Фарабі. Послання, що вказує на шлях до щастя [три шляхи до щастя]. Переклад з арабської та коментарі М.М. Якубовича. *Sententiae*, 2017, No. 1, с. 93-104.
2. Зозуля Є.В., Туренко О.С., Іванов І.В. Історія вчень про державу і право : навч. посіб. Херсон : «Олді-Плюс», 2018. 308 с.
3. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексеєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
4. Кирилюк Ф.М. Історія політології: підруч. для вищ. навч. закл. Київ : Знання України, 2002 . Т. 1. 534 с.
5. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень : навчально-методичний комплекс: в 2 ч. Київ : Знання України, 2015. 399 с.
6. Коран. Київ: Основи. 2022. 432 с.

7. Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парлам. вид-во, 2011. 808 с.
8. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків : Право, 2015. 814 с.

Тема 10: Суспільний розвиток у XIV-XVII сторіччях і філософсько-політичні концепції християнського гуманізму

Економічні тенденції епохи (накопичення капіталу; формування промислової буржуазії; майнова диференціація; бурхливий розвиток торгівлі). Політичні тенденції епохи (зростання самодержавства; зміцнення королівської влади за рахунок придушення інших владних інститутів – дворянських, парламентських, магістратських, клерикальних та інших). Духовні тенденції епохи (зміни у змісті та формах духовної діяльності; розширення світобачення; відхід від книжних премудростей до наукових спостережень). Гуманізм і обґрунтування нової системи освіти. Відмова від середньовічної схоластики. Відродження – течія в духовному житті, що протистояла релігійно-феодальній ідеології середньовіччя. Реформація як антифеодальний, політичний і релігійний (антикатолицький) рух. Два табори реформаторів.. Обґрунтування гідності людини Джованні Піко. Гуманістичний світогляд Леонардо да Вінчі. Політичні погляди Еразма Роттердамського.

Ключові поняття та терміни: промислова буржуазія, майнова диференціація, бурхливий розвиток торгівлі, гуманізм, схоластика, епоха Відродження, релігійно-феодальна ідеологія середньовіччя, Реформація, Джованні Піко, Леонардо да Вінчі, Еразм Роттердамський.

Завдання для самостійної роботи.

Підготуйте повідомлення на тему: «Політичні погляди Еразма Роттердамського».

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

У процесі самостійної підготовки повідомлення доцільно звернути увагу на рекомендовану літературу, зокрема: Еразм Роттердамський. Похвала глупоті. Домашні бесіди. / Переклад В. Литвинов. Київ : Основи. 1993. 319 с.

Рекомендована література:

1. Алістер Мак-Грат. Інтелектуальні витоки європейської Реформації; пер. з англ. М. Климчук, Т. Цимбал. Київ : Ніка-Центр, 2008. 344 с.
2. Еразм Роттердамський. Похвала глупоті. Домашні бесіди. / Переклад В. Литвинов. Київ : Основи. 1993. 319 с.

3. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексєєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
4. Кирилюк Ф.М. Історія політології: підруч. для вищ. навч. закл. Київ : Знання України, 2002 . Т. 1. 534 с.
5. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень: навч.-метод. комплекс: в 2 ч. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Знання України. Ч. 1. 2015. 399 с.
6. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень : навчально-методичний комплекс: в 2 ч. Київ : Знання України, 2015. 399 с.
7. Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парлам. вид-во, 2011. 808 с.
8. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків : Право, 2015. 814 с.
9. Уайт Е. Велика Боротьба між Христом і сатаною. пер. з англ. В.І. Петрюк, Л.В. Качмар. Київ : Джерело життя, 2006. 640 с.

Тема 11: Основи емпіричної політичної науки Ніколо Макіавеллі

Н. Макіавеллі про предмет політичної науки. Поняття «держави» в інтерпретації вченого. Обґрунтування політики як досвідної, емпіричної науки. Завдання політичної науки. Критика релігійно-схоластичних догм. Вчення про державу і владу. Праця «Державець». Два підходи щодо розуміння характерних рис і функціональних обов'язків верховного правителя – державця. Н. Макіавеллі про політику і мораль. Сповідування подвійної моралі – для правителя і для громадянина.

Ключові поняття та терміни: Ніколо Макіавеллі, релігійно-схоластичні догми, подвійна мораль.

Завдання для самостійної роботи.

1. Згідно Н. Макіавеллі, «все, що служить цілям політики – добре, а все, що їм суперечить, - погано». Чи відповідає таке світобачення гуманістичній політичній науці? Ваші аргументи? (письмово).
2. Ознайомтеся з працею Н. Макіавеллі «Державець». Випишіть напучування, які він дає державному правителю.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Під час відповіді на питання доцільно звернути увагу на твір : Нікколо Макіавеллі. Флорентійські хроніки: Державець / пер. з іт. А. Перепаді. Харків : Фоліо, 2013. 472 с.

До завдання № 2. Використайте твір: Нікколо Макіавеллі. Флорентійські хроніки: Державець / пер. з іт. А. Перепаді. Харків : Фоліо, 2013. 472 с.

Рекомендована література:

1. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексеєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
2. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень : навчально-методичний комплекс : в 2 ч. / Ф.М. Кирилюк. Київ : Знання України, 2015. 399 с.
3. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера / Під ред. проф. Є. Причепія. Київ : Тандем. 2002. 584 с.
4. Нікколо Макіавеллі. Флорентійські хроніки: Державець / пер. з іт. А. Перепаді. Харків : Фоліо, 2013. 472 с.
5. Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парлам. вид-во, 2011. 808 с.

Тема 12: Політичні ідеї доби Реформації

Суть Реформації і протестантизм. Відмінність протестантизму від католицизму і православ'я. Релігійна догматика протестантизму. Реформаторський рух в особі Мартіна Лютера. 95 тез М. Лютера. Бог у розумінні Лютера. Відділення віри від розуму. Наполягання на категоричний непримиренності між вірою і розумом. «Боротьба проти аристократизму» – гасло запропонованої Лютером університетської реформи. Політичні погляди Ульріха Цвіглі. Невизнання церковної ієрархії, чернецтва, індульгенцій, віри в чистилище, поклоніння святим і т.д. Думки щодо тісних зв'язків церковних і державних інституцій, про необхідність закриття монастирів і конфіскації їх майна. Радикалізм і протестантизм. Політичні погляди Томаса Мюнцера. Визначення завдань Реформації. Ідеї соціальної рівності, зрівняльного комунізму. Кальвінізм як різновид філософії протестантизму. Релігійно-філософські погляди Жана Кальвіна. Ідея відродження августиніанства. Принцип верховної влади Бога в усіх сферах життя. Праця «Наставляння в християнській вірі». Ідея відокремлення церкви від держави. Характеристика демократії. Вчення про божественне приречення.

Ключові поняття та терміни: реформація, протестантизм, реформаторський рух, Мартін Лютер, Ульріх Цвіглі, радикалізм, Томас Мюнцер, кальвінізм, Жан Кальвін, характеристика демократії.

Завдання для самостійної роботи.

1. Складіть таблицю: «Відмінності протестантизму, католицизму, православ'я».
2. Напишіть повідомлення на тему: «Релігійно-філософські погляди Жана Кальвіна та їх вплив на формування нової політики».

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Зверніть увагу! Як скласти порівняльну таблицю подій, процесів:

- порівняння – дуже важлива розумова операція, що дає можливість глибше вивчити історичні події і процеси;
- порівнювати можна тільки однорідні явища, події, процеси, пов'язані спільністю ознак і тільки за порівнянними ознаками (наприклад, причини, цілі, склад учасників, підсумки і т. ін.).

План складання порівняльної таблиці

1. Уважно прочитайте інформацію про події, явища, процеси, які порівнюєте.
2. Визначте істотні і порівнянні ознаки, за якими можна провести порівняння.
3. Розташуйте ознаки порівняння за ступенем важливості.
4. Хід роботи з порівняння оформіть в таблиці, в лівій частині якої розташуйте складений план (на основі ознак порівняння).
5. Послідовно порівняйте обидва явища, процеси за кожною ознакою (за кожним пунктом плану). Хід порівняння запишіть в центральній частині таблиці.
6. Знайдіть відмінності і подібності, зробіть запис в правій частині таблиці.

Ознаки

порівняння

Ознака 1

Ознака 2

Порівнювані

подія, явище,

процес №1

Порівнювані

подія, явище,

процес №2

Підсумки порівняння

Подібності Відмінності

7. Роботу необхідно закінчити загальним висновком за підсумками порівняння. Щоб його зробити правильно, уважно перегляньте висновки за кожною ознакою порівняння, узагальніть їх.

До завдання № 2. Під час відповіді на питання доцільно звернути увагу як писати повідомлення.

Повідомлення являє собою короткий і лаконічний текст. Він чіткий, ясний і інформативний. Твір не несе художньої цінності. Тут не використовують

метафор, барвистих оборотів, епітетів. Надається тема, в рамках якої і передаються дані.

Текстові особливості. Головна вимога – лаконічність. Ніколи твір такого формату не буває великих розмірів. Пропозиції короткі і точні. Не допускається використання довгих і насичених описів.

Рекомендації з написання: потрібно інформативно передати предмет розповіді. Тому дозволяється використовувати малюнки, схеми та інший графічний матеріал. У всьому тексті простежується певна ідея. Головну думку виділяють. Складні терміни і слова застосовувати не рекомендується. Кожен повинен розуміти суть написаного. Автор повинен добре орієнтуватися у змісті. Важливо заздалегідь підготуватись, звернутися до надійних джерел, книг, інтернет ресурсів. Для повноцінності та повноти потрібно спиратися на кілька матеріалів.

Зверніть увагу на рекомендовану літературу! Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера / Під ред. проф. Є. Причепія. Київ : Тандем. 2002. 584 с.

Рекомендована література:

1. Алістер Мак-Грат. Інтелектуальні витоки європейської Реформації; пер. з англ. М. Климчук, Т. Цимбал. Київ : Ніка-Центр, 2008. 344 с.
2. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень : навчально-методичний комплекс : в 2 ч. / Ф.М. Кирилюк. Київ : Знання України, 2015. 399 с.
3. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера / Під ред. проф. Є. Причепія. Київ : Тандем. 2002. 584 с.
4. Мироненко О.М. Історія вчень про державу і право: навчальний посібник. Київ : Академія, 2010. 454 с.
5. Хоружий Г. Протестантизм як результат європейської Реформації. *scientia-fructuosa (Вісник Київського національного торговельно-економічного університету)*, 2017. 112(2), С. 105–119.

Тема 13: Політичні вчення утопістів

Об'єктивні умови виникнення утопічних вчень. Соціальна утопія Томаса Мора. Три основні причини пауперизації (війни, паразитичний спосіб життя панівних класів, політика «огороджування»). Критика існуючого політичного устрою. «Ідеальна держава» Мора («Утопія»). Комуністична утопія Томазо Кампанелли. Філософські погляди. Пошуки причин недосконалості існуючого суспільного ладу. «Місто Сонця», як приклад справедливого порядку влаштування людського життя.

Ключові поняття та терміни: утопічні вчення, соціальна утопія Томаса Мора, комуністична утопія Томазо Кампанелли.

Завдання для самостійної роботи.

1. Складіть тези твору Томса Мора «Ідеальна держава».
2. Підберіть і вивчіть додаткові джерела з теми: «Політичні вчення утопістів».

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Під час відповіді на питання зверніть увагу: тези – лаконічно сформульовані головні думки, ключові аспекти, ідеї та концепції автора.

Алгоритм написання тез:

1. поставте ціль;
2. сформулюйте назву;
3. виділіть головне та об'єднайте ключові ідеї у зв'язний текст;
4. формулюйте простіше (речення мають бути короткими і простими);
5. кожна фраза – закінчена думка;
6. дотримуйтеся структури (структура тез складається зі: вступного блоку, змістової частини та висновків про висновки);
7. дбайте про грамотність і правдивість;
8. зважайте на актуальні вимоги (форма важлива так само як зміст);
9. один раз напишіть, сім разів перечитайте.

Ознайомтеся з твором: Мор Т., Кампанелла Т. Утопія. Місто сонця.

Київ:«Дніпро», 1988. 73 с.

До завдання № 2. У процесі самостійної роботи над цим завданням потрібно використати інтернет-джерела.

Рекомендована література:

1. Андрусак Т.Г. Історія політичних та правових вчень. Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 220 с.
2. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексеєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
3. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень : навчально-методичний комплекс : в 2 ч. / Ф.М. Кирилюк. Київ : Знання України, 2015. 399 с.
4. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера / Під ред. проф. Є. Причепія. Київ : Тандем. 2002. 584 с.
5. Мироненко О.М. Історія вчень про державу і право: навчальний посібник. Київ : Академія, 2010. 454 с.
6. Мор Т., Кампанелла Т. Утопія. Місто сонця. Київ : «Дніпро», 1988. 73 с.

Тема 14: Політичні вчення епохи революцій XVIII ст.

Причини і характер революції в Голландії. Вчення Гуго Гроція про природне право і політику. Сутність права і закону (трактування політико-

правових відносин суспільства). Процес становлення держави. Співвідношення права і сили в державі. Концепція про договірне походження держави. Заперечення суверенітету народу. Погляд на міжнародні відносини. Характеристика війн. Праця «Про право війни та миру». Теорія і практика політичного життя Томаса Гобса. Вчення про природу людини. Свобода волі людини «Війна всіх проти всіх». Дотримання людьми природних законів. Суспільний стан людей. Погляд на державу та її абсолютну владу. Ототожнення держави і суспільства. Договірна теорія походження влади і держави. Праця «Левіафан». Політологічна філософія Джона Локка. Вчення про державу. Теорія суспільного договору. Теорія розподілу влади. Правова доктрина. Три основні права особистості (право на життя, свободу і власність). Вчення про природне походження власності. Вчення про рівність. Праця «Два трактати про правління».

Ключові поняття та терміни: вчення Гуго Гроція, Томас Гобс, природні закони, політична філософія Джона Локка, теорія суспільного договору, теорія розподілу влади, правова доктрина, вчення про природне походження власності, вчення про рівність.

Завдання для самостійної роботи.

1. Охарактеризуйте основні ідеї Т. Гобса про державу і право. Наскільки вони актуальні для нашого сьогодення? (письмово).
2. Використовуючи довідкову літературу (історичну, філософську, політологічну), підготуйте повідомлення на тему: «Томас Гобс і англійська революція».

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Під час самостійної роботи над цим завданням потрібно ознайомитися з рекомендованою літературою: Денисенко В. Дискурс свободи: утопія та реальність вибору. Львів : Астролябія, 2007. 212 с.

До завдання № 2. Зверніть увагу на рекомендовану літературу та використайте спеціалізовані веб-сайти.

Рекомендована література:

1. Андрусак Т.Г. Історія політичних та правових вчень. Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 220 с.
2. Денисенко В. Дискурс свободи: утопія та реальність вибору. Львів : Астролябія, 2007. 212 с.
3. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексеєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.

4. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень : навчально-методичний комплекс: в 2 ч. / Ф.М. Кирилюк. Київ : Знання України, 2015. 399 с.
5. Томас Гоббс. Левіафан. Пер. з англ. Р. Димерця. Київ : Дух і літера, 2000. 606 с.

Тема 15: Політико-просвітницький матеріалізм

Суспільний договір Ж.-Ж. Руссо: історія, теорія, практика. Соціальна філософія: фізична нерівність, політична нерівність, майнова нерівність. Моральне зuboжіння. Людина та її природний стан. Суспільний договір. Соціальна нерівність, приватна власність, протилежність інтересів. Концепція історичного розвитку. Природа і призначення людини. Поняття «природний стан», «рівність», «справедливість». Вчення про види соціальної нерівності (фізична, майнова, політична нерівності). Причини соціальної нерівності. Держава і суспільство. Вчення про «народний суверенітет». Критика релігії. Обґрунтування необхідності існування «громадянської релігії». Заперечення феодалізму. Соціальний ідеал. Політичний ідеал. Праці: «Про суспільний договір», «Про нерівність», «Політична економія», «Про загальне суспільство людського роду». «Громадянська релігія». Раціональна організація виконавчої влади: виконавча влада, законодавча влада. Закони керівництва державою: політичні (основні), громадянські, кримінальні звичаї і громадянська думка. Два типи громадянського виховання.

Ключові поняття та терміни: Жан-Жак Руссо, соціальна філософія, моральне зuboжіння, суспільний договір, концепція історичного розвитку, природний стан, рівність, справедливість, види соціальної нерівності, громадянська релігія, соціальний ідеал, політичний ідеал, виконавча влада, законодавча влада, закони керівництва державою, типи громадянського виховання.

Завдання для самостійної роботи.

1. Розкрийте сутність політичного ідеалу Ж.-Ж. Руссо.
2. Опишіть, як відбувалося формування засадничих категорій політичної науки у вченнях Ж.-Ж. Руссо.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Доцільно звернути увагу на твір: Жан-Жак Руссо. Сповідь. / Переклад В. Верховень. Харків. Фоліо. 2014. 666 с. та Жан-Жак Руссо. Вибрані трактати. / О. Йосепенко, О.Хома. Харків : Фоліо. 2018. 603 с.

До завдання № 2. Під час самостійної підготовки відповіді на питання використовуйте рекомендовану літературу, зокрема: Кирилюк Ф.М. Історія

політології: підруч. для вищ. навч. закл. Київ : Знання України, 2002 . Т. 1. 534 с.

Рекомендована література:

1. Андрусак Т.Г. Історія політичних та правових вчень. Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 220 с.
2. Денисенко В. Дискурс свободи: утопія та реальність вибору. Львів : Астролябія, 2007. 212 с.
3. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексєєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
4. Жан-Жак Руссо. Сповідь. / Переклад В. Верховень. Харків : Фоліо. 2014. 666 с.
5. Жан-Жак Руссо. Вибрані трактати. / О. Йосепенко, О. Хома. Харків. : Фоліо. 2018. 603 с.

Тема 16: Політико-правова теорія Шарля Луї Монтеск'є

Політико-просвітницький матеріалізм Монтеск'є. Принцип історизму. Віра у можливість пізнання суспільних явищ. Поєднання емпіричного і раціонального пізнання. Роль географічних умов у житті народів. Вчення про право і закон. Погляд на законотворчість як на об'єктивний процес. Праця «Про дух законів». Форми правління. Умови здійснення політичної свободи. Політична свобода і прогрес. Мета і способи удосконалення суспільства та індивіда. Вчення про поділ влади і принципи правління.

Ключові поняття та терміни: Шарль Луї Монтеск'є, принцип історизму, емпіричне і раціональне пізнання, форми правління, політична свобода, принципи правління.

Завдання для самостійної роботи.

1. Розкрийте висловлення Ш.-Л. Монтеск'є про політичну систему суспільства.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Зверніть увагу на рекомендовану літературу, зокрема: Мироненко О.М. Монтеск'є Шарль Луї Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парламентське видавництво, 2011. С.465.

До завдання № 2. Під час самостійної підготовки відповіді на питання, використовуйте рекомендовану літературу, зокрема: Класики політичної думки

від Платона до Макса Вебера / Під ред. проф. Є. Причепія. Київ : Тандем. 2002. 584 с.

Рекомендована література:

1. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень : навчально-методичний комплекс : в 2 ч. / Ф.М. Кирилюк. Київ : Знання України, 2015. 399 с.
2. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера / Під ред. проф. Є. Причепія. Київ : Тандем. 2002. 584 с.
3. Кормич А.І. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник. Київ : Правова єдність, 2009. 312 с.
4. Мироненко О.М. Монтеस्क'є Шарль Луї *Політична енциклопедія*. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парламентське видавництво, 2011. С.465.
5. Мироненко О.М. Історія вчень про державу і право: навчальний посібник. Київ : Академія, 2010. 454 с.

Тема 17: Соціально-комуністична утопія Просвітництва

Учення Жана Мельє про походження майнової і станової нерівності. Способи і мета перетворення суспільства. Розвиток просвітительської ідеології (праця «Заповіт»). Політико-філософські погляди Габріеля Боно де Маблі. Уявлення про досконалу людину. Егалітаризм. Огрунтування теорії пристрастей. Індивідуалістський і колективістський спосіб життя. Критика принципу приватної власності. Ідей «всезагального аскетизму». Раціоналістично-комуністична утопія Морелі. Вчення про природний стан людини, «золотий вік» людства. Концепція історії і можливість її установа. Способи досягнення рівності й справедливості.

Ключові поняття та терміни: Жан Мельє, майнова і станова нерівність, просвітительська ідеологія, Габріель Боно де Маблі, егалітаризм, теорія пристрастей, всезагальний аскетизм, раціоналістично-комуністична утопія Морелі.

Завдання для самостійної роботи.

1. Розкрийте основні засади та сутність егалітаризму Г. Б. Маблі.
2. Опишіть матеріалістичні засади атеїзму Ж. Мельє.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Зверніть увагу на рекомендовану літературу, зокрема: Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Нової доби: Навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. С. 50-55.

До завдання № 2. Під час відповіді на питання використайте навчально-методичний посібник. Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Нової доби: Навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. С. 70-80.

Рекомендована література:

1. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексеєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
2. Кирилюк Ф.М. Історія політології: підруч. для вищ. навч. закл. Київ : Знання України, 2002 . Т. 1. 534 с.
3. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень: навч.-метод. комплекс: в 2 ч. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Знання України. Ч. 1. 2015. 399 с.
4. Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парлам. вид-во, 2011. 808 с.
5. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків : Право, 2015. 814 с.

Тема 18: Північноамериканська просвітницька політична думка

Економічні, соціальні та політичні умови розвитку політичної думки Північної Америки у другій половині XVIII ст. Прийняття «Декларації незалежності». Демократичний радикалізм Томаса Пейна. Проблеми суспільства і держави у творчості. Твердження про відмінності між суспільством і державою. Природні й громадянські права. Історична неминучість виникнення держави. Конституція як мірило суспільних пристрастей. Соціальна програма. Обґрунтування необхідності перерозподілу податків і створення нової держави на засадах піклування про людину-виробника. Ліберальний демократизм Томаса Джефферсона. Проблема народного суверенітету. Невід’ємні права людини. Республіканські принципи організації та діяльності держави. Ідея прямої демократії і волі. Теорія федералізму Олександра Гамільтона. Збірник «Федераліст». Стимули людської діяльності. Причини антагонізму в суспільстві. Республіканська форма правління – умова «громадянського щастя» і «громадянської свободи». Погляди на державу (державна – знаряддя, що слугує інтересам тих, хто має владу). Критерії сильної держави – здатність захистити привілеї меншості від анархії більшості. Доктрина «прикладної влади непрямої дії». Вчення про державну владу («виконавче ядро»).

Ключові поняття та терміни: демократичний радикалізм Томаса Пейна, природні й громадянські права, соціальна програма, ліберальний демократизм, Томас Джефферсон, народний суверенітет, ідея прямої демократії і волі, теорія федералізму Олександра Гамільтона, громадянська свобода, громадянське щастя, критерії сильної держави, «виконавче ядро».

Завдання для самостійної роботи.

1. Опишіть спільне та особливе у концептуальних засадах політичних вчень Т. Пейна, Т. Джефферсона, О. Гамільтона.
2. Проаналізуйте сутність та письмово опишіть основні положення соціальної програми Т.Пейна.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Використайте рекомендований навчальний посібник: Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Нової доби: Навч.посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008 С. 88-112.

До завдання № 2. Зверніть увагу! Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Нової доби: Навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. С. 94.

Рекомендована література:

1. Бориславська О.М. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз : монографія. Харків : Право, 2018. 384 с.
2. Василевич Ю. НМК Історія політичних вчень (зарубіжна політична думка). Миколаїв, 2017. 269 с
3. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексеєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
4. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень: навч.-метод. комплекс: в 2 ч. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Знання України. Ч. 1. 2015. 399 с.
5. Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Нової доби: Навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 414 с.
6. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера / Під ред. проф. Є. Причепія. Київ : Тандем. 2002. 584 с.
7. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків : Право, 2015. 814 с.
8. Федорів У. Американські концепції парламентаризму. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. 2015. Вип. 9. С. 94-102.
9. Шаров І. Характери Нового світу. Київ : Арт Економі, 2018. 496 с.

Тема 19: Політико-просвітницька думка Англії

Капіталістична модернізація в Англії (XVIII ст.). Нові політичні та соціальні ідеї. Економічні засади політичної філософії Адама Сміта. Праця «Система природної свободи і доконечної справедливості». Корисливий інтерес – головний мотив господарської діяльності. Природна свобода. Свобода конкуренції. Основні засади економічного вчення А. Сміта. Вчення

про політичний обов'язок і справедливість. Чотири етапи розвитку людства (мисливський, скотарський, землеробський, підприємницький). Основні обов'язки держави. Вікторіанський лібералізм Джона-Стюарта Мілля. Віра в демократію та її переваги. Історично-філософська концепція розвитку суспільства. Про співвідношення свободи, держави і суспільства. Особливості громадянської свободи. Індивідуальна свобода. Несприйняття будь-якого насильства при вирішенні суспільних проблем. Відносини між індивідом і державою. Ідеологія історичного прогресу. Три сфери індивідуальної свободи (свобода совісті, свобода об'єднуватися з іншими індивідами, свобода вибору мети). Репрезентативна демократія і влада. Переваги народного правління. Вимоги до законодавчої влади. Розширення виборчого права.

Ключові поняття та терміни: капіталістична модернізація в Англії (XVIII ст.), політична філософія Адама Сміта, природна свобода, свобода конкуренції, політичний обов'язок і справедливість, історично-філософська концепція розвитку суспільства, громадянська свобода, індивідуальна свобода, репрезентативна демократія і влада, народне правління, законодавча влада, виборче право.

Завдання для самостійної роботи.

1. Розробіть схему, в якій відобразить структурно-логічне обґрунтування політичного ідеалу за А. Смітом.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Зверніть увагу на структурно-логічну побудову схеми (СЛС)

1. СЛС повинна відповідати змісту інформації та мати такі структурні компоненти: назву, структурно-логічні блоки, що відповідають змісту навчального матеріалу.
2. Під час аналізу наукового тексту та побудови СЛС необхідно дотримуватися логічної послідовності, відбиваючи систему понять, які розглядаються, зазначаючи їх істотні ознаки, властивості, зв'язки, характеристики процесів, явищ тощо.
3. Під час побудови СЛС необхідно дотримуватися теорії розвитку понять, урахувати методику їх формування.
4. Під час складання СЛС необхідно урізноманітнити унаочнений матеріал шляхом зміни шрифту, розташуванням логічних блоків у схемі, виділенням їх кольором (але уникати зайвих кольорів, що дратує зір, а тому погіршує засвоєння), зміною розмірів, форми тощо.
5. Необхідно уникати перевантаження СЛС детальною інформацією, що ускладнює її усне та письмове відтворення й оперативну роботу з нею.
6. Серед основних дидактико-методичних вимог до складання СЛС, яких мають дотримуватися здобувачі вищої освіти, слід зазначити такі: схема має бути лаконічною й розміщуватися на одній сторінці; структурні компоненти

схеми (поняття, інформаційні блоки) мають розміщуватися таким чином, щоб була зрозуміла їхня ієрархія (наприклад, загальні й конкретні – у центрі, на периферії – допоміжні); між елементами схеми мають бути відображені логічні зв'язки; СЛС має доступно сприйматися, мати інформаційно-сміслову, образну, емоційну навантаженість.

Використайте навчальний посібник: Кирилюк Ф. М. Історія зарубіжних політичних вчень. Нової доби: Навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. С. 120-124.

Рекомендована література:

1. Адам Сміт Дослідження про природу і причини багатства народів. / Переклад. О. Васильєв, М. Межевікіна, А. Малівський. Київ : Наш Формат. 2023. 722 с.
2. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексеєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
3. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень: навч.-метод. комплекс: в 2 ч. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Знання України. Ч. 1. 2015. 399 с.
4. Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Нової доби: Навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 414 с.
5. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера / Під ред. проф. Є. Причепія. Київ : Тандем. 2002. 584 с.
6. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2015. 814 с.

Тема 20. Політичні вчення доби Великої французької революції

Причини і наслідки Великої французької революції. Реалізація ідеї «народного суверенітету». «Декларація прав людини і громадянина» (1789 р.), «Конституція» (1791 р.). Ліберально-демократичні ідеї Жана-Антуана Кондоресе. Віра в добробут і здатність людства до саморозвитку. Концептуальні засади політичного вчення. Деїзм і сенсуалізм. Критика провіденціалізму. Обґрунтування психологічних основ достовірності пізнання. Переоцінка знання, впливу просвітництва на моральність людської поведінки. Вчення про природні права громадян. Обмеження сфери впливу держави на особистість. Ліквідація станової нерівності. Вчення про політичну історію людства. Десять епох у розвитку людської історії. Теорія консерватизму Едмунда Бьорка. Суть консервативної теорії. Два напрями консерватизму (реакційний і поміркований). Концептуальні засади теорії Бьорка. Сутність політичної філософії. Переваги англійської форми правління. Розподіл влади.

Ключові поняття та терміни: Велика французька революція, народний суверенітет, декларація прав людини і громадянина, ліберально-демократичні

ідеї Жана-Ангуана Кондоресе, деїзм, сенсуалізм, провіденціалізм, природні права громадян, станова нерівність, теорія консерватизму Едмунда Бьорка, напрямки Консерватизму, англійська форма правління, розподіл влади.

Завдання для самостійної роботи.

1. Відберіть та проаналізуйте основні політичні документи періоду Великої французької революції та простежте основні закономірності розвитку політичної думки в цей період (письмово).

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

Під час самостійної роботи над цим завданням доцільно звернути увагу на навчальний посібник: Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Нової доби: Навч.посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. С.175 – 200 та інтернет-джерела.

Рекомендована література:

1. Андрусак Т.Г. Історія політичних та правових вчень. Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 220 с.
2. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексеєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
3. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень : навчально-методичний комплекс: в 2 ч. / Ф.М. Кирилюк. Київ : Знання України, 2015. 399 с.
4. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера / Під ред. проф. Є. Причепія. Київ : Тандем, 2002. 584 с.
5. Кононенко Ю.С., Джолос С.В. Держава і революції : монографія. Черкаси : Видавець О.М. Третяков, 2022. 316 с.
6. Консерватизм: Антологія 2 – ге вид. / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ : ВД «Простір», 2008. 788с.
7. Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парлам. вид-во, 2011. 808 с.
8. Слободян В.Я. Консерватизм як ідеологія державотворення: етапи становлення. *Держ. упр. та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. Дніпропетровськ* : ДРІДУ НАДУ, 2015. Вип. 3(26). С. 62–71.

Тема 21: Політичні погляди Імануїла Канта

Системне обґрунтування лібералізму Канта як ідейної платформи буржуазії. Категоричний імператив. Сутність моралі. Вчення про право як сукупність умов, що обмежують свавілля одного щодо інших засобами об'єктивного закону свободи. Вчення про державу. Призначення держави.

Суспільний договір. Три категорії права (природне, приватне, публічне право). Суть загального правового громадянського суспільства.

Ключові поняття та терміни: Імануїл Кант, категоричний імператив, вчення про державу, вчення про право, призначення держави, суспільний договір, категорії права, правове громадянське суспільство.

Завдання для самостійної роботи.

Випишіть із першоджерел з цієї теми основні поняття політичної науки та наповніть їхній зміст тлумаченнями класиків, твори яких ви опрацювали.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

У процесі самостійної роботи потрібно звернути увагу на такі першоджерела: Г.-В.-Ф. Гегель «Суспільство і держава» (Приватна власність та особистість; Природа громадянського суспільства; Економічні відносини як система потреб; Проблема праці; Протиріччя буржуазного суспільства; Сутність держави; Про війну). Імануїл Кант «До вічного миру», «Критика здатності судження».

Використайте літературу: Сучасна зарубіжна філософія: Течії і напрямки: Хрестоматія / Упоряд. В.В. Лях, В.С. Пазенок. Київ : Ваклер, 1996. 428 с.

Рекомендована література:

1. Андрусак Т.Г. Історія політичних та правових вчень. Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 220 с.
2. Гаєр Манфред. Світ Канта. Пер. з німецької Лесі Харченко. Київ : «Юніверс», 2007. 336 с.
3. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексеєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
4. Кант Імануїл. Критика сили судження. / переклад В. Терлецький. Київ : Темпора. 2022. 702 с.
5. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень : навчально-методичний комплекс: в 2 ч. / Ф.М. Кирилюк. Київ : Знання України, 2015. 399 с.
6. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера / Під ред. проф. Є. Причепія. Київ : Тандем. 2002. 584 с.
7. Остапенко О.І., Ряшко В.І. Кант: війна і мир. Важкий шлях до вічного миру. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2015. № 813. С. 209-214.

Тема22: Політична філософія Георга-Вільгельма-Фрідріха Гегеля

Філософські основи соціально-політичних ідей. Намагання створити «науку про державу». Необхідність і свобода. Приватна власність і свобода особи. Рівність як право на приватну власність. Розвиток абсолютної ідеї. Три основні ступені розвитку духу (суб'єктивний, об'єктивний, абсолютний дух). Поняття «право» в інтерпретації Гегеля. Вчення про мораль. Наукове пізнання держави і права.

Ключові поняття та терміни: Георг-Вільям-Фрідріх Гегель, наука про державу, необхідність і свобода, приватна власність і свобода, ступені розвитку духу, вчення про мораль, наукове пізнання держави і права.

Завдання для самостійної роботи.

Складіть тези про теоретичні засади політичної науки за Г.-В.-Ф. Гегелем.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Під час самостійної роботи над цим завданням потрібно використати підручник: (Політологія: Підручник. / В.Ф. Барановський. Київ: Національна академія управління, 2016. С. 41-45.); Терещенко Ю.Д. Політична онтологія Г.В. Гегеля: проект та джерела. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*. Випуск 57. 2017. С. 20-29.

Рекомендована література:

1. Андрусак Т.Г. Історія політичних та правових вчень. Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 220 с.
2. Гегель, Георг Вільгельм Фрідріх. Основи філософії права, або Природне право і державознавство / Пер. з нім. Р. Осадчука та М. Кушніра. Київ : Юніверс, 2000. 336 с.
3. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексеєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
4. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень : навчально-методичний комплекс: в 2 ч. / Ф.М. Кирилюк. Київ : Знання України, 2015. 399 с.
5. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера / Під ред. проф. Є. Причепія. Київ : Тандем. 2002. 584 с.
6. Мустафін О.Р. Справжня історія пізнього Нового часу. Харків : Фоліо, 2017. 428 с.
7. Павлова Т.С. Питання волі та інтелекту щодо реалізації права у філософії Гегеля. *Грані*. 2010. Вересень-жовтень. № 5 (73). С. 73 – 77.

8. Терещенко Ю.Д. Політична онтологія Г.В. Гегеля: проект та джерела. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*. Випуск 57. 2017. С. 20-29.

Тема23: Соціально-політичні утопії XIX століття

Сутність критично-утопічного соціалізму. Політичний технократизм Анрі де Сен-Сімона. Соціально-політична філософія. Зв'язок філософської науки з практикою. Характеристика основних рис індустріального суспільства. Критика лібералізму. Матеріалістичне розуміння історії. Ідея суспільного плану виробництва. Пристосування релігії до потреб суспільства. Політичні погляди Шарля Фур'є. Соціально-психологічний політичний прагматизм. Критика капіталізму. Концепція розвитку суспільства. Обґрунтування нового суспільного устрою. Заперечення революційного шляху зміни суспільного ладу. Створення асоціацій (фаланг). Теорія «пристрастей». Досягнення чуттєвих і душевних задовольень, загальної гармонії. Зміна системи виховання, перехід до соціетарного виховання. Формування гармонійного суспільства.

Ключові поняття та терміни: критично-утопічний соціалізм, політичний технократизм, Анрі де Сен-Сімон, соціально-політична філософія, індустріальне суспільство, лібералізм, Шарль Фур'є, політичний прагматизм, теорія «пристрастей», соціетарне виховання, гармонійне суспільство.

Завдання для самостійної роботи.

Розробіть порівняльну таблицю політичних ідеологій, які розвивалися різними представниками соціально-політичних утопій XIX ст.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Працюючи над відповіддю на запитання, зверніть увагу: порівняльні таблиці, які також називають порівняльними діаграмами – це графіки, на яких порівнюються два або більше об'єктів чи ідей. У ній вказуються як подібність, так і відмінності між двома елементами, що підлягають порівнянню. У порівняльних таблицях пропонується як якісна, так і кількісна інформація. Це означає, що в таблиці можуть бути представлені дані щодо зовнішнього вигляду та форми об'єкта, а також дані щодо величин.

Використайте матеріали навчального посібника: Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Нової доби: Навч.посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. С. 228-265. та інтернет джерела.

Рекомендована література:

1. Андрусак Т.Г. Історія політичних та правових вчень. Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 220 с.
2. Василевич Ю. НМК Історія політичних вчень (зарубіжна політична думка). Миколаїв, 2017. 269 с.
3. Горбатенко В.П., Мироненко О.М. Історія вчень про державу і право : навч. посіб. Київ : Академія. 2010. 454 с.
4. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексеєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
5. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень : навчально-методичний комплекс: в 2 ч. / Ф.М. Кирилюк. Київ : Знання України, 2015. 399 с.
6. Мустафін О.Р. Справжня історія пізнього Нового часу. Харків : Фоліо, 2017. 428 с.
7. Сазонець І.Л. і Вівсяник О.М. Наукова спадщина Анрі де Сен Сімона на етапі становлення інституалізму як методологічного інструменту науки про державне управління. *Стратегія і тактика державного управління*. 2019. № (3-4). С. 14-25.

Тема 24: Класичний ортодоксальний марксизм

Аналіз відмінності між соціалістичними і комуністичними вченнями. Сутність відчуження. Етапи розвитку відчуження. К. Маркс і Ф. Енгельс про форми комунізму. Аналіз соціально-політичних вчень минулого (утопічні теорії, критика філософії Гегеля, критика младогегельянців, критика істинного соціалізму, позиції Прудона). Матеріалістична інтерпретація історії та економічний детермінізм. Революції – локомотиви історії. Проблеми єдності й солідарності в суспільстві. Держава і влада: історичний досвід і перспективи майбутнього. Про суть держави і влади нового типу.

Ключові поняття та терміни: соціалістичні і комуністичні вчення, відчуження, младогегельянці, позиції Прудона, матеріалістична інтерпретація, революція.

Завдання для самостійної роботи.

Дайте коротку характеристику основних етапів розвитку марксизму (письмово).

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

У процесі самостійного вивчення питання, зверніть увагу на рекомендовану літературу, зокрема: Василевич Ю. НМК Історія політичних вчень (зарубіжна політична думка). Миколаїв, 2017. С. 353-360.

Рекомендована література:

1. Андрусак Т.Г. Історія політичних та правових вчень. Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 220 с.
2. Василевич Ю. НМК Історія політичних вчень (зарубіжна політична думка). Миколаїв, 2017. 269 с.
3. Горбатенко В.П., Мироненко О.М. Історія вчень про державу і право : навч. посіб. Київ : Академія. 2010. 454 с.
4. Історія політичної думки: Навч. енцикл. слон.-довід. / за ред. М.М. Хоми. Львів : Новий Світ-2000, 2014. 765 с.
5. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексеєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
6. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень : навчально-методичний комплекс: в 2 ч. / Ф.М. Кирилюк. Київ : Знання України, 2015. 399 с.
7. Мустафін О.Р. Справжня історія пізнього Нового часу. Харків : Фоліо, 2017. 428 с.
8. Карл Маркс і Фрідріх Енгельс. Маніфест комуністичної партії / Пер. з нім. Київ : Вперед, 2010. 56 с.

Тема 25: Критичний соціал-демократичний марксизм

Розвиток німецької соціал-демократії (Август Бебель, Едуард Бернштейн, Карл Каутський, Вільгем Лібкнехт). Суттєвість «демократичного соціалізму». Політичні погляди Карла Каутського. Аналіз суспільства, демократії. Технологічний детермінізм. Загальнолюдські цінності та інтереси. Інтерпретація поняття «клас». Теоретичний доробок Едуарда Бернштейна. Критичні аргументи проти марксизму. Аналіз капіталізму та його перспектив. Теорія «еволюційного соціалізму».

Ключові поняття та терміни: німецька соціал-демократія, демократичний соціалізм, Карл Каутський, технологічний детермінізм, поняття «клас», Едуард Бернштейн, еволюційний соціалізм.

Завдання для самостійної роботи.

Використовуючи довідкову літературу, підготуйте таблицю: «Порівняльний аналіз поглядів Е. Бернштейна та К. Каутського».

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Під час самостійного опрацювання цього питання, заповніть таку таблицю:

Порівняльний аналіз поглядів Е. Бернштейна та К. Каутського		
	Е. Бернштейн	К. Каутський
Погляди на революцію		
Погляди на пролетаріат		
Погляди на демократію		
Погляди на соціалізм		

Рекомендована література:

1. Андрусак Т.Г. Історія політичних та правових вчень. Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 220 с.
2. Василевич Ю. НМК Історія політичних вчень (зарубіжна політична думка). Миколаїв, 2017. 269 с.
3. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексеєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
4. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень: навчально-методичний комплекс: в 2 ч. / Ф.М. Кирилюк. Київ : Знання України, 2015. 399 с.
5. Мустафін О. Р. Справжня історія пізнього Нового часу. Харків : Фоліо, 2017. 428 с.
6. Себайн Джордж К., Торсон Томас Л. Історія політичної думки. Київ : Основи, 1997. 838 с.

Тема 26: Теорія політики Макса Вебера

Веберська методологія політичної науки. Визначення неадекватності понятійних уявлень і політичної реальності. Відмова від соціально-наукового поняття дійсності. Аналіз влади. Характеристика соціальних дій. Вчення про політичне панування. Три чисті типи легітимного панування. Концепція «плебісцитарної» вождиської демократії». Концепція «раціональної» держави.

Ключові поняття та терміни: Макс Вебер, соціальні дії, політичне панування, легітимне панування, концепція «плебісцитарної» вождиської демократії», концепція «раціональної» держави.

Завдання для самостійної роботи.

Розробіть структурно-логічну таблицю обґрунтування політичного ідеалу за М. Вебером.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Особливу увагу зверніть на рекомендоване джерело: Макс Вебер Протестантська етика і дух капіталізму; пер. з нім. О. Погорілий. Київ : Основи, 1994. 269 с.

Рекомендована література:

1. Горбатенко В.П., Мироненко О.М. Історія вчень про державу і право : навч. посіб. Київ : Академія. 2010. 454 с.
2. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми; [І.В. Алексеєнко, Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна]. Львів : Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.
3. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень : навчально-методичний комплекс: в 2 ч. /Ф.М. Кирилюк. Київ : Знання України, 2015. 399 с.
4. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера / Під ред. проф. Є. Причепія. Київ : ТанDEM. 2002. 584 с.
5. Макс Вебер Протестантська етика і дух капіталізму; пер. з нім. О. Погорілий. Київ : Основи, 1994. 269 с.

Тема 27: Елітизм – важливий напрям європейської політичної думки наприкінці XIX – на початку XX ст.

Сутність поняття «еліта». Теорія еліт Вільфредо Парето. Вчення про «резидуїв» і «дери вазонів». Теорія «циркуляції еліт». Вчення Гаetano Моски про «панівний клас». Якості, за якими особистість може потрапити до панівного, «правлячого класу». Дві тенденції у розвитку панівного класу (аристократична і демократична). Три основні способи здобування влади політичним класом. Розвиток теорії еліт Робертом Міхелсом. Організаційні структури суспільства як стимулятор елітарності. «Залізний закон» олігархії.

Ключові поняття та терміни: еліта, елітизм, теорія еліт Вільфредо Парето, «резедуїв», «дери вазонів», теорія «циркуляції еліт». Гаetano Моска, панівний клас, теорія еліт Роберта Міхелса, «залізний закон» олігархії.

Завдання для самостійної роботи.

Опишіть теорію циркуляції еліт В. Парето.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Під час опрацювання завдання, доцільно використати навчальний посібник: Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Нової доби: Навч.

посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. С. 228-265 та інтернет джерела.

Рекомендована література:

1. Василевич Ю. НМК Історія політичних вчень (зарубіжна політична думка). Миколаїв, 2017. 269 с.
2. Горбатенко В.П., Мироненко О.М. Історія вчень про державу і право : навч. посіб. Київ : Академія. 2010. 454 с.
3. Еліта : витоки, сутність, перспектива / Кремень В.Г., Ільїн В.В., Пролесв С.В. та ін.; за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ : Т. «Знання», 2011. 527 с.
4. Елітознавство / Гошовська В.А., Ларіна Н.Б., Пірен М.І. та ін.; за заг. ред. В.А. Гошовської. Київ : Вид-во НАДУ, 2013. 267 с.
5. Історія політичної думки: Навч. енцикл. слон.-довід. / за ред. М.М. Хоми. Львів : Новий Світ-2000, 2014. 765 с.
6. Хрестоматія з історії всесвітньої політичної думки: навч. посіб. Миколаїв: Вид-во МФ На УКМА, 2002. 220 с.

Тема 28: Теорія демократії Жареля-Алексіса-Кререля де Токвіля

Сутність світової «демократичної» революції. Положення про розвиток у світі демократичного процесу. Елітарний патерналізм. Головний критерій суспільного буття і суспільного процесу (за Алексісом де Токвілем) – рівність і свобода. Ознаки демократії. Елітаризм. Загроза «тиранії більшості». Централізація влади. Сутність свободи. Невідчужені права людини. Свобода – вершина прагнень. Цінності особистості. Політична освіта.

Ключові поняття та терміни: Жарель-Алексіс-Кререль де Токвіль, демократична революція, елітарний патерналізм, демократія, елітаризм, централізація влади, цінності особистості, політична освіта.

Завдання для самостійної роботи.

Охарактеризуйте методологічні засади теорії демократії А. Токвіля.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

У процесі самостійної роботи, використайте рекомендовану літературу, зокрема: Токвіль, А. де. Про демократію в Америці / З фр. пер. Г. Філіпчук, М. Москаленко. Київ: Всесвіт, 1999. 590 с.

Рекомендована література:

1. Андрусак Т.Г. Історія політичних та правових вчень. Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 220 с.

2. Василевич Ю. НМК Історія політичних вчень (зарубіжна політична думка). Миколаїв, 2017. 269 с.
3. Кирилюк Ф.М. Практикум з історії зарубіжних політичних вчень: навчально-методичний комплекс: в 2 ч. / Ф.М. Кирилюк. Київ : Знання України, 2015. 399 с.
4. Себайн Джордж К., Торсон Томас Л. Історія політичної думки. Київ : Основи. 1997. 838 с.
5. Токвіль, А. де. Давній порядок і Революція / З фр. пер. Г. Філіпчук. Київ : Юніверс, 2000. 224 с.
6. Токвіль, А. де. Про демократію в Америці / З фр. пер. Г. Філіпчук, М. Москаленко. Київ : Всесвіт, 1999. 590 с.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗ» ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Тема1. Політичний аналіз, його функції, принципи

Виникнення та сутність політичного аналізу. Зв'язок політичного аналізу з іншими суспільними науками. Функції, принципи та особливості політичного аналізу.

Ключові поняття та терміни: політичний аналіз, термін «аналітика», суб'єкти політичної аналітики, операції політичного аналізу, основні етапи політичного аналізу, основні напрямки політичної аналітики, компоненти аналітики, рівні політичної аналітики, методів обробки й аналізу інформації, структура політичної аналітики, функції та принципи політичної аналітики.

Завдання для самостійної роботи.

1. Скласти аналітичний документ: підготувати аналітичну записку.
2. Складіть таблицю навичок, знань і здібностей, необхідних для політичного аналітика.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Під час відповіді на питання доцільно звернути увагу на схему структури аналітичної записки.

Орієнтовна схема структури аналітичної записки

Складові, зміст складових

Кому. Прізвище та ініціали замовника, його посада.

Відкого. Прізвище та ініціали аналітика-експерта, його посада.

Дата. Дата завершення аналітичної записки.

Тема. Тема аналітичної записки.

Зміст. Стислий виклад проблеми. Рекомендації, що потрібно зробити.

Обговорення. Чому це слід зробити і, якщо можливо, вказати інші політичні рішення. Поради щодо можливих дій. Як, що, коли повинен робити замовник (якщо згоден із запропонованою тактикою).

(Джерело: Теорія і практика політичного аналізу: Навч. посіб. / За заг. ред. О.Л. Валевського, В.А. Ребкала. Київ: Міленіум, 2003. С. 220.)

До завдання № 2. Зверніть увагу!

Основні вимоги, які висуваються перед персоналом при здійсненні політичного аналізу:

1. Не намагайтеся вирішити все.
2. Будьте наполегливими, не бійтеся помилитися.
3. Краще помилятися, ніж бути неправим.

4. Уникайте віддзеркалення (проекування).
5. Результати політичної аналітики нічого не варті, якщо вони не потрапляють до адресата.
6. Якщо всі згодні з висновками, ймовірно, вони помилкові.
7. Замовника не цікавить, скільки ви знаєте, його цікавить найважливіше.
8. Форма ніколи не є важливішою за зміст.
9. У разі потреби самостійно збирайте потрібну інформацію.
10. Не слід дуже серйозно сприймати редакторську роботу.
11. Не дозволяйте кар'єрі взяти верх над роботою.
12. Аналітична діяльність не потребує популярності.
13. Довіряйте своєму професійному судженню

Рекомендована література:

1. Ващенко К.О. Експертно-аналітичне забезпечення державної політики : навч.-метод. матеріали. Київ : НАДУ, 2013. 56 с.
2. Веймер Девід Л, Вайнінг Ейден Р. Аналіз політики: Концепції і практика. Пер. з англ. Київ : Основи, 2000. 654 с.
3. Гогвуд Б., Ган Л. Аналіз політики для реального світу. Пер. з англ. А Олійник; Наук ред. пер. В. Тертичка. Київ : Основи, 2004. 396 с.
4. Коваленко А.О. Політичний аналіз і прогнозування. Київ : Наук. Світ, 2002. 201 с.
5. Телешун С.О., Титаренко О.Р., Рейтерович І.В., Вировий С.І. Вступ до політичної аналітики: навч. посіб. Київ. НАДУ, 2006. 220 с.

Тема 2. Інформаційно-політичний аналіз: значення та джерела

Поняття та значення інформації у політичній аналітиці. Джерела інформації. Формування вибірки і критерії оцінки інформації.

Ключові поняття та терміни: інформаційно-політичний аналіз, аналітична інформація, первинна аналітична інформація, вивідна аналітична інформація, джерела інформації, види відео сюжетів, види друкованих видань, вербальний спосіб, складові аналітичної інформації, джерела отримання інформації, критерії відбору достовірної інформації за вербального способу, джерела чуток, види чуток, дезінформація, фейк, квазі-фейк, принципи організації інформаційно-аналітичної діяльності, «правило п'яти сторінок».

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати із запропонованого переліку документ інформаційного жанру (на вибір) .
2. Підготувати із запропонованого переліку документ аналітичного жанру (на вибір).

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Доцільно звернути увагу! Інформаційні жанри:

Замітка (інформація) – проста форма оперативного газетного повідомлення, в основі якої повсякденні, оперативні, загальнозначущі факти. Її характеризують новизна і короткотерміновість. Складається з 2000 знаків, має заголовок, абзац, текст. Найчастіше публікується в добірці.

Інтерв'ю – виклад фактів від імені того, з ким ведеться бесіда. Необхідно вказати, з ким ведеться бесіда (прізвище, ім'я, по батькові, службове або суспільне становище), тему розмови, яким чином отримано інтерв'ю (в особистій бесіді, по телефону та ін.).

Звіт – за завданням проаналізувати інформацію і розповісти про подію, явище. Розмір залежить від значущості.

До завдання № 2. Зверніть увагу.

Аналітичні жанри – широке полотно фактів, які трактуються, узагальнюються, служать матеріалом для постановки визначеної проблеми, її всебічного розгляду та тлумачення.

Кореспонденція – текст, в якому варто розглянути відому ситуацію, що представляє інтерес (соціальні проблеми). Аналізуємо групу фактів за допомогою опису фактів, їх аналізу і відповідних висновків. Зазвичай появляється після оголошення події.

Стаття – узагальнення та аналіз фактів та явищ, проблема і її аспекти. Конструктивний підхід. Оцінка і погляд аналітика. Якщо в кореспонденції події розглядають від часткового до загального, то в статті все відбувається навпаки – від загального до конкретного. Стаття бере факти в глобальних масштабах, аналізує їх, піднімаючи до науково обґрунтованих висновків.

Рецензія – аргументований критичний відгук, найчастіше – на твір літератури, мистецтва.

Огляд – результат наскрізного спостереження певних явищ і процесів та їх публічний аналіз – спортивні змагання, політика, передвиборча кампанія.

Коментар – оперативний відгук автора на події з проблеми або події. Суб'єктивний жанр, де аргументація будується на думках автора (прогноз, зіставлення). Не обов'язково бути спеціалістом у певній галузі.

Рекомендована література:

1. Варенко В.М. Інформаційно-аналітична діяльність: навч. посіб. Київ : Університет Україна, 2014. 417 с.
2. Вітушко Н. Перевірка інформації на достовірність у процесі підготовки джерельної бази бібліотечного аналітичного продукту в умовах інформаційного протистояння. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України*. Київ, 2014. Вип. 39. С. 328–339.
3. Горовий В. М. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс: монографія. Київ : НБУВ, 2010. 230 с.

4. Кіца М.О. Фейкова інформація в українських соціальних медіа: поняття, види, вплив на аудиторію. *Наукові записки. Української академії друкарства*. 2016. № 1. С. 281–287.
5. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. Київ : Києво-Могилянська акад., 2015. 498 с.
6. Пригорницька О. Регіональні ЗМІ як інструмент для маніпуляції громадською думкою. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України*. Київ, 2015. Вип. 41. С. 588–600.

Тема 3. Режими та етапи аналітичної роботи зі збору інформації

Завдання і мета моніторингу у визначенні джерел інформації. Поняття, види та режими моніторингу інформації. Висунення гіпотез і техніка їх відпрацювання.

Ключові поняття та терміни: збір інформації, процес аналітичної роботи, інформація, процес дослідження інформації, рекомендації, прогнози, версії, висунення гіпотез, висновки, особливості інформації, види режиму моніторингу, гіпотеза, процес побудови гіпотези.

Завдання для самостійної роботи.

1. Розкрити зміст понять: збір інформації, процес аналітичної роботи, інформація, процес дослідження інформації.
2. Скласти схему організації процесу ІАД, представленої у вигляді алгоритмічної послідовності процедур.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. При виконанні самостійної роботи, зверніть увагу

Джерела інформації:

- телебачення;
- газети та журнали;
- радіо;
- інтернет;
- інші друковані матеріали.

Використайте рекомендовані літературні джерела, зокрема: Телешун С.О. Основи інформаційно-аналітичної діяльності в публічному управлінні: навч. посіб. / С.О. Телешун, О.Р. Титаренко, І.В. Рейтерович. Київ. НАДУ. 2009. 168 с.

До завдання №2. Звернути увагу!

Алгоритмічна послідовність процедур:

1. визначити об'єкт, предмет й проблеми аналізу;
2. побудова ідеальної моделі об'єкта і предмета;

3. збір фактографічних даних;
4. оцінка фактографічного матеріалу;
5. розкриття значення фактів;
6. гіпотеза;
7. вибір типу аналізу;
8. вибір конкретних методів аналітичної діяльності;
9. доказ;
10. висновки;
11. достовірний і зрозумілий виклад результатів дослідження.

Рекомендована література:

1. Антипенко І.В. Державне управління політичними ризиками в умовах глобалізації : монографія. Київ : Талком, 2021. 384 с.
2. Калниш Ю.Г. Політична аналітика в державному управлінні: теоретико-методологічні засади: Монографія. Київ : НАДУ. 2006. 272 с.
3. Коваленко А.О. Політичний аналіз і прогнозування. Київ : Наук. Світ, 2002. 201с.
4. Парсонс В. Публічна політика: вступ до теорії і практики аналізу політики. Київ : Києво-Могилянська академія, 2006. 549 с.
5. Романов В., Рудік О., Брус Г. Вступ до аналізу державної політики: навч. посіб. Київ. Основи, 2001. 238 с.
6. Телешун С.О. Основи інформаційно-аналітичної діяльності в публічному управлінні: навч. посіб. / С.О. Телешун, О.Р. Титаренко, І.В. Рейтерович. Київ. НАДУ. 2009. 168 с.

Тема 4. Методи аналітики та аналітичної роботи

Види методів аналітичної роботи. Поняття моделі. Політичне моделювання. Складання аналітичного документа. Стаціонарні та заочні методи групових експертних оцінок.

Ключові поняття та терміни: методи збору інформації, методи обробки інформації, методи індукції та дедукції, методи спостереження, моделювання, історичний метод, відсотковий метод, порівняння, метод узагальнення, метод мережі зв'язків, ситуативний метод, метод мережі зв'язків, інституційний метод, контент-аналіз, метод за аналогією, етапи процесу аналізу, мозковий штурм, політичне моделювання, етапи моделювання, аналітичний документ, довідка, аналітична записка, оглядова записка, кількісні показники, ціннісні показники, стаціонарні та заочні методи групових експертних оцінок, методи прийняття рішень, метод експертних комісій, Делфійський метод, метод Брейстормінга, метод керованої генерації ідей, матричний метод, метод побудови прогнозного сценарію, морфологічний аналіз, ситуативний аналіз, метод синектики, соціологічні методи політичного аналізу, критерії оцінок пропозицій експертів.

Завдання для самостійної роботи

Підготуйте та презентуйте у групі «мізковий штурм».

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

У процесі підготовки самостійної роботи, зверніть увагу:

Методика проведення «мізкового штурму»:

План дій:

- 1) відібрати групу осіб для генерації ідей і групу експертів для оцінки ідей (по 4-8 осіб);
- 2) ознайомити учасників із правилами;
- 3) чітко сформулювати завдання та проблему у формі, найбільш прийнятній для учасників;
- 4) дотримуватися правил;
- 5) результати роботи «генераторів» розглядає група «експертів».

Правила проведення «мізкового штурму»:

- кількість ідей краща за якість;
- критика ідей на етапі генерації заборонена;
- у групі генерації не має бути начальства;
- заохочуються будь-які ідеї;
- будь-яка ідея повинна бути розвинена, навіть якщо здається сумнівною;
- заохочуються каламбури, жарти, фантастичні ідеї;
- надається підтримка та заохочення для звільнення учасників засідання від скутості;
- ідеї викладаються стисло;
- усі ідеї фіксуються;
- при оцінці ідей експертами очевидно помилкові та нереальні відкидаються .

Етапи «мізкового штурму» наступні:

1. Підготовка:

- призначення ведучого;
- підбір учасників для робочих груп;
- підбір фактичного матеріалу;
- навчання й інструктаж учасників;
- забезпечення діяльності учасників.

2. Висунення ідей:

- уточнення завдання;
- генерація ідей;
- проробка та розвиток найбільш цінних ідей;
- запис пропозицій;
- редагування списку ідей.

3. Оцінка та відбір ідей:

- усвідомлення проблеми;
- визначення критеріїв оцінки;

- класифікація ідей;
- розвиток ідей на основі аналізу.

Рекомендована література :

1. Гогвуд, Б., Ган, Л. Аналіз політики для реального світу / Пер. з англ. А Олійник; Наук ред. пер. В. Тертичка. Київ. Основи, 2004. 396 с.
2. Калниш Ю.Г. Політична аналітика в державному управлінні: теоретико-методологічні засади: Монографія. Київ : НАДУ. 2006. 272 с.
3. Парсонс В. Публічна політика: вступ до теорії і практики аналізу політики. Київ : Києво-Могилянська академія, 2006. 549 с.
4. Рубанов В. Політична аналітика: генезис і еволюція змісту поняття. *Політичний менеджмент*. 2011. № 5. С. 43-50.
5. Телешун С.О. Політична аналітика в системі публічного управління / С.О. Телешун, С.В. Сьомін, О.Р. Титаренко, І.В. Рейтерович, С.І. Вирович. Київ. НАДУ. 2008. 284 с.

Тема 5. Використання методів аналітики

Аналіз державної політики та його розуміння. Оцінка політичних ризиків і можливих подій.

Ключові поняття та терміни: громадська думка, «воронка Геллапа», політичні конфлікти, конфліктогени, екзит-пол, метод експертного оцінювання, метод екстраполяції, взаємодія суб'єктів і об'єктів політичних дій, політичні потреби, політичні інтереси, політичні цілі, політична поведінка, політична воля, політичне лідерство, етапи прийняття рішень, фрейми рішення, політичні ризики, метод сценаріїв, метод «дерева рішень», метод імітаційного моделювання, види кризи.

Завдання для самостійної роботи

Проведіть збір політичної інформації, використовуючи метод «Дельфі».

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Працюючи над завданням, зверніть увагу.

Метод «Дельфі». Отримав назву від давньогрецького міста Дельфі, в якому мешкали оракули; розглядається вченими як один з найефективніших експертних методів.

Визначається трьома основними особливостями:

- 1) анонімністю експертів;
- 2) використанням результатів попереднього туру опитувань;
- 3) статистичною характеристикою групової відповіді.

Анонімне опитування групи експертів наводиться у письмовій формі в кілька турів. При цьому експерти не вступають у контакт один з одним, їм дають можливість ознайомитися із систематизованими результатами

попереднього туру опитувань. І все знову повторюється. При цьому кількість турів (переважно від двох до чотирьох) залежить від зведення поляризованих оцінок до мінімуму. Якщо експерти досягають згоди з принципових питань у межах другого туру, опитування припиняється. Точність і надійність результатів експертизи залежать від якісно підібраної групи експертів. Аналізуючи переваги цього методу, слід зазначити, що анонімність дельфійської процедури дає змогу послабити вплив окремих «домінуючих» експертів, а регулюючий зворотний зв'язок – знизити вплив індивідуальних і групових інтересів, не пов'язаних з проблемами, які вирішуються. Крім того, запровадження зворотного зв'язку вносить елемент об'єктивності, підвищує надійність прогнозованих оцінок. Здійснення опитування у декілька турів дає можливість зменшити коливання в індивідуальних відповідях, а також обмежує внутрішньогрупові коливання.

Рекомендована література :

1. Вонсович С.Г. Політичний аналіз і прогноз: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 228 с
2. Горбатенко В.П. Аналітично-прогностичні знання та їх роль у суспільно-політичному розвитку. *Суспільно-політичні процеси*. Київ : 2017. Вип. 23(6-7). 308 с.
3. Новакова О.В., Пашина Н.П. Аналіз державної політики: навчальний посібник. Вид. 2-е, перероб. і доп. Маріуполь : Вид-во Маріупольського державного університету, 2017. 304 с.
4. Пірен М.І. Загальна соціологія: підруч. Для студентів ВНЗ Київ: Персонал, 2014. 477 с.
5. Телешун С.О., Титаренко О.Р., Рейтерович І.В., Вировий С.І. Вступ до політичної аналітики: Навч. Посібник. Київ. Видавництво НАДУ, 2006. 220 с.
6. Теремко В.В. Прикладний політичний аналіз. Прикладна політологія: навч. посіб. / За ред. В.П. Горбатенка. Київ. Академія, 2008. с. 390-409.
7. Тертичка В.В. Державна політика: Аналіз та здійснення в Україні. Київ. Основи, 2002. 750 с.

Тема 6. Місце і роль прогнозування у суспільно-політичному розвитку суспільства

Зародження та еволюція прогностичних тенденцій. Поняття та сутність політичного прогнозу. Основні характеристики прогнозування у політиці.

Ключові поняття та терміни: прогностичний аналіз, види політичного прогнозування, класифікація прогнозів, міфологія, утопія, фантастика, футурологія, політична система, політичні інститути, політичний процес, чинники політичного прогнозування, принципи прогнозування,

неперервність, комплексність, співмірність, зворотній зв'язок, системність, верифікація, альтернативність, достовірність, екстраполяція, моделювання, експертиза, прогностика.

Завдання для самостійної роботи

Підготуйте презентацію на тему: «Футорологія як науковий напрямок».

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

При підготовці завдання, використайте рекомендовану літературу, зокрема:
Голяннич М. «Футорологія. Філософія майбуття». Монографія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2017. С. 27-43.

Рекомендована література:

1. Андрущенко Т.В. Футорологічне бачення перспектив політичного та культурного розвитку людства (на прикладі концепції «футорошоку» Елвіна Тоффлера). URL: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/1476-2954-1-SM.pdf
2. Вонсович С.Г. Політичний аналіз і прогноз: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 228 с.
3. Голяннич М. «Футорологія. Філософія майбуття». Монографія. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2017. 540 с.
4. Горбатенко В.П. У пошуках майбутнього: до проблеми еволюції футорології як науки. *Наукові праці МАУП. Політичні науки*. 2017. Вип. 1. С. 35-48.
5. Зражевська Н.І., Зражевський С.Ф. Футорологія суспільства і медіа культура. *Обрії друкарства*. 2015. № 1. С. 65-82.
6. Майбутнє світових релігій: соціологічні прогнози на 2010-2050 роки. URL: <https://religions.unian.ua/otherreligions/1766907-maybutne-svitovih-religiy-sotsiologichni-prognozi-na-2010-2050-roki.html>
7. Сухорольський П.М., Сухорольська І.Ю. Основні етапи розвитку футорології та її завдання в умовах сучасного світу. *Грані*. 2018. Т. 21, № 3. С. 116-123.

Тема 7. Методологія політичного прогнозування

Принципи і методи політичного прогнозування. Етапи здійснення прогнозів у політичній сфері. Межі прогнозування подій у політиці.

Ключові поняття та терміни: політичне прогнозування, альтернативність, системність, неперервність, верифікація, прогноз за теорією ймовірності, прогноз на основі причинові зв'язки, прогноз на основі циклічного розвитку подій, альтернативні можливості, сценарії розвитку.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізуйте головні відмінності між внутрішньополітичним і зовнішньополітичним прогнозуванням.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Працюючи над завданням самостійної роботи, використайте рекомендовану літературу, зокрема: Горбатенко В.П. У пошуках майбутнього: до проблеми еволюції футурології як науки. *Наукові праці МАУП. Політичні науки*. 2017. Вип. 1. С. 35-48.

Рекомендована література:

1. Безпека та конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації : монографія / О.С. Власюк та ін. Київ : НІСД, 2017. 384 с.
2. Ващенко К. О. Експертно-аналітичне забезпечення державної політики : навч.-метод. матеріали. Київ : НАДУ, 2013. 56 с.
3. Вонсович С.Г. Політичний аналіз і прогноз: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 228 с.
4. Дяченко Н. Роль та місце прогнозування в системі державного управління *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 4. С. 58-67.
5. Митко А.М. Політична аналітика: навчальний посібник. Луцьк : Вежа-друк, 2014. 224 с.

Тема 8. Моделювання соціально-політичних процесів

Типи моделей соціальних явищ. Реалізація стратегії і тактики державно-політичного розвитку. Моделювання міжнародних відносин. Класифікація методів прогнозування. Математичні методи прогнозування. Комплексні системи прогнозування. Організація прогнозування.

Ключові поняття та терміни: моделювання, трендові моделі, імітаційні моделі, міжнародні відносини, політичне рішення, принципи послідовності, логічності та виваженості, принципи моделювання, об'єктивність, екстраполяція, верифікація, етапи моделювання, логіко-інтуїтивний аналіз, формалізація, квантифікація, динамічна модель, якісні методи оцінки інформації, алгоритм моделювання (за Ф.А. Шродтом), трирівнева класифікація методів прогнозування, інтуїтивні методи, формалізовані методи, методи прогностичної екстраполяції, системно-структурні методи, математичні методи прогнозування, комплексні системи прогнозування, метод прогнозного графа, селективний метод, система Патерн, система Квест, система Форкаст, система неперервного прогнозування, внутрішньополітичне і зовнішньополітичне прогнозування, структура

політичної діяльності, суб'єкти політичної діяльності, об'єкти політичної діяльності.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізуйте метод Паттерн, розкрийте на прикладах його основні етапи.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Зверніть увагу: Ващенко К.О. Політичний аналіз і прогноз у сучасній Україні. Київ: Логос, 2008. 288 с. С. 105; Вонсович С.Г. Політичний аналіз і прогноз: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 228 с.

Рекомендована література:

1. Ващенко К.О. Політичний аналіз і прогноз у сучасній Україні. Київ : Логос, 2008. 288 с.
2. Гібридні Загрози України і суспільна безпека. Досвід ЄС и східного партнерства. *Аналітичний документ. Центр глобалістики «Стратегія XXI»*. Київ, 2018. 106 с.
3. Публічна політика та суспільні зміни в Україні в контексті євроінтеграції : монографія / авт. кол.: С.О. Телешун, С.В. Ситник, І.В. Рейтерович, О.Г. Пухкал та ін.; за заг. ред. С.О. Телешуна, д-ра політ. наук, проф. Київ : НАДУ, 2017. 248 с.
4. Романюк С.А. Теорія та практика стратегічного управління: монографія. Київ : НАДУ, 2019. 254 с.
5. Сектор безпеки і оборони України: стратегічне планування. Ф.В. Саганюк, М.М. Лобко, О.В. Устименко, А.К. Павліковський; за ред. Р.І. Тимошенка. Київ : Майстер книг, 2016. 248 с.
6. Соснін О.В., Воронкова В.Г., Постол О.Є. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціальноантропологічні виміри): навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2015. 556 с.

Тема 9. Тенденції майбутнього розвитку людської цивілізації

Сучасні концепції розвитку цивілізацій. Транзитивні і трансформаційні процеси за постіндустріального та інформаційного суспільств. Однорідний планетарний розвиток (Ф. Фукуяма). Політичні кризи як один із факторів транзитивних змін. Форматування нового світового порядку: полімологічний вимір.

Ключові поняття та терміни: макросоціологічний підхід, цивілізація, глобальна цивілізація, суперцикли цивілізації, фактори цивілізацій, критерії

цивілізацій, постіндустріальне суспільство, інформаційне суспільство, «ефект акселерації», політична криза, типи криз, структурна, культурна і поведінкова кризи, типи міжнародних конфліктів, гібридні війни, інформаційні війни, військова агресія.

Завдання для самостійної роботи

Підготуйте доповідь на питання теми заняття (тема доповіді на вибір).

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Доцільно звернути увагу. Структура доповіді:

1. Титульний лист: назва установи, тема роботи, ім'я та прізвище виконавця роботи, ім'я та прізвище викладача.
2. Вступ: мета, завдання та актуальність роботи.
3. Основна частина: розкриття теми роботи.
4. Висновки: ключові тези з доповіді.
5. Бібліографія/список використаної літератури.

Використайте літературне джерело: Історичний розвиток цивілізацій у контексті глобалізації: ціннісний вимір : монографія / за редакцією доктора політичних наук, професора О.В. Зернецької, ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». Київ : ДУ «Інститут всесвітньої Історії НАН України», 2019. С. 8-79.

Рекомендована література:

1. Війни-XXI: полігібресія Росії. Київ : Центр глобалістики «Стратегія XXI», 2017. 241 с.
2. Вонсович С.Г. Політичний аналіз і прогноз: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 228 с
3. Гібридна війна: *inverboetinpaxi*: монографія / за заг. наук. ред. Р.О. Додонова. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. 412 с.
4. Гібридні Загрози України і суспільна безпека. Досвід ЄС и східного партнерства. *Аналітичний документ. Центр глобалістики «Стратегія XXI»*. Київ, 2018. 106 с.
5. Горбатенко В.П. Політичні ризики: від теорії до практики. *Суспільно-політичні процеси*. 2016. Вип. 2. С. 55–69.
6. Магда Є.В. Гібридна війна: вижити і перемогти. Харків : Віват, 2015. 304 с.
7. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 496 с.
8. Шмиголь М.Ф., Юшкевич Ю.С. Експлікація концептосфери філософського дискурсу феномена інформаційне суспільство. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 144 (№5). Ч.2. Філософські науки. С. 127-131.

Тема 10. Новітні суспільно-політичні тенденції загально-цивілізаційного поступу

Ретроспекції цивілізаційних ідентифікацій: особливості прологу сучасності. Пізнання тенденцій розвитку сучасного цивілізаційного процесу. Стратегія і тактика цивілізаційного розвитку України.

Ключові поняття та терміни: сучасний цивілізаційний розвиток, расовоетнічний фактор, системний альтернативний тип цивілізації, цивілізаційний конфлікт, штучні (симбіозні) цивілізації, між цивілізаційний конфлікт, військовий шлях, синтезний шлях, загальнолюдська цивілізація, глобальні континентальні та релігійні цивілізації, локальні цивілізації, «осередкова цивілізація», цивілізаційний вибух, цивілізаційний підхід, концепція «кінця історії» Ф. Фукуями, цивілізаційний процес в Україні.

Завдання для самостійної роботи

Напишіть розгорнутий план відповідно до теми: «Новітні суспільно-політичні тенденції загальноцивілізаційного поступу».

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

У процесі самостійної роботи над завданням, звернути увагу як складається складний (розгорнутий) план:

1. Уважно прочитати назву теми плану.
2. З'ясувати зміст матеріалу в цілому.
3. Відібрати текст з якого потрібно скласти план.
4. Продумати, сформулювати й записати головні, на ваш погляд, думки тексту.
5. Виділити 2 – 3 провідні ідеї (думки) і перегрупувати матеріал так, щоб він відповідав цим ідеям.
6. Порівняти головні думки між собою і записати їх у вигляді основних пунктів.
7. Знайти положення, які розкривають, пояснюють, висвітлюють кожну з виділених вами головних ідей і записати їх у вигляді підпунктів плану.
8. Перевірити, чи розкриває план тему, чи є у ньому своя логіка і завершеність, яка дозволить вам краще уявити картину історичної події, зрозуміти причини історичних подій і явищ, зробити висновки.

Використайте літературне джерело: Історичний розвиток цивілізацій у контексті глобалізації: ціннісний вимір : монографія / за редакцією доктора політичних наук, професора О.В. Зернецької, ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». Київ : ДУ «Інститут всесвітньої Історії НАН України», 2019. С.182-250.

Рекомендована література:

1. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини та людства. Київ. Києво-Могилянська академія, 2008. 109 с.
2. Безпека та конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації : монографія / О.С. Власюк та ін. Київ : НІСД, 2017. 384 с.
3. Вонсович С.Г. Політичний аналіз і прогноз: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 228 с.
4. Зміна цивілізаційної парадигми розвитку України: теоретико-методологічний аналіз: монографія / М.І. Михальченко, З.Ф. Самчук, Ю.Ж. Шайгородський, М.Є. Горелов, та ін. Київ : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2019. 552 с.
5. Рафальський О.О., Самчук З.Ф. Цивілізаційні перехрестя сучасного суспільства. Київ : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2018. 688 с.

Тема 11. Постмодерні суспільно-політичні тенденції

Постмодернізм як об'єктивна реальність буття сучасності. Соціально-політичні та ціннісні аспекти постмодернізму. Політичний наратив: типологія, аналіз, прогнозування.

Ключові поняття та терміни: постмодернізм, сучасний постмодернізм, політична діяльність, «рефлексивна модернізація», «плинна модерність», «геополітична постмодерність», пост модернізація, політичний плюралізм, мовно-політичні технології, інформаційні технології, політична віртуалізація, децентралізація, наратив, категоріальний та холі стичний підхід.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте діалектику співвідношення дихотомії «модернізація – постмодернізація».

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Для виконання завдання самостійної роботи, доцільно використати рекомендоване літературне джерело: Вдовичин І. Теоретико-методологічні підходи до дослідження політологічного змісту теорії постмодерну. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії. 2018. Випуск 14.* Матеріали четвертих міжвузівських методологічних читань «Політологія як наука про принципи, форми та способи здійснення людської свободи». С. 217-220.

Рекомендована література:

1. Вонсович С.Г. Політичний аналіз і прогноз: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 228 с.
2. Вдовичин І. Теоретико-методологічні підходи до дослідження політологічного змісту теорії постмодерну. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. 2018. Випуск 14. Матеріали четвертих міжвузівських методологічних читань «Політологія як наука про принципи, форми та способи здійснення людської свободи». С. 217-220.
3. Горовий В.М. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс: монографія. Київ : НБУВ, 2010. 230 с.
4. Замкова Н. Проекти реалізації «міжмовних відносин» та мовної політики в межах утопічних проєктів сучасної України. *Час вибору: виклики інформаційної епохи*: колективна монографія / за заг. ред. О.А. Яковлева. Одеса: Гельветика, 2016. С. 54-66.
5. Кобзева О.О. Структура та функції політичного наративу «вибори президента». *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2008. № 38. С. 161–165.
6. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків : Право, 2015. 816 с.

Тема 12. Україна у цивілізаційному просторі XXI століття

Цивілізаційні та геополітичні особливості України. Україна: західний і північно-східний чинники впливу. «Гібридна війна» росії в Україні: практика застосування нового концепту. Російська агресія проти України і прогноз для Європи.

Ключові поняття та терміни: геополітичні центри, міжнародний імідж, зовнішні чинники впливу на Україну, основні чинники впливу, «контрольована нестабільність», «неконвенційна війна», виміри гібридної війни, ключові компоненти, складники гібридної війни.

Завдання для самостійної роботи

Розкрийте цивілізаційні та геополітичні особливості України.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Доцільно звернути увагу на рекомендоване джерело: Глобальна та національна безпека: підручник / за заг. ред. Г.П. Ситника, Ю.В. Ковбасюка. Київ : НАДУ, 2016. 784 с.; та ітернет-джерела.

Рекомендована література:

1. Війни-XXI: полігібресія Росії. Київ: Центр глобалістики «Стратегія XXI», 2017. 241 с.
2. Вонсович С.Г. Політичний аналіз і прогноз: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 228 с.
3. Гібридна війна: *inverboetipraxi* : монографія / за заг. наук. ред. Р.О. Додонова. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. 412 с.
4. Гібридні Загрози України і суспільна безпека. Досвід ЄС и східного партнерства. *Аналітичний документ. Центр глобалістики «Стратегія XXI»*. Київ, 2018. 106 с.
5. Глобальна та національна безпека: підручник / за заг. ред. Г.П. Ситника, Ю.В. Ковбасюка. Київ : НАДУ, 2016. 784 с.
6. Магда Є.В. Гібридна війна: вижити і перемогти. Харків : Віват, 2015. 304 с.
7. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 496 с.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ПРАКТИЧНА ПОЛІТОЛОГІЯ» ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Тема 1. Зміст, принципи та методи практичної політології

Етапи та методи прикладного політологічного дослідження. Основні методологічні принципи прикладного політичного аналізу. Теорії груп у політологічному аналізі. Методи прийняття політичних рішень.

Ключові поняття та терміни: ситуація, прикладні дослідження, етапи дослідження, пошукове дослідження, описове дослідження, аналітичне дослідження, контент-аналіз, ігрові методи, біографічний аналіз, методологічні принципи прикладного політичного аналізу, теорія груп, групи «за звичаєм», інституціональні групи, групи «захисту» і «підтримки, політичне рішення», етапи процесу прийняття рішень.

Завдання для самостійної роботи

1. Проведіть у групі експрес-опитування або опитування фахівців (експертів) (проблема на вибір).
2. За допомогою методу контент-аналізу підрахуйте частоту інформації (тема на вибір).

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Зверніть увагу!

Експрес-опитування проводяться за формалізованою анкетною, де для кожного запитання пропонуються чіткі варіанти відповідей на вибір респондента. Оскільки **результати експрес-опитування** повинні мати кількісне вираження, то анкета, як правило, не передбачає відкритих запитань. Анкета не повинна бути великою, оскільки інтерв'ю проходять у місцях скупчення цільової аудиторії, а респонденти обираються спонтанно (іноді з урахуванням певних соціально-демографічних квот). Відповідно, власне інтерв'ю повинне тривати не більше 10-12 хвилин. Як правило, **експрес-опитування** проводяться поблизу точок контакту споживачів з досліджуваною торговою маркою: в магазинах, торгово-розважальних центрах, фітнес-клубах; але можуть проводитися за місцем проживання респондентів, в офісах тощо. Уся зібрана інформація обробляється за допомогою статистичних методів та спеціального програмного забезпечення. За підсумками **експрес-опитування** замовник отримує детальний дослідницький звіт, в якому кількісні дані для зручності також можуть подаватися в наглядному вигляді: схеми, діаграми, графіки тощо.

До завдання № 2. Доцільно звернути увагу.

Контент-аналіз – метод кількісного вивчення великих обсягів текстів в широкому розумінні (документів, відео-, аудіоматеріалів, зображень). Даний метод є провідним у дослідженні змісту повідомлень засобів масової інформації, записів на сайтах соціальних мереж, відповідей на відкриті питання опитувань тощо. Технології, що застосовуються в КМІС, дозволяють у найкоротші терміни обробляти та узагальнювати величезні обсяги текстової інформації. Серед цих технологій: автоматичне виявлення ключових слів у документах, парсинг веб-сторінок, автоматичне відстежування повідомлень у соцмережах та веб-ЗМІ на задану тематику, автоматичне транскрибування аудіо-, відеоматеріалів з високою точністю (до 77%) розпізнавання.

Контент-аналітичні дослідження, які проводить КМІС представлені, але не обмежуються такими напрямками:

Аналіз сприйняття і засвоєння медійної інформації. Виявлення в інформаційному потоці ЗМІ найпоширеніших меседжів, пов'язаних з брендами, партіями, політиками чи іншими суб'єктами, що цікавлять замовника. Перевірка запам'ятовування даних меседжів споживачами, виборцями та іншими представниками аудиторії ЗМІ. Використовується комбінація контент-аналізу та репрезентативного опитування.

Медіа-моніторинг, аналіз медіа-іміджу. Напів-автоматизоване та автоматизоване відстежування в інформаційному потоці ЗМІ контексту згадування брендів, партій, політиків чи інших суб'єктів, що цікавлять замовника. Вивантаження узагальненої інформації можливе в щоденному режимі.

Аналіз успішності медіа-кампанії. Відстеження поширення інформаційних повідомлень замовника в ЗМІ та соціальних мережах. Вивчення динаміки уваги, модусу (позитивного, негативного, нейтрального) відгуків та коментарів, виявлення ключових інформаційних стейк-холдерів, що сприяють або заважають очікуваному поширенню інформації.

Аналіз Інтернет-соціальних мереж. Відстеження поширення інформаційних повідомлень замовника в соціальних мережах. Вивчення онлайн поведінки певної категорії користувачів соцмереж: наприклад, геймерів, прихильників певної політичної партії, споживачів певних типів продуктів та ін. Аналіз соціально-демографічного складу та онлайн поведінки учасників груп замовника в соціальних мережах. Оцінка якості SMM-стратегії за показниками ER (engagement rate).

Конкурентний аналіз Інтернет-сайтів. Визначення глобального та національного рейтингу сайту, рейтингу в певній тематичній ніші (наприклад, серед спортивних сайтів), головних конкурентів, джерел трафіку, контексту згадувань, популярності окремих розділів, найбільш перспективних майданчиків для просування сайту. Аналіз здійснюється без встановлення спеціальних лічильників на сайт.

Виберіть один із напрямків запропонованих контент-аналітичних досліджень і підрахуйте частоту інформації(тема на вибір).

Рекомендована література:

1. Прикладна політологія: навч. посіб. / О.Д. Бойко та ін.; ред. В.П. Горбатенко. Київ : Академія, 2008. 472 с.
2. Ніколаєнко Н.О. Практична політологія: навч.-метод. посіб. / Ніколаєнко Н.О.; Миколаїв. нац. ун-т ім. В.О. Сухомлинського, Навч.-наук. ін-т історії та права, Каф. політології. Херсон : Грінь Д.С. 2014. 321 с.
3. Пірен М.І. Публічна політична діяльність : навч. посіб. Київ : НАДУ, 2009. 288 с.
4. Козьма В.В. Особистість і політика : між традицією та модернізацією. Київ. Альфа-ПК, 2019. 328 с.
5. Паніотто В. Харченко М. Методи опитування. Київ : Києво-Могилянська академія, 2018. 235 с.
6. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків : Право, 2015. 814 с.
7. Польовий М.А. Політичні процеси: теорія та практика моделювання : монографія. Одеса : Фенікс, 2011. 288 с.

Тема 2. Технології в політичній діяльності

Політична діяльність: проблема розуміння та результативності. Розробка та застосування технологій у процесі політичної діяльності.

Ключові поняття та терміни: політична діяльність, концепції політичної діяльності, елітарна модель, теорія захоплення влади правлячою верхівкою, теорія плюралізму еліт, моделі майбутнього державного управління, політична інформація, акумуляційний принцип, інноваційний принцип, мобілізаційний принцип, принцип конкретності та ясності.

Завдання для самостійної роботи

Складіть таблицю видів виборчих систем, які існують у світовій політичній практиці (на прикладі США, Німеччини, Франції, Італії, Великобританії та України).

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Під час відповіді на запитання, доцільно звернути увагу на те, що:

Виборча система в широкому сенсі цього поняття – це виборчі процедури, пов'язані з формуванням органів влади, а у вузькому сенсі – це спосіб підрахунку голосів на виборах. У світі існує безліч різновидів виборчих систем. Серед існуючих типів виборчих систем можна зробити просту класифікацію, коли всі виборчі системи поділяються на мажоритарну, пропорційну та змішану. Змішана виборча система – це поєднання мажоритарної та пропорційної систем.

Мажоритарна система сприяє успіхові великих впливових партій, що мають найбільш розгалужену структуру у виборчих округах. Таким чином, вважається, що мажоритарна система сприяє стабільності в парламенті та уряді. Крім того, мажоритарна система передбачає прямий зв'язок між виборцями й обраними представниками. Основним недоліком мажоритарної системи є те, що багато голосів залишається не врахованими. Також вадою цієї системи виявляється те, що нею доволі легко маніпулювати.

Пропорційна система (вперше була запроваджена в Бельгії для порятунку Ліберальної партії від зникнення) краще враховує відповідність між кількістю голосів та мандатів; виборець голосує за певні політичні платформи, а не за позицію окремих людей, тому така виборча система переважає в розвинених демократичних країнах. З появою пропорційної системи в Європі до ліберально-демократичної системи були інтегровані анти-системні, зовнішньо створені партії (соціалістичні та католицькі). Існування соціалістичних партій в коаліційних урядах дещо пом'якшувало радикалізм їх ідеології. Недоліком є те, що при цій системі до парламенту можуть потрапити малочисленні невливові партії. Для регулювання таких випадків встановлюється загороджувальний бар'єр – відсоткове застереження, яке варіюється залежно від країни (вперше було застосовано для виборів у бундестазі). В Німеччині цей засіб називається «Sperrklausel» – «стаття, що встановлює обмеження».

Рекомендована література:

1. Онищенко О.А. Теоретико-правовий аналіз підходів до визначення та ознак державних переворотів як технології дестабілізації суспільно-політичної системи в контексті розроблення стратегії державного реагування. [Електронний ресурс] URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2016-2/doc/4/01.pdf>.
2. Політичні технології в сучасних владних процесах: навчальний посібник / В.Ф. Смолянчук, С.С. Бульбенюк, Ю.М. Манелюк та ін. Київ : КНЕУ, 2021. 328 с.
3. Пірен М.І. Публічна політична діяльність: навч. посіб. Київ : НАДУ, 2009. 288 с.
4. Прикладна політологія: навч. посіб. / О.Д. Бойко та ін.; ред. В.П. Горбатенко. Київ : Академія, 2008. 472 с.
5. Ніколаєнко Н.О. Практична політологія: навч.-метод. посіб. Миколаїв. нац. ун-т ім. В.О. Сухомлинського, Навч.-наук. ін-т історії та права, Каф. політології. Херсон : Грінь Д. С. 2014. 321 с.
6. Козьма В.В. Особистість і політика: між традицією та модернізацією. Київ: Альфа -ПІК, 2019. 328 с.

Тема 3. Психологічні аспекти політичної діяльності

Психологія натовпу. Психологія влади.

Ключові поняття та терміни: маси і влада, піддатливість до умовляння, перетворення індивідуумів у натовп, залежність від типу політичного режиму.

Завдання для самостійної роботи

1. Розробіть план протидії перетворенню індивідів у «масу» і «натовп».
2. Змоделюйте на прикладі технології, що перетворюють людей у натовп.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. У процесі підготовки завдання самостійної роботи, зверніть увагу, як складати план та складіть план за поданим зразком:

1. масова свідомість та її поведінкові прояви;
2. теоретико-методологічні підходи до вивчення масових настроїв;
3. збудження як феномен масової поведінки;
4. поняття натовпу в психології масової поведінки;
5. загальні механізми стихійної поведінки.

До завдання № 2. Звернути увагу.

Агресивний натовп. Об'єднана сліпою ненавистю до конкретного об'єкта група людей (наприклад, до якого-небудь релігійного або політичного руху, структури). Звичайно супроводжується бійкою, биттям інвентаря, вітрин, автомашин, погромами, підпалами і т. п.

Рекомендована література:

1. Психологія натовпу й управління ним при виконанні службово-бойових завдань: навч. посіб. / І.І. Приходько, О.В. Тімченко, С.Т. Полторак та ін. Харків : НА НГУ, 2015. 250 с.
2. Козирев М. Політична психологія: навч. Посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 648 с.
3. Лебон Г. Психологія мас. / пер.Я. Мишанича. Київ : Андронум, 2021. 138 с.
4. Прикладна політологія: навч. посіб. / О.Д. Бойко та ін.; ред. В.П. Горбатенко. Київ : Академія, 2008. 472 с.
5. Ніколаєнко Н.О. Практична політологія: навч.-метод. посіб. Миколаїв. нац. ун-т ім. В.О. Сухомлинського, Навч.-наук. ін-т історії та права, каф. політології. Херсон : Грінь Д. С., 2014. 321 с.

Тема 4. Групи інтересів та процеси формування державної політики

Групи інтересів як соціально-політичний інститут. Політичне представництво груп інтересів: сутність, моделі, сучасні тенденції.

Ключові поняття та терміни: групи інтересів, соціальні групи, теорія груп інтересів, групи «захисту», групи «підтримки», політичне представництво, плюралізм, концепція плюралізму, плюралістична модель, корпоративіська модель, партисипаторна модель.

Завдання для самостійної роботи

Розкрийте зміст понять: групи інтересів; плюралізм; корпоративізм; неоконсерватизм; партисипаторність та обґрунтуйте їх актуальність і значимість у контексті формування груп інтересів в Україні.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

У процесі самостійної роботи, необхідно звернути увагу на інтернет-ресурси: «Політична діяльність, її сутність та структура». Єремєєва І.А. Групи інтересів як суб'єкти політики. *Політикус*. 2016. Вип. 2. С. 76-80.

Рекомендована література:

1. Єремєєва І. А. Групи інтересів як суб'єкти політики. *Політикус*. 2016. Вип. 2. С. 76-80.
2. Механізми узгодження інтересів у виробленні публічної політики в Україні: навч. посіб. / С.О. Телешун, В.В. Карлова, О.Г. Пухкал, І.В. Рейтерович, С.В. Ситник; за заг. ред. С.О. Телешуна. Київ: НАДУ, 2019. 192 с.
3. Ніколаєнко Н.О. Практична політологія: навч.-метод. посіб. Миколаїв. нац. ун-т ім. В.О. Сухомлинського, Навч.-наук. ін-т історії та права, Каф. політології. Херсон : Грінь Д. С. 2014. 321 с.
4. Прикладна політологія: навч. посіб. / О.Д. Бойко та ін.; ред. В.П. Горбатенко. Київ : Академія, 2008. 472 с.
5. Рейтерович І.В. Концептуальні підходи дослідження місця та ролі груп інтересів у виробленні публічної політики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 18. С. 92-98.

Тема 5. Лобізм у політиці

Інститут лобізму: принципи і механізми. Лобізм: проблеми соціальної ефективності.

Ключові поняття та терміни: лобізм, пряме лобіювання, непрямий лобізм, правове регулювання лобістської діяльності.

Завдання для самостійної роботи

1. За допомогою інформування, змодельуйте метод дії на політико-адміністративний процес.
2. На підставі 10 принципів утворення коаліції (за Е. Векслер), змодельуйте утворення коаліції і уряду, починаючи словами: «Коаліцію я би створював(ла) таким чином:...».

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Під час виконання завдання варто звернути увагу.

Нормативна база. Поняття доказів у адміністративному процесі. Види доказів. Письмові докази. Речові докази. Електронні докази. Висновок експерта. Показання свідка.

Обов'язок доказування. Підстави звільнення від доказування. Обов'язок доказування. Підстави звільнення від доказування.

До завдання № 2. Під час самостійної роботи, зверніть увагу на літературне джерело. Євченко Р.І. Феномен лобізму: інтерпретація природи і моделі організації діяльності. *Міжнародні та політичні дослідження*, 2022. (35), С.157–166.

Рекомендована література:

1. Бедрак Н. Лобістська діяльність як складова процесу політичного представництва. *Молодий вчений*. 2015. № 10(2). С. 204–207.
2. Лавренов Д.А. Основні моделі політичного лобіювання та їх особливості. Збірник наукових праць *Гілея: науковий вісник*. 2015. № 94. С. 358–362.
3. Малявін Є. Лоббїзм у політичній системі суспільства: плюси та мінуси. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 143(3). С. 46-49.
4. Мацкевич Р.М. Політико-правові засади формування інституту лобізму в Україні: монографія. Одеса : Фенікс, 2013. 166 с.
5. Одінцева О.О. Правове регулювання лобізму в сучасній Україні (загальнотеоретичне дослідження): монографія; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Донецьк : ДонНУЕТ, 2011. 150 с.
6. Яровой Т.С. Теоретико-методологічні засади функціонування лобізму в Україні в інтересах громадянина, суспільства, безпеки держави: монографія. Київ : Людмила, 2019. 383 с.
7. Євченко Р.І. Феномен лобізму: інтерпретація природи і моделі організації діяльності. *Міжнародні та політичні дослідження*, 2022. (35), С.157–166.

Тема 6. Політична іміджелогія

Типи та управління іміджем. Інструментарій іміджелогії. Іміджеві стратегії. Політичний імідж.

Ключові поняття та терміни: типи іміджу, самоімідж, сприйнятий імідж, потрібний імідж, дзеркальний імідж, поточний імідж, бажаний імідж, корпоративний імідж, множинний імідж, управління іміджем, інструментарій іміджології позиціонування, маніпулювання, міфологізація, емоціоналізація, формат, акцентування інформації, неролінгвістичне програмування, прийом «відхрещування», прийом «емоційного спонукання», прийом накладення «субмодальності», прийом «пікового досвіду», прийом метафоризації, «чотириьохтактна» модель іміджевої кампанії, іміджі політиків.

Завдання для самостійної роботи

1. За допомогою інструментарія іміджології побудуйте позитивний імідж своєму колезі.
2. Розробіть план-схему з дослідження політичного ринку.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Зверніть увагу на правила створення позитивного іміджу.
Основні правила, яких слід дотримуватися у спілкуванні з людьми:

- намагайтеся зменшити соціальну дистанцію зі своїми колегами (радісно вітайте своїх співрозмовників міцними рукоштовками і доброзичливим поглядом, звертайтеся до людей по імені);
- в конфліктних ситуаціях намагайтеся досягти компромісу (під час дискусій уважно слухайте свого опонента, поставтеся до його позиції з розумінням, не наполягайте тільки на своєму, а беріть до уваги інтереси співрозмовника);
- не заздріть товаришам, які досягли кращих результатів і не критикуйте їх недоліки (відкрито радійте за перемоги своїх колег, визнайте їх заслуги й якості, хваліть їх);
- підтримуйте і, за можливості, допомагайте своїм колегам долати трудові та життєві труднощі;
- прислухайтеся до думки своїх товаришів (не сприймайте агресивно зауваження на свою адресу, краще подумайте, як можна себе удосконалити);
- ведіть себе впевнено та спокійно (але не переборщіть, щоб не захворіти на «зіркову хворобу» і не почати всюди показувати свою перевагу).

До завдання № 2. Під час виконання цього завдання, потрібно звернути увагу на опорні поняття.

Дослідження ринку влади передбачає вивчення та аналізування політичної культури суспільства, рівня розвитку партійно-політичних структур, банку політичних лідерів (тобто політичної та правлячої еліти) і настанов суспільної свідомості.

Якщо перші три чинники досліджуються традиційними методами політичного аналізу, то стереотипи суспільної свідомості можна дослідити насамперед

через вивчення громадської думки. Вивчати громадську думку можна через опосередковані, прямі й спеціалізовані канали надходження інформації.

Опосередковані канали висловлювання громадської думки – засоби масової інформації (преса, радіо, телебачення, відео, комп’ютерна, електронна пошта тощо), документи засідань органів влади, суспільно-політичних організацій, матеріали державних органів управління статистики, спецслужб, органів внутрішніх справ, армії та ін.

Прямі канали висловлювання громадської думки – особисті контакти працівників органів управління з населенням на зборах, мітингах, страйках, прийом громадян, через листування і т. ін.

Спеціалізовані канали висловлювання громадської думки є найнадійнішими, оскільки дають змогу отримувати з допомогою соціологічних і соціопсихологічних методів надійну й репрезентативну (адекватну) інформацію з широкого кола питань.

На відміну від **опосередкованих каналів** (які дають змогу дослідити методом контент-аналізу лише основні тенденції громадської думки), **прямих каналів** (які надають інформацію про думки найактивнішої частини населення, яка пише листи, звернення, виступає на мітингах і т. ін.) саме **спеціалізовані канали** висловлювання громадської думки мають стати науковою базою для проведення політичного маркетингу.

Рекомендована література:

1. Березовська-Чміль О.Б. Політична іміджелогія та політичний іміджмейкінг як теорія та практика творення політичного іміджу. *Прикарпатський вісник НТШ. Думка*. 2018. № 5. С. 107-114.
2. Бугрим В.В. Іміджологія / Іміджмейкінг: навчальний посібник. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2014. 250 с.
3. Ніколаєнко Н.О. Практична політологія: навч.-метод. посіб. Миколаїв. нац. ун-т ім. В.О. Сухомлинського, навч.-наук. ін-т історії та права, каф. політології. Херсон : Грінь Д.С., 2014. 321 с.
4. Політичне лідерство: навчальний посібник / В.А. Гапоненко, С.С. Бульбенюк, Н.М. Довганик та ін. Київ : КНЕУ, 2021. 324 с.
5. Практична політологія. Бульбенюк С.С., Довганик Н.М., Зайцева З.І. та інші. Київ : КНЕУ, 2022. 328 с.
6. Прикладна політологія: навч. посіб. / О.Д. Бойко; ред. В.П. Горбатенко. Київ : Академія, 2008. 472 с.

Тема 7. Політичний маркетинг у прикладній політології

Політичний маркетинг: сутність, функції, види. Державний та міжнародний політичний маркетинг. Технологічні аспекти політичного маркетингу.

Ключові поняття та терміни: політичний маркетинг, маркетингове дослідження політичного ринку: планомірність, послідовність, націленість, політичний вибір, маркетинговий підхід, електоральний маркетинг.

Завдання для самостійної роботи

Опишіть, як здійснюється на практиці діяльність політичного консультанта.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

У процесі виконання завдання, зверніть увагу на переваги політичного консультування.

До основних переваг внутрішнього політичного консультування належать:

- консультанти добре знають свою організацію;
- можливість швидкої реалізації прийнятих управлінсько організаційних рішень;
- можливість залучати нових співробітників;
- збереження конфіденційної інформації.

До основних переваг зовнішнього політичного консультування належать:

- більший досвід роботи, зокрема, у суміжних сферах;
- об'єктивність, незалежність та ініціативність;
- зовнішні консультанти мають багато зв'язків, що сприяє більш ефективному пошуку партнерів;
- свіжий погляд на проблему організації політичної кампанії.

Кодекс етики політичного консультанта:

- не проводити будь-якої діяльності, яка б дискредитувала практику політичного консультування;
- ставитися з повагою до клієнтів і колег, їх професійна чи персональна репутація ніколи не має страждати від результатів діяльності;
- ставитися з повагою до віри клієнтів, конфіденційна інформація, що була отримана в ході професійної діяльності, не має бути оприлюдненою;
- використання расизму, сексизму, релігійної нетерпимості чи будь-яких інших форм дискримінацій в агітації є забороненими, засудження тих, хто використовує подібні практики, всі громадяни мають рівні виборчі права та привілеї;
- утримання від оприлюднення неправдивих й дискредитуючих фактів стосовно опонента або членів його сім'ї, дистанціювання від подібної практики;
- кожна критика опонента має бути взятою до уваги;
- чесність у стосунках з пресою й оприлюднення відповідей на питання в межах повноважень;
- використання наданих коштів лише за призначенням;
- жодні індивідууми чи організації, що займаються забороненою цим кодексом практикою, не повинні бути підтримані.

Рекомендована література:

1. Гапоненко В., Іванова Н. Сучасні особливості політичного консалтингу: зарубіжний і вітчизняний досвід. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*, 2022. 22 (31), С. 84–91.
2. Політичний маркетинг: сутність, функції, проблеми використання: монографія / В.А. Полторака та ін.; за ред. В.А. Полторака; Дніпропетр. ун-т економіки та права ім. А. Нобеля. Дніпропетровськ : ДУЕП ім. А. Нобеля, 2010. 152 с.
3. Шубін С.П. Політичний маркетинг в державному управлінні України: теоретико-методологічні засади та механізми впровадження: монографія / С.П. Шубін; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Миколаїв : Іліон, 2011. 411 с.
4. Лікарчук Н.В. Політичний маркетинг: теорія і практика: монографія / Н.В. Лікарчук ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. 355 с.
5. Ніколаєнко Н.О. Практична політологія: навч.-метод. посіб. Миколаїв. нац. ун-т ім. В.О. Сухолинського, навч.-наук. ін-т історії та права, каф. політології. Херсон : Грінь Д.С., 2014. 321 с.

Тема 8. Політична реклама як складова політичного маркетингу

Специфіка форм політичної реклами. Технологічні прийоми побудови текстів політичної реклами. Вплив політичної реклами на формування електоральної поведінки.

Ключові поняття та терміни: типологічна диференціація реклами, контактні форми: політичні оголошення, заклики, політичні листівки, афіші, плакати, буклети, брошури; поштові відправлення (особисті листи, листівки; мітинги й організовані зустрічі політиків з виборцями, індивідуальні контакти з виборцями (кампанії «від дверей до дверей» тощо); сувенірна реклама-наклейки, значки, календарі; зовнішня реклама-щити, розтяжки, відеоекрани, рядки що біжать, світлові табло, об'ємні форми (повітряні кулі, дирижаблі тощо); реклама на рухомих носіях, стиль звернень політичної реклами, формування електорату, способи здійснення впливу.

Завдання для самостійної роботи

1. Змодельуйте та розробіть рекламу (на вибір), застосовуючи стилістичні прийоми політичної реклами.
2. Опишіть заборонені прийоми політичної реклами.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Доцільно звернути увагу.

Стиль звернень політичної реклами близький публіцистичному, для якого характерні:

- лаконічність викладу, «економія» мови;
- відбір мовних виразів з метою добитися дохідливості викладу;
- уживання суспільно-політичної лексики й фразеології, запозиченої з інших стилів;
- використання мовних стереотипів, кліше;
- жанрова різноманітність і різноманітність мовних засобів, багатозначність, емоційноекспресивна лексика.

До завдання № 2. Використайте рекомендовані джерела, зокрема: Кузнецова О.Д. Журналістська етика та етикет: основи теорії, методики, дослідження трансформації незалежних видань України, регулювання моральних порушень: монографія. Львів : Світ, 1998. С. 162-175.

Рекомендована література:

1. Березенко В.В. PR в Україні: наукове осмислення феномену : монографія / за заг. наук. ред. В.М. Владимірова. Київ : Академія Української Преси, Центр Вільної Преси, 2013. 360 с.
2. Бернейс Е. Пропаганда. Київ: Сварог. 2020. 128 с.
3. Ніколаєнко Н.О. Інформаційна безпека та політична комунікація: навчально-методичний посібник, Миколаїв : НУК, 2022, 121 с.
4. Практична політологія. Бульбенюк С.С., Довганик Н.М., Зайцева З.І. та інші. Київ : КНЕУ, 2022. 328 с
5. Реклама та PR у масово інформаційному просторі: монографія / Т.Ю. Ковалевські, Н.В. Кондратенко, Н.В. Кутуза та ін.; за заг. ред. О.В. Александрова; відп. ред. Т.Ю. Ковалевські, Н.В. Кутуза. Одеса : Астропринт, 2009. 400 с.
6. Третяк О.А. Політична реклама як чинник формування системи політичної комунікації в умовах демократичного транзиту: монографія. Дніпропетр. нац. ун-т ім. Олесья Гончара. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 150 с.

Тема 9. Прикладний політичний аналіз

Характеристика прикладного аналізу. Методологія та особливості здійснення прикладного аналізу. Інформаційне забезпечення.

Ключові поняття та терміни: прикладний політичний аналіз, методологічні підходи, методики досліджень конкретних подій, завдання прикладного політичного аналізу, предмет прикладного політичного аналізу, процес прикладного політичного аналізу, комплексна інформація.

Завдання для самостійної роботи

1. Сформулюйте основні вимоги до документа, створеного за результатами дослідження конкретної політичної проблеми. (документ за вибором)
2. Здійсніть аналіз (документа/особи/події), використовуючи аналітичний арсенал.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Доцільно звернути увагу на те, що: основними документами є:

- *аналітичні записки*, в яких викладено «детальний аналіз проблеми, висновки та, у разі необхідності, практичні рекомендації». Іноді аналітична записка «може бути підготовлена у формі ризиків – специфічного аналізу (в основному, короткострокового) основних загроз розвитку політичної та соціально-економічної ситуації в державі»;
- *оглядові записки*, що використовуються «для аналізу публікацій у ЗМІ з того чи іншого питання» і подаються зазвичай «у вигляді прямих цитат». На відміну від аналітичної записки, в оглядовій «висновки та рекомендації не робляться»;
- *довідки*, що є «стислим оглядом окремого аспекту конкретної події (в основному це інформація статистичного та іншого характеру)». Цей вид документів «може стосуватися політичних, державних та громадських діячів, питань функціонування політичних структур» тощо.

До завдання № 2. Виконуючи завдання, зверніть увагу.

Дослідник за допомогою аналітичних операцій повинен з'ясувати:

1. Що являє собою документ, який його історичний, соціальнополітичний контекст?
2. Які чинники сприяли його появі?
3. Хто його автор і з якою метою він створив документ (за текстом завжди стоять конкретні люди зі своїми інтересами, потребами, що завжди знаходить відображення у змісті документа)?
4. Наскільки надійний документ?
5. Яка достовірність зафіксованих у ньому даних, правдивість висвітлення фактів, змісту події, явища, процесу тощо?
6. Яка суспільна дія, громадський резонанс документа?
7. Яку оцінку можна дати логічним, мовним і стильовим особливостям документа? Застосування неформалізованого (традиційного) методу аналізу документів передбачає висування певних гіпотез, вивчення сутності досліджуваного матеріалу.

Рекомендована література:

1. Веймер Девід Л, Вайнінг Ейден Р. Аналіз політики: Концепції і практика / Пер. з англ. Іван Дзюб, Анатолій Олійник; Наук. ред. О. Кілієвич. Київ :

Основи, 2000. 654 с.

2. Котов Е.В. Теоретичні засади застосування дискурс-аналізу для дослідження політичного суб'єкта. *Політичне життя*. 2018. №3. С. 101-107.
3. Ніколаєнко Н.О. Практична політологія: навч.-метод. посіб. Миколаїв. нац. ун-т ім. В.О. Сухомлинського, навч.-наук. ін-т історії та права, каф. політології. Херсон : Грінь Д.С. 2014. 321 с.
4. Панкратова Н.Д. Системний аналіз. Теорія та застосування: підручник Київ : Наук. думка, 2018. 348 с.
5. Політична аналітика в державному управлінні: навч. посіб. / С.О. Телешун та ін.; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ : НАДУ, 2012. 227 с.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ТЕХНОЛОГІЇ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ» ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Тема 1. Технології у політичних процесах

Поняття політичних технологій. Структура політичних технологій. Процедурні і технічні компоненти політичних технологій.

Ключові поняття та терміни: технології реалізації публічної політики, публічна та елітна складові, вимірювання політичних подій, найзначущі компоненти політичних технологій (специфічні знання; конкретні прийоми, процедури і методики дій; різні техніко-ресурсні компоненти), технологічне знання, технолог, аналітик, політичне проектування, прогнозування, планування, програмування, прийоми і процедури.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначте, яку функцію у діяльності владних структур виконують аналітичні технології?

- а) діагностичну;
- б) директивну;
- в) мобілізуючу?

Відповідь обґрунтуйте та опишіть.

2. Опишіть технічні компоненти політичних технологій.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Зверніть увагу на види аналітики.

- 1. Первинна аналітика.
- 2. Вища аналітика.
- 3. Масова аналітика.

До завдання № 2. Під час виконання завдання, використайте такі компоненти політичних технологій:

У структуру політичних технологій входять три найбільш значні **компоненти:**

- 1. технологічні знання.
- 2. конкретні прийоми, процедури, методики дії.
- 3. техніко-ресурсні компоненти.

Специфічна особливість технологічного знання полягає в тому, що в ролі його суб'єкта можуть виступати технолог-аналітик, замовник або виконавець. Зміст технологічного знання полягає в накопиченні свідчень про реальні об'єктивні умови – розміщення сил, актуальні проблеми, інтереси домінуючих соціальних груп.

На основі зібраної інформації та накопичення необхідного масиву знання складається план політичної діяльності.

Рекомендована література:

1. Вайєр А.М. Політичні технології як чинник процесу демократизації громадянського суспільства / А.М. Вайєр, А.В. Іванова. *Актуальні проблеми політики*: зб. наук. пр. / редкол.: С.В. Ківалов (голов. редкол.), Л.І. Кормич (голов. ред.), І.М. Милосердна (відп. ред.); Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса : Гельветика, 2020. Вип. 65. С. 33-40.
2. Політичні технології в сучасних владних процесах: навчальний посібник / В.Ф. Смолянук, С.С. Бульбенюк, Ю.М. Манелюк та ін. Київ : КНЕУ, 2021. 328 с.
3. Політичні технології регулювання міжетнічної та міжконфесійної взаємодії у новітніх українських реаліях: аналіт. доп. / Римаренко С.Ю. та ін; за ред. С.Ю. Римаренка; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І.Ф. Кураса. Київ : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАНУ, 2014. 186 с.
4. Козьма В.В. Особистість і політика: між традицією та модернізацією. Київ. Альфа -ПК, 2019. 328 с.
5. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків : Право, 2015. 817 с.

Тема 2. Типи політичних технологій

Різноманітність політичних технологій. Нормативні і девіантні технології.

Ключові поняття та терміни: функціональні типи політичних технологій, раціоналізація і алгоритмізація ролевих навантажень, інструментальні різновиди політичних технологій, нормативні технології, девіантні технології.

Завдання для самостійної роботи

1. Складіть вимоги до умов і результатів формування політичних технологій.
2. Складіть порівняльну таблицю нормативних та девіантних технологій.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Зверніть увагу. Процес формування та функціонування технологій

Перший підхід передбачає виявлення знань про проблему, пошук оптимальних технік її рішення і технічного забезпечення.

Другий підхід виражає необхідність узгодження застосовуваних засобів з конкретними умовами місця і часу, в яких вирішується проблема.

Третій підхід розкриває значення і умови формування окремих параметрів досягнення цілей.

При формуванні параметрів політичних технологій, враховуються не тільки завдання, але й тип і характеристики діючих суб'єктів, часові та інші найважливіші параметри умов діяльності. При цьому технології можуть задаватися «зверху» правлячими структурами, а можуть формуватися і в результаті узагальнення та раціоналізації живого досвіду суб'єктів, що постійно існують в подібних умовах.

Визначають і два способи формування політичних технологій – це **суб'єктивний** та **аналітичний**.

Перший (суб'єктивний) заснований на суб'єктивному (волюнтаристському) підході, в основі якого лежить конструювання оптимальної послідовності дій стандартів здорового глузду, практичний досвід суб'єкта і його інтуїцію, симпатії, та інші індивідуальні особливості його світосприйняття. Без таких компонентів практично ніколи не визначаються шляхи формування ресурсів їх досягнення. Проте в даному випадку ці компоненти блокують і обмежують застосування інших, зокрема, більш строгих аналітичних підходів.

Другий-аналітичний, спосіб формування технологій пов'язаний з використанням спеціальних аналітичних методів і процедур, що визначають основні параметри та умови ціле досягнення. Аналітичний тип формування технологій передбачає оцінку і характеристику: конкретних акторів, характеру їх функціонально-рольових і міжособистісних взаємин; діючих норм і регламентів діяльності; розстановки політичних сил; конкретних акцій і інтеракцій у контексті впливу внутрішніх (насамперед мотиваційних) і зовнішніх факторів; параметрів просторового і тимчасового характеру діяльності; специфіки навколишнього середовища; ресурсів і потенціалу діючих осіб. При вирішенні цих завдань використовується все багатство методів, здатних максимально точно описати реальні відносини акторів і сформулювати відповідні рекомендації.

До завдання № 2. Доцільно звернути увагу на нормативні та девіантні технології.

Нормативні політичні технології – це способи діяльності, прийоми й методи, зумовлені існуючими в суспільстві (організації) законами, нормами, традиціями, звичаями.

Девіантні політичні технології – це способи діяльності, прийоми й методи діяльності, що відхиляються від вимог, законів, норм, традицій і звичаїв. До них належить цілий спектр так званих «сірих», «чорних» політичних технологій: «злив» компромату на своїх політичних супротивників, шантаж, витік інформації, наклепи тощо. Під час виборів до органів вищої державної влади, спостерігається використання цих технологій. Суб'єкти впливу і влади нерідко переходять до «зливу компромату», шантажу, витокам інформації, наклепу, а в ряді випадків навіть до терору, організації змов, путчів тощо.

Дуже часто такі форми діяльності стають джерелами не тільки скандалів, але і криз, що міняють протягом політичного процесу, розстановку сил в

суспільстві. В сучасному суспільстві з деякими прийомами подібного роду боротися практично неможливо. Наприклад, враховуючи поширення сучасних засобів зв'язку, чисто технічно не вдається запобігти електронному шпигунству та іншим аналогічним прийомам діяльності.

Рекомендована література:

1. Використання інформаційних технологій в теорії прийняття рішень: навч. посіб. / О.Є. Лугінін. Одеса : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 238 с.
2. Олещук П.М. Новітні політичні технології інформаційного впливу: монографія / Петро Олещук. Київ : Вадим Карпенко, 2018. 287 с.
3. Політичні технології в сучасних владних процесах: навчальний посібник / В.Ф. Смолянюк, С.С. Бульбенюк, Ю.М. Манелюк та ін. Київ : КНЕУ, 2021. 328 с.
4. Політичні технології регулювання міжетнічної та міжконфесійної взаємодії у новітніх українських реаліях: аналіт. доп. / Римаренко С.Ю. та ін.; за ред. С.Ю. Римаренка; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І.Ф. Кураса. Київ : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАНУ, 2014. 186 с.
5. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків: Право, 2015. 817 с.
6. Сучасні політичні технології: досвід та перспективи реалізації в Україні: матеріали Всеукр. відкрит. наук.-практ. конф. / редкол.: Ія Дегтярьова та ін.. Київ : ДКС-Центр, 2021. 174 с.

Тема 3. Формування політичних технологій

Суб'єктивний спосіб формування технологій. Аналітичний спосіб формування технологій.

Ключові поняття та терміни: структурний, просторово-часовий і процесуальний процес формування технологій.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначіть та опишіть критерії етатизації процесу управління конфліктами.
2. Розкрийте та опишіть особливості аналітичного способу формування технологій.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Зверніть увагу! Критерії етатизації процесу управління конфліктами.

Універсальні етапи інституціалізації конфлікту, легітимації, структурування груп і редукації.

Суть першого етапу полягає в тому, що на ньому передбачається укладання дій сторін в рамках певних норм, орієнтація і відтворення яких забезпечить досить передбачуваний розвиток конфлікту в певних межах.

Другий етап спрямований на виправдання даних норм в очах правлячого режиму і суспільства.

Третій означає виділення тих конкретних осіб (груп), які виступають в суперечці від імені спільноти і позиції яких зумовлюють зміст конфлікту, а отже, і свідомий вплив на ці позиції з метою їх необхідної зміни. **Завершальний** етап передбачає подальше послідовне ослаблення інтенсивності (вже пом'якшеного) конфлікту та його переклад на менш значимий політичний рівень.

До завдання № 2. Увага!

Аналітичний спосіб формування технологій пов'язаний з використанням спеціальних аналітичних методів і процедур, що визначають основні параметри та умови ціледосягнення. Аналітичний тип формування технологій передбачає оцінку і характеристику: конкретних акторів, характеру їх функціонально-рольових і міжособистісних взаємин; діючих норм і регламентів діяльності; розстановки політичних сил; конкретних акцій і інтеракцій у контексті впливу внутрішніх (насамперед мотиваційних) і зовнішніх факторів; параметрів просторового і тимчасового характеру діяльності; специфіки навколишнього середовища; ресурсів і потенціалу діючих осіб. При вирішенні цих завдань використовується все багатство методів, здатних максимально точно описати реальні відносини акторів і сформулювати відповідні рекомендації.

Рекомендована література:

1. Використання інформаційних технологій в теорії прийняття рішень: навч. посіб. / О.Є. Лугінін. Одеса : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 238 с.
2. Кіянка І.Б. Популізм в історії та сучасності: ідеологічні течії, рухи та політичні технології: монографія. Львів : Простір-М, 2016. 386 с.
3. Олещук П.М. Новітні політичні технології інформаційного впливу: монографія / Петро Олещук. Київ : Вадим Карпенко, 2018. 287 с.
4. Політичні конфлікти та кризи: мобілізаційні чинники громадянської активності: монографія / Г.П. Щедрова, Г.В. Щолокова, Р.М. Ключник, А.О. Перфільєва, В.Ю. Медяник / за ред. Г.П. Щедрової. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 200 с.
5. Політичні технології в сучасних владних процесах: навчальний посібник / В.Ф. Смолянюк, С.С. Бульбенюк, Ю.М. Манелюк та ін. Київ : КНЕУ, 2021. 328 с.

Тема 4. Технології контролю і управління політичними конфліктами

Структура, і основні форми політичних конфліктів. Джерела політичних конфліктів. Типологія політичних конфліктів. Суть управління і контролю за конфліктами. Основні стратегії управління конфліктами. Критерії етатизації процесу управління конфліктами. Етатизація конфлікту Техніка переговорного процесу.

Ключові поняття та терміни: конфлікти, позасоціальні, соціальні і комбіновані конфлікти, політичні конфлікти виступають у вигляді народних самосудів, голодних бунтів, терористичних акцій фанатиків, інших нераціональних і зовні мало або зовсім не мотивованих акцій, джерело політичних конфліктів: зовнішні та внутрішньополітичні конфлікти, конфлікти поділяються на інституціалізовані і неінституціалізовані (Л. Козер), управління конфліктами, етапи конфліктів: припинення насильних дій, встановлення діалогу і підготовки до проведення переговорів, етап, що знаменує початок переговорного процесу, розширення можливостей роз'яснення сторонами своїх позицій, обговоренню перспектив врегулювання; етап виконання досягнутих домовленостей, прийоми і техніка, що використовується під час переговорів.

Завдання для самостійної роботи

1. Дослідіть процес прийняття рішення в адміністративних органах та опишіть його (приклад за власним вибором).
2. Опишіть етап підготовки до розробки управлінських рішень (наведіть приклад).

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. У процесі самостійного виконання завдання, звернути увагу:

Модель прийняття рішень.

Модель містить блоки: підготовку до розробки управлінського рішення; розробку цього рішення та його прийняття (ухвалення).

Етап прийняття управлінського рішення виконується у наступній послідовності та складається з таких дій:

- колективна експертна оцінка (узгодження рішення);
- прийняття рішення відповідальною особою.

Етап реалізації управлінського рішення виконується у наступній послідовності та складається з таких дій:

- розробка плану дій (склад та послідовність дій, строки, ресурси, стимулювання виконання рішень);
- контроль реалізації плану (моніторинг, коригування планів);
- аналіз результатів розвитку ситуації після управлінських впливів (слабкі та сильні сторони, додаткові можливості й перспективи);
- додаткові ризики і цілі.

До завдання № 2. Увага .

Етап підготовки до розробки управлінського рішення складається з таких дій:

- отримання інформації про ситуацію (аналітичний матеріал);
- визначення цілей (побудова дерев цілей та визначення критеріїв, ранжирування цілей за пріоритетами);

- розробка системи оцінювання (формування індексів та індикаторів, розрахунок рейтингів, розроблення умов тендерів, визначення порівняльних оцінок та пріоритетів);
- аналіз ситуації (виявлення факторів, що визначають розвиток організації, зокрема можливостей ресурсного забезпечення);
- діагностування ситуацій (виділення основних проблем та визначення їх впливу на досягнення бажаного стану організації);
- розробка прогнозу розвитку ситуації (застосування методів експертного прогнозування).

Рекомендована література:

1. Березовська-Чміль О., Кобець Ю. Політичний конфлікт гібридного типу: глобальний та регіональний виміри. *Науково-теоретичний альманах Грані*, 2020. 23(8), С. 93-101.
2. Використання інформаційних технологій в теорії прийняття рішень : навч. посіб. / О.Є. Лугінін Одеса : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 238 с.
3. Кіянка, І.Б. Популізм в історії та сучасності: ідеологічні течії, рухи та політичні технології: монографія. Львів : Простір-М, 2016. 386 с.
4. Олещук, П.М. Новітні політичні технології інформаційного впливу: монографія. Київ : Вадим Карпенко, 2018. 287 с.
5. Політичні конфлікти та кризи: мобілізаційні чинники громадянської активності: монографія / Г.П. Щедрова, Г.В. Щолокова, Р.М. Ключник, А.О. Перфільєва, В.Ю. Медяник / за ред. Г.П. Щедрової. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 200 с.

Тема 5. Технології політичних рішень

Становлення теоретичних поглядів на прийняття політичних рішень. Сучасний стан теорії прийняття рішень. Предметне поле. Структура і направлення розробки.

Ключові поняття та терміни: конфуціанство і староіндійський «Манавадхармашастра» («закони Ману»), школи Чікаго політичного біхевіоралізму, професор Гарольд Лассуелл, «policysciences».

Завдання для самостійної роботи

1. Опишіть підходи до аналізу результатів прийняття рішень, які домінують у сучасній політології.
2. Запропонуйте робочу типологію теоретичних моделей, які описують і пояснюють прийняття державних рішень.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Виконуючи завдання, використовуйте літературні джерела: Ус С.А. Моделі й методи прийняття рішень: навч. посіб. Нац. техн. ун-т

Дніпров. політехніка. 2-ге вид., випр. Дніпро: НТУ ДП, 2018. 299 с. С. 123-127.

До завдання № 2. Зверніть увагу! Основні моделі прийняття рішень:

- класична модель;
- поведінкова модель;
- ірраціональна модель.

Класична модель спирається на поняття «раціональності» в прийнятті рішень. Передбачається, що особа, яка приймає рішення повинна бути абсолютно об'єктивною і логічною, мати чітку мету, усі її дії в процесі прийняття рішень спрямовані на вибір найкращої альтернативи.

Основні характеристики класичної моделі такі:

1. особа, яка приймає рішення, має чітку мету прийняття рішення;
2. особа, яка приймає рішення, має повну інформацію щодо ситуації прийняття рішення;
3. особа, яка приймає рішення, має повну інформацію щодо всіх можливих альтернатив і наслідків їх реалізації;
4. особа, яка приймає рішення, має раціональну систему впорядкування переваг за ступенем їх важливості;
5. мета особи, яка приймає рішення, завжди полягає у тому, щоб зробити вибір, який максимізує результат діяльності організації.

Отже, класична модель передбачає, що умови прийняття рішення повинні бути достатньо визначеними. Маючи повну інформацію, менеджери можуть вибирати альтернативу, яка щонайкраще відповідає потребам організації. Проте на практиці на процес прийняття рішень впливають чисельні обмежуючі та суб'єктивні фактори. Сукупність таких факторів у процесі прийняття рішень враховує поведінкова модель.

Поведінкова модель. На відміну від класичної, поведінкова модель має такі основні характеристики:

1. особа, яка приймає рішення, не має повної інформації щодо ситуації прийняття рішення;
2. особа, яка приймає рішення, не має повної інформації щодо всіх можливих альтернатив;
3. особа, яка приймає рішення, не здатна або не схильна (або і те, і інше) передбачити наслідки реалізації кожної можливої альтернативи.

Ірраціональна модель ґрунтується на передбаченні, що рішення приймаються ще до того, як досліджуються альтернативи. Ірраціональна модель найчастіше застосовується:

- а) для вирішення принципово нових, незвичайних рішень, таких, які важко піддаються вирішенню;
- б) для вирішення проблем в умовах дефіциту часу;
- в) коли менеджер або група менеджерів мають достатньо влади, аби нав'язати своє рішення.

Рекомендована література:

1. Використання інформаційних технологій в теорії прийняття рішень : навч. посіб. / О.Є. Лугіні. Одеса : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 238 с.
2. Воронов О.І. Теорія і практика прийняття державно-управлінських рішень в індетермінованих умовах: монографія. Одеса : Астропринт, 2017. 270 с.
3. Політичні технології в сучасних владних процесах: навчальний посібник / В.Ф. Смолянчук, С.С. Бульбенюк, Ю.М. Манелюк та ін. Київ : КНЕУ, 2021. 328 с.
4. Прийняття державно-управлінських рішень в індетермінованих умовах: проблеми, сучасні методи, технології забезпечення ефективності: матеріали наук.-методол. семінару молодих учених Нац. акад. держ. упр. при Президентові України / під заг. ред. проф. С.К. Хаджирадевої. Миколаїв : Ємельянова Т. В. 2018. 265.
5. Сучасні політичні технології: досвід та перспективи реалізації в Україні: матеріали Всеукр. відкрит. наук.-практ. конф. / редкол.: Ія Дегтярьова та ін.. Київ : ДКС-Центр, 2021. 174 с.
6. Ус С.А. Моделі й методи прийняття рішень: навч. посіб. Нац. техн. ун-т Дніпров. політехніка. 2-ге вид., випр. Дніпро : НТУ ДП, 2018. 299 с.

Тема 6. Політичні рішення у владному процесі

Зміст та структура політичного рішення. Еволюція поняття «політичне рішення». Ідеї та доктрини державної політики. Різні підходи до поняття «аналіз політичних рішень».

Ключові поняття та терміни: державна політика, громадські об'єднання та організації, політичні рішення, традиційне панування, державна політика Античності й Середньовіччя, волонтаризм, деспотизм і телеологізм, аспотизм, формальні та неформальні лідери.

Завдання для самостійної роботи

1. В яких ситуаціях і в яких формах проходить узгодження і координація роботи адміністративних і законодавчих органів при прийнятті рішень?
2. Опишіть механізми прийняття політичних рішень: структуру і компоненти.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Увага! Основні принципи координації – це взаємозв'язок і одночасність, ієрархічна підпорядкованість, узгодження, збалансованість, рівновага, резервування, єдність команд і дій, загальна ціль. **Механізми координації** – це способи досягнення її цілей. **Способами координації є:**

- візування та інші форми взаємного контролю;

- розподіл задач за ієрархією керування;
- створення комітетів і комісій, наради між відділами;
- поширення інформації, переговори, пряме спостереження, розроблення правил, процедур, графіків, норм, планів тощо.

Вибір механізму координації залежить від середовища, в якому системі доводиться функціонувати, від обраної стратегії, структури та інших функцій керування. Упорядкувати уявлення про координацію можна на основі таких теоретичних міркувань: у довільній системі в межах прийнятої структури серед потенційно можливих зв'язків (дій) існує такий їх набір, який забезпечить реалізацію місії (стратегії, цілей) системи якнайкраще.

Чотири механізми координації, розділені на два класи, які можна умовно назвати:

- 1) обмеження – звуження множини відомих (доступних) зв'язків:
 - а) інструкції (норми);
 - б) стандартизація (наприклад, стандартизація операцій);
- 2) інформування – розширення множини відомих (доступних) зв'язків:
 - а) комунікація (наприклад, збори);
 - б) координатор (керівник).

До завдання № 2. В процесі виконання завдання, зверніть увагу.

Політичне рішення – це здійснюваний в індивідуальній чи колективній формі процес визначення завдань політичної дії, етапів, способів її досягнення. Через конкретні політичні рішення політична влада втілює свою волю в управлінський процес відповідно до інтересів керівних груп.

Прикладом політичних рішень можуть бути закони, накази, розпорядження, постанови тощо. Вони бувають: загальнодержавні, регіональні та місцеві; колегіальні та одноосібні; стратегічні і тактичні. Існують також оперативні рішення, що їх приймають задля залагодження гостроактуальних поточних проблем.

Прикладом офіційного політичного рішення, що має історичне значення, є «Акт проголошення незалежності України», прийнятий Верховною Радою України 24 серпня 1991 р. Повний зміст цього документа розкриває структуру, зміст та інші характеристики його як політичного рішення.

Рекомендована література:

1. Використання інформаційних технологій в теорії прийняття рішень : навч. посіб. / О.Є. Лугінін. Одеса : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 238 с.
2. Приймак В.М. Прийняття управлінських рішень: навч. посібн. / В.М. Приймак. Київ : Атіка, 2008. 240 с.
3. Політичні технології в сучасних владних процесах: навчальний посібник / В.Ф. Смолянук, С.С. Бульбенюк, Ю.М. Манелюк та ін. Київ : КНЕУ, 2021. 328 с.
4. Сучасні політичні технології: досвід та перспективи реалізації в Україні: матеріали Всеукр. відкрит. наук.-практ. конф. / редкол.: Ія Дегтярьова та ін.. Київ : ДКС-Центр, 2021. 174 с.

5. Ус С.А. Моделі й методи прийняття рішень: навч. посіб. Нац. техн. ун-т Дніпров. політехніка. 2-ге вид., випр. Дніпро : НТУ ДП, 2018. 299 с.

Тема 7. Ситуації для прийняття політичних рішень

Політична ситуація та її структура. Центр (осередок) рішення.

Ключові поняття та терміни: поняття «політичні рішення», понятійний апарат політичного рішення, прийняття рішень як процес вибору способу діяльності, процес рішень як кінцевий результат усього ходу прийняття рішень, осередок рішень, який розглядали як групу тих, хто приймає рішення, організаційні системи, тобто групи людей і відносин, а також дій, які з них випливають.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте еволюцію раціональної моделі прийняття політичних рішень.
2. Проаналізуйте чинники обрання стилю прийняття політичного рішення.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Під час самостійного опрацювання завдання, зверніть увагу: Моделі політико-управлінського циклу спираються на евристичний принцип раціонального упорядкування процесів людської діяльності за допомогою логічно пов'язаних процедур і операцій. У рамках таких моделей **процес прийняття рішень розглядається як цілісний процес, що складається з окремих узгоджених між собою стадій і динамічно розвивається в соціально-політичному просторі і в часі.** Даний процес носить циклічний характер – останні фази кожного його циклу забезпечують «зворотний вплив» і створюють умови для циклу наступного.

До завдання № 2. У процесі виконання завдання, зверніть увагу на основні стилі прийняття рішення:

Стиль А1 (перший варіант *авторитарного методу* прийняття рішень). Керівник вирішує проблему чи приймає рішення сам, використовуючи лише ту інформацію, яка в нього є на даний момент.

Стиль А2 (другий варіант авторитарного методу прийняття рішень). Керівник збирає необхідну інформацію у підлеглих, а потім сам приймає рішення. У цьому випадку він може або розкривати підлеглим сутність проблеми, або ні. Таким чином, участь підлеглих у вирішенні проблеми обмежується лише наданням певної інформації.

Стиль К1 (перший варіант *консультативного* стилю прийняття рішень). Керівник повідомляє про суть проблеми підлеглих, проводить бесіди з кожним окремо. Потім, проаналізувавши отримані ідеї та пропозиції щодо вирішення проблеми, керівник сам приймає рішення, в якому можуть враховуватися або не враховуватися думки підлеглих.

Стиль К2 (другий варіант *консультативного* стилю прийняття рішень). Керівник збирає підлеглих, яких він вважає компетентними у вирішенні проблеми, і на зборах висуває проблему на колективне обговорення. Вислухавши колективні ідеї та пропозиції, висловлені під час обговорення, він ухвалює остаточне рішення, яке знову ж таки може враховувати або ігнорувати думку підлеглих.

Стиль Г (*груповий* стиль прийняття рішень, або стиль консенсусу). Керівник збирає підлеглих, яких вважає за потрібне, і після обговорення ухвалює разом з ними остаточне рішення шляхом консенсусу. Вибір та ефективність того чи іншого стилю прийняття рішення залежить від конкретної ситуації та характеру проблеми. Тому найбільш продуктивним вважається ситуативний підхід до вибору стилю прийняття рішення, основним принципом якого є визнання важливості та корисності усіх стилів рішення. Для вирішення кожної конкретної проблеми необхідно використовувати найбільш придатний та доцільний стиль.

Рекомендована література:

1. Воронов О.І. Теорія і практика прийняття державно-управлінських рішень в індетермінованих умовах : монографія. Одеса : Астропринт, 2017. 270 с.
2. Олещук, П.М. Новітні політичні технології інформаційного впливу: монографія / Петро Олещук. Київ : Вадим Карпенко, 2018. 287 с.
3. Політичні технології в сучасних владних процесах: навчальний посібник / В.Ф. Смолянчук, С.С. Бульбенюк, Ю.М. Манелюк та ін. Київ : КНЕУ, 2021. 328 с.
4. Прийняття державно-управлінських рішень в індетермінованих умовах: проблеми, сучасні методи, технології забезпечення ефективності: матеріали наук.-методол. семінару молодих учених Нац. акад. держ. упр. при Президентові України / під заг. ред. проф. С.К. Хаджирадевої. Миколаїв : Смельянова Т.В. 2018. 265 с.
5. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків : Право, 2015. 817 с.

Тема 8. Процеси прийняття політичних рішень

Основні рівні процесу політичних рішень. Акт політичного рішення. Раціоналізм та ірраціоналізм у політичних рішеннях та їх співвідношення.

Ключові поняття та терміни: фази процесу прийняття рішень:
перший – згода щодо фактів, які відомі,
друга – згода щодо цілей,
третя – точне визначення проблеми,

четверта – формулювання вибору, опрацювання списку можливих результатів, запропонованих тими чи іншими вибраними рішеннями,
 п'ята – здійснення вибору,
 шоста – повідомлення про зміст рішення і реалізація рішення;
 нормативний та емпіричний підходи, аксіологічний критерій, творча інтуїція.

Завдання для самостійної роботи

Підберіть приклади політичної пропаганди як дискурсивного жанру політичного менеджменту.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

При виконанні завдання, використовуйте матеріали навчального посібника: .
 Політичні технології в сучасних владних процесах: навчальний посібник / В.Ф. Смолянчук, С.С. Бульбенчук, Ю.М. Манелюк та ін. Київ : КНЕУ, 2021. 328 с. С. 320-325.

Рекомендована література:

1. Воронов О.І. Теорія і практика прийняття державно-управлінських рішень в індетермінованих умовах: монографія. Одеса : Астропринт, 2017. 270 с.
2. Політичні технології в сучасних владних процесах: навчальний посібник / В.Ф. Смолянчук, С.С. Бульбенчук, Ю.М. Манелюк та ін. Київ : КНЕУ, 2021. 328 с.
3. Сучасні політичні технології: досвід та перспективи реалізації в Україні: матеріали Всеукр. відкрит. наук.-практ. конф. / редкол.: Ія Дегтярьова та ін.. Київ : ДКС-Центр, 2021. 174 с.
4. Політичні технології в сучасних владних процесах: навчальний посібник / В.Ф. Смолянчук, С.С. Бульбенчук, Ю.М. Манелюк та ін. Київ : КНЕУ, 2021. 328 с.
5. Сучасні політичні технології: досвід та перспективи реалізації в Україні: матеріали Всеукр. відкрит. наук.-практ. конф. / редкол.: Ія Дегтярьова та ін.. Київ : ДКС-Центр, 2021. 174 с.
6. Ус С.А.. Моделі й методи прийняття рішень: навч. посіб. Нац. техн. ун-т Дніпров. політехніка. 2-ге вид., випр Дніпро: НТУ ДП, 2018. 299 с.

Тема 9. Політична імплементація

Типи політичних рішень та особливості їх імплементації. Роль управлінської еліти в процесах імплементації.

Ключові поняття та терміни: імплементація, стратегічні рішення, принципи добору, етапи: оцінка наявності людських ресурсів, перевірка відповідності персоналу організації, її меті та цінностям; розрахунку майбутніх потреб працівників; вироблення програми забезпечення потреби в персоналі.

Завдання для самостійної роботи

1. За допомогою програми Microsoft Power Point, створіть презентацію наукової доповіді, повідомлення, лекції.
2. Опишіть типи політичних рішень та особливості їх імплементації.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Увага! За допомогою програми PowerPoint на ПК, комп'ютера Mac чи мобільному пристрої ви можете:

- створити презентації з нуля або шаблону;
- додати текст, зображення, картинки та відео;
- вибрати професійне оформлення за допомогою Дизайнера PowerPoint;
- додати переходи, анімацію та переміщення;
- зберегти презентацію в службі OneDrive, щоб мати до неї доступ із комп'ютера, планшета чи телефона;
- надавати спільний доступ іншим користувачам і працювати з ними звідусіль.

До завдання № 2. Виконуючи завдання, використовуйте рекомендовану літературу і, зокрема,: Гетьманчук М.П., Гришук В.К. та Турчин Я.Б., 2011. *Політологія*. Київ : Знання URL <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-155.html> [Дата звернення 04.03.2023]. С 87-103.

Рекомендована література:

1. Бакуменко В.Д., Руденко О.М., Туча В.В. Механізми імплементації політичних рішень в державному управлінні: монографія. Київ : АМУ, 2015. 184 с.
2. Вайер А.М. Місце політичних рішень в процесі розвитку сучасної України. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. / редкол.: С.В. Ківалов (голов. редкол.), Л.І. Кормич (голов. ред.), І.М. Милосердна (відп. ред.); НУ ОЮА, Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса : Фенікс, 2019. Вип. 63. С. 194-205.
3. Використання інформаційних технологій в теорії прийняття рішень : навч. посіб. / О.Є. Лугінін. Одеса : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 238 с.
4. Воронов О.І. Теорія і практика прийняття державно-управлінських рішень в індетермінованих умовах: монографія. Одеса : Астропринт, 2017. 270 с.
5. Політичні технології в сучасних владних процесах: навчальний посібник / В.Ф. Смолянук, С.С. Бульбенюк, Ю.М. Манелюк та ін. Київ : КНЕУ, 2021. 328 с.
6. Ус С.А. Моделі й методи прийняття рішень: навч. посіб. Нац. техн. ун-т Дніпров. політехніка. 2-ге вид., випр. Дніпро : НТУ ДП, 2018. 299 с.

Тема 10. Інформаційні технології у політичних процесах

Інформаційні технології у прийнятті рішень. Технології агітаційно-пропагандистського і маркетингового принципу. Комп'ютерні технології на інформаційно-політичному рівні.

Ключові поняття та терміни: інформаційні технології, етапами інформаційно-управлінського циклу, термін «дезінформація», маніпулювання, діалогові способи політичної комунікації.

Завдання для самостійної роботи

1. Створіть Інтернет-продукт політичної тематики за допомогою програми MicrosoftFrontPage (тема – на вибір).
2. Наведіть приклади комп'ютерних технологій на інформаційно-політичному рівні.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Виконуючи завдання, використайте поданий матеріал.
Різновиди реклами в Інтернет-мережі.

Вони використовуються в політичній сфері. Одним із розповсюджених видів Інтернет-реклами, який застосовується в політичній сфері, є банерна. Основне завдання віртуального банера – привернути увагу відвідувачів сайту та зацікавити їх. Для цього використовують яскраві кольори, зміну зображення, відео-уривки тощо. Тобто відвідувач постійно бачить рухливі елементи, за що цей вид реклами часто називають «тизер» (з англ. мови «teaser» – задирака). Під час натискання на такий банер відбувається перехід на електронну сторінку рекламодавця, замовника, політичного суб'єкта, на якій розміщена розширена інформація, що була вказана на банері. Цей вид політичної Інтернет-реклами часто використовують для «чорного піару». В Інтернет-мережі можна знайти безліч банерів, на яких, наприклад, розміщене обличчя політичного діяча та мигаючий негативний підпис, який викликає бажання ознайомитися з цією інформацією більш докладно.

До завдання № 2. Зверніть увагу. **Інформаційні технології – невід'ємна складова політологічного знання.**

Застосування комп'ютерних технологій в політологічних дослідженнях є прогресивним кроком у політологічній науці. Інформаційні технології позбавляють одноманітності в роботі політолога і суттєво полегшують процес. За допомогою ІТ з'являється можливість зменшити витрати на організацію політологічних досліджень, обробку та аналіз отриманих даних. Мережа Інтернет є джерелом і сховищем інформації, якою можна скористатися в політичних дослідженнях. Разом із цим, можлива публікація результатів роботи політолога. Інформаційні технології є каталізатором в отриманні достовірних даних прикладних досліджень. Нові технічні засоби і прийоми в політичному процесі можуть бути використані для проведення

опитувань громадської думки з «моментальним» підбиттям їх результатів (САPI). Такі опитування мають більш високу результативність, оскільки характеризуються мобільністю і безконтактністю між дослідником та респондентом, що позбавляє суб'єктивних факторів та заангажованості. У динамічних умовах сучасного суспільства зростає потреба в ефективному інструменті аналізу та прогнозування в соціально-політичній сфері.

Рекомендована література:

1. Використання інформаційних технологій в теорії прийняття рішень : навч. посіб. / О.Є. Лугінін Одеса : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 238 с.
2. Наумкіна С.М., Дяченко О.В. Блогосфера як потужний інструмент сучасної політичної діяльності. Політичні трансформації сучасного суспільства: колективна монографія / за наук. редакцією Т. Шаравари. Київ : ЛіраК, 2021. 216 с.
3. Олещук, П.М. Новітні політичні технології інформаційного впливу: монографія / Петро Олещук. Київ : Вадим Карпенко, 2018. 287 с
4. Політичні технології в сучасних владних процесах: навчальний посібник / В.Ф. Смолянук, С.С. Бульбенюк, Ю.М. Манелюк та ін. Київ : КНЕУ, 2021. 328 с.
5. Шевчук О.В. Політична маніпуляція: поняття, концепції, механізм реалізації. *Актуальні проблеми політики*. 2021. Вип. 68. С. 83–89.

Тема 11. Політичне консультування

Причини виникнення і завдання політичного консультування. Форми і типи політичного консультування. Критерії ефективності процесу політичного консультування. Стадії і способи консультування.

Ключові поняття та терміни: політичне консультування, рефлексивне консультування, ігрове консультування, «психологічний» контракт, проблемна ситуація.

Завдання для самостійної роботи

1. На основні завдань консультування в політичній сфері, наведіть їх приклади.
2. Опишіть критерії ефективності процесу політичного консультування.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Під час виконання самостійної роботи, зверніть увагу на завдання політичного консультування. Це :

- 1) уточнення проблем, які виникають у клієнта в області політичної діяльності або при взаємодії з політичним полем діяльності суспільства;
- 2) надання поточної допомоги клієнту в процесі вирішення проблемної ситуації;

3) визначення порад і рекомендацій;

4) формування для клієнта пакета з найбільш характерних і типових проблем.

До завдання № 2. Увага! Критерії ефективності процесу політичного консультування

Консультування як особливий процес взаємодії клієнта і фахівця передбачає виділення критеріїв їх взаємодії, що визначають досягнення спільної мети. Це:

- морально-етичні фактори, дотримання моральних норм у взаєминах;
- характер взаємодії клієнта і консультанта;
- «придушення» образів стереотипізованого мислення;
- клієнт не повинен втручатися і контролювати професійні аспекти діяльності консультанта;
- консультант не повинен розширювати своє інформаційне поле за рахунок відомостей, які не відносяться до розв'язуваної задачі;
- консультант повинен неухильно керуватися інтересами справи, не підлаштовуватися під прагнення клієнта і не створювати видимість благополуччя, намагатися отримати заздалегідь запрограмовані результати.
- консультант повинен берегти честь і гідність свого клієнта, але не переходити норми суспільної моралі, переступати принципи професійного кодексу;
- використання методів інформаційного терору, психологічного тиску на громадян.
-

Рекомендована література:

1. Дзюбенко Ю.М. Зовнішнє та внутрішнє політичне консультування: переваги та недоліки. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр.* / редкол.: С.В. Ківалов (голов. редкол.), Л.І. Кормич (голов. ред.), І.М. Милосердна (відп. ред.); НУ ОЮА, Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса : Фенікс, 2019. Вип. 63. С. 73-81.
2. Кузь О.М. Виборчі технології в модерному електоральному процесі США та Україні: монографія. Харків : ІНЖЕК, 2012. 250 с.
3. Магда Є. Вплив соціальних мереж на політичне консультування в умовах гібридної агресії. *Evropský politický aprávní diskurz*. 2017. Sv.4, Vyd.2. С. 130-135.
4. Перемога на виборах: технології, кампанії, принципи : практичний посібник / Городок М.Д., Карташов А.В., Романенко Є.О., Стасюк В.Ю., за заг. ред. М. Д. Городка Київ : 2016. 264 с.
5. Політичне консультування як феномен масових комунікацій : монографія / А.В. Литвин, Є.В. Магда, Л.Є. Смола, Т.В. Фісенко. Харків : Факт, 2017. 200 с.

Тема 12. Виборчі технології

Виборчий процес і виборча кампанія. Структурові ланки виборчої кампанії. Тактика виборчої кампанії.

Ключові поняття та терміни: політичний процес, сучасні демократичні суспільства, виборчі норми, основні типи виборчих систем: пропорційна, мажоритарна (абсолютної і відносної більшості) і змішана, позитивного іміджу кандидата, всесторонній аналіз ситуації в окрузі напередодні виборів, другий напрям – це забезпечення інформаційно-аналітичної підтримки виборчої кампанії, що почалася, тактика виборчої кампанії, тактичне мистецтво, три напрямки боротьби: просування позитивного іміджу кандидата і його програми; критика, викриття недоліків суперників; захист уразливих сторін кандидата і його програми від критики з боку суперників.

Завдання для самостійної роботи

1. Змодельуйте фрагмент ділової гри: «Виступ кандидата перед виборцями».
2. Підготуйте об'єктивну інформацію про настрої, інтереси, ціннісні орієнтації виборців.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. При виконанні завдання, зверніть увагу на навчальний посібник: Гелей С.Д., С.М. Рутар Політологія: навчальний посібн., 9-те вид., переробл. і доп. Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2015. С. 196-198. Для моделювання фрагменту ділової гри, використовуйте інтернет-ресурси.

До завдання № 2. Увага! Гелей С.Д., С.М. Рутар Політологія: навчальний посібн., 9-те вид., переробл. і доп. Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2015. С. 200-204.

Для розкриття питання, використовуйте ще інтернет-ресурси чи власний досвід.

Рекомендована література:

1. Бокоч В.М. Електоральний маркетинг в політичному процесі: міжнародний досвід : монографія. Ужгород : Ліра, 2015. 198 с.
2. Зельман О.М. Виборчі технології та політична реклама як інструмент становлення політичного лідера. *Грані. Політологія.* 2016. № 1 (129). С. 30–34.
3. Кіянка І.Б. Популізм в історії та сучасності: ідеологічні течії, рухи та політичні технології: монографія. Львів : Простір-М, 2016. 386 с.
4. Ключковський Ю.Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні: монографія. Київ : Ваіте, 2018. 908 с.

5. Поліщук, О.О. Еволюція виборчих технологій в електоральних кампаніях України. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*, 2017. 2(33), С.234–245.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ПОЛІТИКИ» ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Тема 1. Теорія політики як наукова дисципліна

Політична теорія як комплекс знань про політику. Предмет і специфіка політичної теорії. Методологія теорії політики. Місце теорії політики у системі політичного знання, її функції.

Ключові поняття та терміни: політична теорія як комплексу знань про політику; політичний дискурс; предмет і специфіка політичної теорії; А.Шюц, П.Бергер, Т.Луман, методологія теорії політики; нормативно-ціннісний підхід; соціологічний та антропологічний підходи; інституційний, бігевіоральний, психологічний методи пізнання політики; системний, структурно-функціональний підходи; Т.Парсонс; етапи розвитку політичної реальності; місце теорії політики у системі політичного знання, її функції.

Завдання для самостійної роботи

1. Дайте відповідь на питання: «Як здійснювався етатистський і кратологічний підходи до предмету теорії політики?»
2. Складіть розгорнутий план на тему: «Предмет теорії політики та його специфіка».

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. У процесі самостійної роботи, доцільно використати поданий навчальний посібник: Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Загальна теорія політики: Навчальний посібник. Київ : Кондор , 2017. С. 11-21.

До завдання № 2. Увага! Складіть складний (розгорнутий) план за поданою схемою:

- уважно прочитати назву теми плану, текст параграфа;
- з'ясувати зміст матеріалу в цілому;
- відібрати текст, який висвітлює тему, з якої потрібно скласти план;
- продумати, сформулювати й записати головні, на ваш погляд, думки тексту;
- виділити 2-3 провідні ідеї (думки) і перегрупувати матеріал так, щоб він відповідав цим ідеям;
- порівняти головні думки між собою і записати їх у вигляді основних пунктів;
- знайти положення, які розкривають, пояснюють, висвітлюють кожен з виділених вами головних ідей і записати їх у вигляді підпунктів плану;

- перевірити, чи розкриває план тему, чи є у ньому своя логіка і завершеність, яка дозволить вам краще засвоїти матеріал, уявити картину історичної події, зрозуміти причини історичних подій і явищ, зробити висновки.

Рекомендована література:

1. Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Загальна теорія політики: Навчальний посібник. Київ : Кондор, 2017. 226 с.
2. Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Концептуальні основи теорії політики: Навчальний посібник. Рівне : Вид. Зень О.М., 2008. 307 с.
3. Дей М.О., Ткач О.І. Політологія у схемах, таблицях та визначеннях: навчальний посібник / МОН України: Національна академія наук України, Київський ун-т права. Київ : іра, 2017. 172 с.
4. Кадлубович Т.І. Вивчення теорії політики як чинник формування політичної культури. *Дослідження проблем гуманітарної освіти* : зб. наук. пр. за підсумками дискусій на міжкафедральному науковому семінарі (15 листопада 2018 р., м. Київ) / ред.: А.В. Сакун, Т.І. Кадлубович, Ф.М. Проданюк, Д.С. Черняк. Київ : КНУТД, 2018. С. 49-68.
5. Політична система сучасного суспільства: навчальний посібник / В.В. Мадіссон, Т.І. Кадлубович, Д.С. Черняк, Н.В. Пархоменко, Київ : КНУТД, 2015. 229 с.

Тема 2. Світ політичного як об'єкт теоретичного дослідження

Етапи розвитку політичної теорії. Функції політики у суспільстві. Теоретичні підходи до дискурсу концепту політики. Політика як специфічний спосіб життєдіяльності людей (Арістотель).

Ключові поняття та терміни: світ політики; функції політики у суспільстві; потрактування терміну «політика»; властивості світу політичного; теоретичні підходи до дискурсу концепту політики; політика як специфічний спосіб життєдіяльності людей (Арістотель); потрактування політики К. Шміттом; консервативна концепція політики (К. Шмітт, Ж.-Ж. Руссо); політика як механізм контролю за ресурсами (Д. Хелд); герменевтична концепція політики (К.фон Кроков, Дж. Мюс); функціональні тлумачення політики; політика як відносини з приводу державної влади; консенсусна і конфліктна інтерпретації політики (Н. Макіавеллі, Т. Гоббс, К. Маркс, Ф. Енгельс, В. Ленін); психосоціологічна концепція політики М. Вебера; інституційна концепція політики М. Дюверже; бігевіоралістські концепції політики; ігрова парадигма політики Н. Боббіо; політика як спосіб заміни власної неповноцінності Г. Лессвела; технократичні інтерпретації політики; політика як діяльність щодо виробництва і споживання інформації Е. Тоффлера; співвідношення цілей і засобів у політиці за Н. Макіавеллі, Т. Джеферсоном і М. Вебером.

Завдання для самостійної роботи

1. Опишіть співвідношення цілей і засобів у політиці за Н. Макіавеллі, Т. Джеферсоном і М. Вебером.
2. Розкрийте функціональні тлумачення політики.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Використавши запропонований навчальний посібник, дайте відповідь на запитання. Герасимчук Т.Ф. Концептуальні основи теорії політики : навчальний посібник. Київ, 2008. С. 54-67.

До завдання № 2. Зверніть увагу! Москалюк М.Ф. Політологія: Загальна теорія політики: Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Політологія». Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2009. С. 34-52.

Рекомендована література:

1. Герасимчук Т.Ф. Концептуальні основи теорії політики : навчальний посібник. Київ, 2008. 307 с.
2. Гняздовський А. Феноменологія як трансцендентальна теорія політичного світу. *Філософ. думка*. 2009. № 1. С. 66-79.
3. Москалюк М.Ф. Політологія: Загальна теорія політики: Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Політологія». Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2009. 76 с.
4. Попков В. Сіт-системна теорія Валлерстайна і доля системної альтернативи. *Міжнародні та політичні дослідження*, (2020). (33), С. 52–67.
5. Сазонов М.І. Загальна теорія політики: комплекс навчально-методичних матеріалів з курсу для студентів спеціальності «Політологія». Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. 76 с.

Тема 3. Теорія влади і владних відносин

Політична влада та її призначення у суспільстві. Основні інтерпретації концепту влади у теорії політики. Комунікативні концепції влади. Легітимність влади та її джерела.

Ключові поняття та терміни: влада, панування, легальність як базові категорії політики; основні інтерпретації концепту влади у теорії політики; директивні концепції влади, бінарна концепція влади М. Дюверже; функціональні концепції влади: влада як символічний посередник у Т. Парсонса, концепція «опору» М. Вебера; концепція «обміну» П. Блау, А. Етціоні; концепція «розподілу сфер впливу» Д. Ронга; комунікативні концепції влади; модель влади П. Бурдьє; «Мікрофізика владарювання» М.

Фуко; ресурси влади: антропологічний принцип (Н.Макіавеллі); типологія Е. Тоффлера; легітимність влади та її джерела; теорія ідеальних типів легітимності М. Вебера і сучасна політична практика; сучасні тлумачення легітимності (С. Ліпсет, Д. Істон).

Завдання для самостійної роботи

1. Законспектувати співвідношення моралі і політики, раціоналізму у політиці, використовуючи праці Арістотеля «Політика» і Н. Макіавеллі «Державець».
2. Опишіть бінарну концепцію влади М. Дюверже.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Використайте подане літературне джерело: Арістотель. Політика / пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. Київ : Основи, 2000. 239 с.

До завдання № 2. Зверніть увагу: книга Нікколо Макіавеллі. Державотворець. Про військове мистецтво. / переклад. Валентина Балог. Київ. Арій. 2020. 223 с.

Рекомендована література:

1. Бульбенюк С.С. Соціопсихологічна природа політичної влади: монографія. Київ : КНЕУ, 2013. 215 с.
2. Жаровська І.М. Теорія влади : навч. посіб. Харків : Право, 2016. 240 с.
3. Колбеч Г.К. Політика: Основні концепції в суспільних науках. Пер. з англ. Київ. Видавничий дім КМ Академія, 2004. 127 с.
4. Польовий М.А. Політичні процеси: теорія та практика моделювання: монографія / М.А. Польовий. Одеса : Фенікс, 2011. 288 с.
5. Талдикін О.В. Теорія влади. Структурно-логічні схеми і таблиці: Навч. посібник. Дніпро. Дніпропр. держ. універ. внутр. справ, 2020. 164 с.

Тема 4. Політична система в теорії політики. Політичний режим як владний порядок

Підходи до структурування політичної системи. Підсистеми політичної системи. Функції політичної системи, їх типологія.

Ключові поняття та терміни: політика в контексті системного аналізу Т. Парсонса; політика в інституційній моделі Д. Істона; рольова концепція політичної системи Г. Алмонда і Д. Пауелла; комунікативна модель політичної системи К. Дойча; політична система як «спосіб виробництва політик» Ч. Ендрейна; підходи до структурування політичної системи; підсистеми політичної системи; функції політичної системи, їх типологія; класифікація Г. Алмонда, А. Лійпгардта.

Завдання для самостійної роботи

1. Складіть порівняльну таблицю ролівої концепції політичної системи Г. Алмонда і Д. Пауелла.
2. Опишіть комунікативну модель політичної системи К. Дойча.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Наприклад:

	Система Г. Алмонда	Система Д. Пауелла
Спільне		
Відмінне		

До завдання № 2. У процесі самостійної роботи, використайте: К. Дойч виділяє в політичній системі три основні типи комунікацій:

- особисті неформальні комунікації (face-to-face), наприклад, персональний контакт кандидата в депутати з виборцем в невимушеній обстановці;
- комунікації через організації і групи тиску, наприклад, коли контакт з урядом здійснюється за допомогою діяльності політичних партій, громадських рухів і т. п.;
- комунікації через засоби масової інформації (друковані або електронні).

Рекомендована література:

1. Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Загальна теорія політики: Навчальний посібник. Київ : Кондор, 2017. 226 с.
2. Зміни політичних режимів і перспективи зміцнення демократії в Україні : монографія / авт. кол.: Г.І. Зеленько (керівник, наук. ред.), Т.А. Бевз, С.Г. Брехаря, М.С. Кармазіна, В.О. Ковалевський, О.Ю. Кондратенко, Н.В. Кононенко, Т.М. Ляшенко, О.М. Майборода, Ю.Ж. Шайгородський. Київ : ППІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. 416 с.
3. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і докринальний підходи: підручник: у 2-х т. / за заг. Ред. Н.М. Хоми; Т.В. Андрущенко, О.В. Бабкіна, В.П. Горбатенко та ін. Львів : Новий світ – 2000, 2016. Т. 1. 516 с.
4. Політологія: сучасні терміни і поняття / Короткий навчальний словник-довідник / Уклад. В.М. Піча. Львів : Новий світ. 2015. 516 с.
5. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем Західної Європи : інституційний вимір / А. Романюк. Львів : Тріада плюс, 2004. 392 с.

Тема 5. Держава як політичний інститут

Теорії генезису і сутності держави. Ознаки, структура і функції держави. Форми правління і форми державного устрою. Типи держав.

Ключові поняття та терміни: дискурс концепту держави у теорії політики (Арістотель, Платон, Аквінат, Августин, І. Кант, Ж. Боден, Т. Гоббс та ін.); теорії генезису і сутності держави (теократична, патріархальна, договірна, психологічна, насильства, запозичення зразків, марксистська, сакральна, тощо); громадянське суспільство і держава; взаємозв'язок держави і громадянського суспільства; громадянське суспільство як соціальна реальність; класичні теорії громадянського суспільства; ліберальна доктрина (Т. Гоббс, Дж. Локк, Г. Гегель); марксистська концепція; ідея гегемонії громадянського суспільства в марксистській концепції Антоніо Грамші; сучасні інтерпретації громадянського суспільства; концепція соціетального суспільства Т. Парсонса; теорія соціалістичного громадянського суспільства А. Грамі; конституціоналізм як режим взаємодії держави і громадянського суспільства; політична коаліція і конституційна монархія; конституціоналізм договірний і октройований.

Завдання для самостійної роботи

1. Опишіть концепцію соціетального суспільства Т. Парсонса.
2. Розкрийте взаємозв'язок держави і громадянського суспільства.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Зверніть увагу: Т. Парсонс виводить чотири функціональні категорії або форми виміру структури та процесу конституювання системи: «досягнення цілей», «інтеграція», «адаптація» та «збереження форм і управління напруженістю».

До завдання № 2. При відповіді на запитання, використайте підручник: Політологія: історія та теорія: Підручник / П.П. Шляхтун. Київ : Центр учбової літератури, 2010. С. 264.

Рекомендована література:

1. Загальна теорія держави і права: Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. Харків : Право, 2009. 584 с.
2. Мироненко П.В. Форма правління: політичні трансформації на зламі століть : монографія Київ : Академія, 2014. 220 с.
3. Мурашин О.Г. Загальна теорія держави і права: підруч. для студентів ВНЗ; Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини Україна. Київ : Ун-т Україна, 2014. 560 с.

4. Теорія держави та права : навч. посіб. / Є.В. Білозьоров, В.П. Власенко, О.Б. Горова, А.М. Завальний, Н.В. Заяць та ін. ; за заг. ред. С.Д. Гусарєва, О.Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
5. Фукуяма Френсіс. Витоки політичного порядку. Від прадавніх часів до 11 Французької революції / пер. з англ. Роман Корнута. 2-ге вид. Київ : Наш формат, 2019. 576 с.

Тема 6. Демократизація як глобальний процес

Циклічна модель глобальної демократизації. Теорія хвиль С. Гантінгтона. Концепція хвиль Ф. Шміттера. Консолідація.

Ключові поняття та терміни: способи тлумачення глобальної демократизації; парадигми транзитологів і регіоналістів; циклічна модель глобальної демократизації; теорія хвиль С. Гантінгтона; концепція хвиль Ф. Шміттера; консолідація демократії як зміст третьої хвилі; демократичний аудит – метод виміру рівня розвитку демократії; формула індикатора демократії Т. Ванханена.

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрийте концепцію хвиль Ф. Шміттера.
2. Опишіть формулу індикатора демократії Т. Ванханена.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. У процесі самостійної роботи, використати навчальний посібник: Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Загальна теорія політики: Навчальний посібник. Київ : Кондор, 2017. С.186.

До завдання № 2. Увага! Використайте інтернет-джерела та навчальний посібник Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Загальна теорія політики: Навчальний посібник. Київ : Кондор, 2017. С.96-110.

Рекомендована література:

1. Вонсович С.Г. Політична транзитологія: підручник. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г. 2017. 203 с.
2. Гантінгтон С. Політичний порядок в мінливих суспільствах. / переклад Цимбал Т. Київ : Наш Формат. 2020. 448 с.
3. Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Загальна теорія політики: Навчальний посібник. Київ : Кондор, 2017. 226 с.
4. Милосердна І.М. Моделі демократичних перетворень в кінці ХХ – на початку ХХІ ст.: регіональний вимір. *Актуальні проблеми політики.* № 61. 2018. С. 67-76.
5. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і докринальний підходи: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н.М. Хоми; Т.В.

Андрущенко, О.В. Бабкіна, В.П. Горбатенко та ін. Львів : Новий світ – 2000, 2016. Т. 1. 16 с.

Тема 7. Дискурс нації та націоналізму в теорії політики

Нація як політична спільнота. Поняття націоналістичних дискурсів. (Дж. Армстронг, Дж. Брюлі, Е. Сміт, Е. Гелнер). Модерний і постмодерний націоналістичні дискурси.

Ключові поняття та терміни: нація як політична спільнота; аналіз генези та еволюція понять нації й націоналізму; Й.-Г. Гердер, Е. Ренан, Й. Сталін; теоретичні трактування нації; примордіалізм (Е. Сміт, Дж. Армстронг, П. Брас); модернізм (Е. Гелнер, Е. Гобсбаум, Е. Кедурі, Дж. Брюлі) і конструктивізм (Бю Андерсон, Б. Беррі, Р. Дол, А. Геддес) як теоретичні підходи; поняття націоналістичних дискурсів; (Дж. Армстронг, Дж. Брюлі, Е. Сміт, Е. Гелнер); романтичний національний дискурс; модерний і постмодерний націоналістичні дискурси.

Завдання для самостійної роботи

1. Користуючись рекомендованою літературою, розкрийте еволюцію понять нації й націоналізму.
2. Складіть таблицю: « Теоретичні підходи трактування нації».

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Використайте інтернет-джерела та рекомендовану літературу: Геллнер Е. Нації та націоналізм; Націоналізм: пер. з англ. Київ : Таксон, 2003. 300с.

До завдання № 2. Увага! Заповніть таблицю, використовуючи рекомендовану літературу: Сміт Е. Нації та націоналізм у глобальну епоху. / Пер. з англ. М. Климчука і Т. Цимбала. Київ : Ніка-Центр, 2006. 320 с.

Автори	Теоретичні підходи трактування нації

Рекомендована література:

1. Геллнер Е. Нації та націоналізм; Націоналізм: пер. з англ. Київ :Таксон, 2003. 300с.
2. Герасимчук Т. Ф. Концептуальні основи теорії політики: навчальний посібник. Київ, 2008. 307 с.
3. Герасимчук Т. Ф., Киридон А. М., Троян С. С. Загальна теорія політики: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2017. 226 с.

4. Націоналізм: антологія / Наук. т-во ім. В'ячеслава Липинського; упоряд. О. Проценко, В. Лісовий; літ. ред. Л. Білик. Київ : Смолоскип, 2000. 858 с.
5. Політологія: сучасні терміни і поняття / Короткий навчальний словник-довідник / Уклад. В. М. Піча. Львів : Новий світ. 2015. 516 с.
6. Сміт Е. Нації та націоналізм у глобальну епоху / Пер. з англ. М. Климчука і Т. Цимбала. Київ : Ніка-Центр, 2006. 320 с.

Тема8. Політичний процес. Політична культура і політична соціалізація

Політичний процес як технологія прийняття рішень. Типологія політичних стилів. Політична міфологія. Моделі процесу соціалізації. Моделі політичної соціалізації. Концепція соціалізації А. Першерона.

Ключові поняття та терміни: інтерпретації політичної культури в теорії політики; концепція «ідеальних типів» Г. Алмонда і С. Верби; субкультури В. Розенбаума; рівні політичної культури; дискурс концепту політичної соціалізації; моделі процесу соціалізації (Ф. Гіддінгс, З. Фройд, Ч.Х. Кулі, Дж.Г. Мід); дві версії сучасної концепції політичної соціалізації: модель «підкори» і «взаємодії»; концепція «політичної підтримки» Д. Істона та Дж. Денніса; концепція соціалізації А. Першерона; моделі політичної соціалізації; інтерпретації політичного процесу; культурний код і концепція Л. Пая; теорія «ідеальних типів» політичного процесу; політичний процес як технологія прийняття рішень; типологія політичних стилів; матриця Дж. Ричардсона та ін.; типологія політичних стилів К. Дайсона; політична міфологія.

Завдання для самостійної роботи

1. Опишіть концепцію «політичної підтримки» Д. Істона та Дж. Денніса.
2. Опишіть типологію політичних стилів.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Під час самостійної роботи, використовуйте підручник: Політологія: історія та теорія: Підручник / П.П. Шляхтун. Київ : Центр учбової літератури, 2010. С. 164.

До завдання № 2. Зверніть увагу на літературне джерело. Бебик В.М. Політологія для політика і громадянина : монографія. Міжрегіон. акад. упр. персоналом. Київ : МАУП, 2004. С. 318.

Рекомендована література:

1. Ауліна О.В. Політична міфологія в інформаційних війнах : монографія. Київ : Бихун В. Ю., 2018. 168 с.
2. Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Загальна теорія політики: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2017. 226 с.

3. Новакова О.В., Пашина Н.П. Політичні процеси та політичні відносини Київ : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2016. 398 с.
4. Пасісниченко В.Л. В пошуках теорії політичної культури: проблеми концептуалізації поняття. *Сучасне суспільство*. 2014. Вип. 1. С. 105–116.
5. Точицький М.С. Поняття політичної культури у світлі сучасних політологічних дискусій. *Політикус*. 2019. Вип. 6. С. 49-53.

Тема 9. Політична поведінка і політична дія

Категорії «політична поведінка» і «політична дія». Чинники детермінації політичної поведінки.

Ключові поняття та терміни: категорії «політична поведінка» і «політична дія»; чинники детермінації політичної поведінки; соціологічна модель А. Лійпгардта і П. Бурдьє; психологічна модель Ф. Конверса, В. Міллера і Дж. Шанке; теорія раціонального вибору Даусона; Р.Х аквельд, Дж. Спраг; конвенційні і не конвенційні дії за Л. Мілбрайтом; «Кумулятивна піраміда» Д. М. Еммі; зовнішні і внутрішні стимули Дж. Нагеля; В. Лемьє про форми партійної лояльності.

Завдання для самостійної роботи

1. Чинники детермінації політичної поведінки
2. Опишіть теорію раціонального вибору Даусона.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. При підготовці завдання, звернути увагу: Політичні трансформації сучасного суспільства: колективна монографія / за наук. редакцією Т. Шаравари. Київ : Видавництво Ліра-К, 2021. С. 201-204.

До завдання № 2. Увага! Використайте політичну енциклопедію. *В. Константинов, В. Солошенко. «Раціонального вибору» теорія. Політична енциклопедія.* Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парламентське видавництво, 2011. 625 с.

Рекомендована література:

1. Бурдьє П. Практичний глум; пер з франц. Київ : Укр. Центр духов. культури, 2003. 503 с.
2. Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Загальна теорія політики: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2017. 226 с.
3. Політичні трансформації сучасного суспільства: колективна монографія / за наук. редакцією Т. Шаравари. Київ : Видавництво Ліра-К, 2021. 216 с
4. Северинюк В.М. Політична поведінка: проблеми теорії та методології: монографія; Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ; Запоріжжя : КПУ, 2009. 432 с.

5. Ярош О.Б. Загальна теорія політики. Луцьк : РВВ Вежа Волин. держ. ун-ту Ім. Лесі Українки, 2005, 240 с.

Тема 10. Політичні еліти і лідерство

Класичні теорії еліти. Сучасні теорії еліти. Етико-міфологічна інтерпретація лідерства. Доктрина ефективного лідерства Н. Макіавеллі.

Ключові поняття та терміни: класичні теорії еліти, доктрина «політичного класу» Г. Моски; психологічна теорія еліти В. Парето; концепція олігархії Р. Міхелса; сучасні теорії еліти; елітистський підхід і менеджмент на теорія еліти (Дж. Барнгейм, Д. Белл); інституційний підхід і теорія еліти Р. Міллза; репутаційний підхід і концепція Р.-Ж. Шварценберга; плюралістичний підхід А. Бентлі, Р. Даля, Р. Арона, П. Шарана; класовий підхід до аналізу еліт; системи відбору і чинники соціальної результативності еліт; природа та соціальне призначення лідерства; етико-міфологічна інтерпретація лідерства; доктрина ефективного лідерства Н. Макіавеллі; сучасні концепції лідерства; теорія рис (К. Бірд, Е. Богардус, Ю. Дженнінгс та ін.); теорія ситуативного аналізу і ситуативно-особистісна теорія (Г. Герт, С. Міллз; М. Германн); інтегративна теорія лідерства; адхократія як модель лідерства в інформаційному суспільстві Е. Тоффлера; авторитет і три ідеальні типи панування М. Вебера; іміджеві типології М. Германн; стильові типології лідерства (Дж. Барбер).

Завдання для самостійної роботи

1. Визначте сучасні концепції лідерства.
2. Розкрийте психологічну теорію еліт В. Парето.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Увага! Використайте інтернет-джерела. Зверніть увагу на навчальний посібник. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політологія: навчальний посібн., 9-те вид., переробл. і доп. Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2015. С. 225-230.

До завдання № 2. Звернути увагу на пропонований підручник. Елітознавство : підручник / за заг. ред. В.А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2013. С. 39-58.

Рекомендована література:

1. Байме К. Політичні теорії сучасності / пер. з нім. М. Култаєвої, М. Бойченка. Київ : Стилос, 2008. 396 с.
2. Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Загальна теорія політики: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2017. 226 с.
3. Елітознавство : підручник / за заг. ред. В.А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2013. 268 с.

4. Пірен М.І. Лідерство: сутність та реалізація в українському суспільстві: навч. посібник. Київ : Ун-т Україна, 2012. 232 с
5. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія. Київ : Артек, 2001. 224 с.

Тема 11. Недержавні інститути у макрополітиці

Партія як нова політична реальність. Класифікація партій їх типологія. Партійні системи.

Ключові поняття та терміни: партія як нова політична реальність (Дж. Лаполамбара, М. Вейнер, Ж.-Л. Кермонн, Р.-Ж. Шварценберг); потрактування партії у теорії політики; ліберальне (Б. Констант) і марксистське розуміння партії; підхід М. Дюверже; класифікація партій; типологія С. Ліпсета і Д. Роккана; підходи Д. Сарторі і Ж. Шарло; структурний підхід М. Дюверже щодо функцій партій; системний підхід Г. Алмонда і Д. Пауелла; партійні системи.

Завдання для самостійної роботи

1. Опишіть партійні системи.
2. Складіть таблицю: «Структурний підхід М. Дюверже щодо функцій партій».

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. При виконанні завдання, використайте: Політологія: Підручн. / І.С. Дзюбко, К.М. Левківський, В.П. Андрущенко та ін. Київ, 1998. Рудич Ф.М. Політологія: Підручник. 2-ге вид. Київ, 2006. 415с.

До завдання № 2. У процесі самостійного виконання завдання, використайте навчальний посібник. Політичні партії: теорія та функціональні практики: Навчальний посібник / Новакова О.В., Агафонова Г.С., Моїсеєва А.С., Струнін П.А. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2014. С. 198-215.

Рекомендована література:

1. Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Загальна теорія політики: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2017. 226 с.
2. Обушний М.І., Примуш М.В., Шведа Ю.Р. Партологія: Навч. Посібник / За ред. М.І. Обушного. Київ : Арістей, 2006. 432 с.
3. Політичні партії: теорія та функціональні практики: Навчальний посібник / Новакова О.В., Агафонова Г.С., Моїсеєва А.С., Струнін П.А. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2014. 300 с.
4. Примуш М. Політичні партії: історія та теорія. Навчальний посібник / М. Примуш. Київ : «Видавничий дім «Профксіонал», 2008. 416 с

5. Шипунов Г.В. Інституційно-організаційна еволюція політичних партій: методологічні засади дослідження. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія.* 2017. Вип. 18. С. 410-417.

Тема 12. Групи тиску

Дискурс концепту «група тиску». Типологія груп тиску. Функції груп тиску. Типи і засоби впливу груп тиску.

Ключові поняття та терміни: дискурс концепту «група тиску»; теорія зацікавлених груп А. Бентлі; теорія Д. Трумена: група, потенційна група і рівновага; тлумачення Р. Даля; ознаки груп тиску; окресленість організаційної структури; захист власних інтересів; Ж. Мейно; типологія груп тиску; типологія за цілями; типологія за значимістю інтересів і суб'єкту носія; функції груп тиску. Типи і засоби впливу груп тиску.

Завдання для самостійної роботи

1. Опишіть типологію груп тиску за цілями
2. Використовуючи комп'ютерну техніку, мережі інтернет та довідкову літературу, складіть тези до теми: «Основні категорії і базові концепти політичного режиму».

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Зверніть увагу на навчальний посібник. Політологія: навч. посіб. / М.П. Гетьманчук, В.К. Гришук, Я.Б. Турчин та ін.; за заг. ред. М.П. Гетьманчука. Київ : Знання, 2011. 415 с.

До завдання № 2. Увага ! Використайте 9 простих кроків написання тез:

- поставте цілі;
- сформулюйте назву;
- пишіть із чистого аркуша;
- формулюйте простіше;
- кожна теза – закінчена думка;
- дотримуйтеся структури;
- дбайте про грамотність і правдивість;
- зважайте на актуальні вимоги;
- один раз напишіть, сім раз перечитайте.

Рекомендована література:

1. Євченко Р.І. Феномен лобізму в процесах врегулювання політичних конфліктів / Р.І. Євченко *Трансформація українського суспільства в цифрову еру : матеріали Всеукраїнського круглого столу (м. Одеса, 25 берзня 2022 р.) / відп. ред. Ю.І. Шмаленко ; каф-ра соціології НУ ОЮА.* Одеса, 2022. С. 45-50.

2. Яровой Т.С. Теоретико-методологічні засади функціонування лобізму в Україні в інтересах громадянина, суспільства, безпеки держави. Київ : Видавництво Людмила, 2019. 384 с.
3. Герасимчук Т.Ф. Концептуальні основи теорії політики: навчальний посібник. Київ, 2008. 307 с.
4. Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Загальна теорія політики: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2017. 226 с.
5. Політологія: сучасні терміни і поняття / Короткий навчальний словник-довідник / Уклад. В.М. Піча. Львів : Новий світ. 2015. 516 с.

Тема 13. Модернізація як теоретична модель політичного розвитку

Політичні зміни як об'єкт теорії політики. Політичні зміни як лінійний процес. Теорії модернізації та їх критика.

Ключові поняття та терміни: політичні зміни як об'єкт теорії політики; політичні зміни як лінійний процес (В. Ростоу, С. Ліпсет, Д. Ептер, К. Дойч, А. Інкельс); політичні зміни як нелінійний процес (Г. Алмонд, С. Гантінгтон, Б. Мурр, Ф. Шміттер, Л. Пай); класифікація Р.Х. Чилкота; теорії модернізації та їх критика; Р. Бендікс; основні напрями сучасної модерністської парадигми; ліберальний напрям (Р. Даль, Г. Алмонд, Л. Пай); консервативний напрям (С. Гантінгтон, Дж. Нельсон, Х. Лінц); теорія «модернізації в обхід модерніті»; моделі модернізації; модель класичної хаотичної модернізації, модель запізнилої і неорганічної модернізації, форсована модель модернізації; японський досвід модернізації; скандинавська модель; кризи політичного розвитку; структурна школа: чотири чинники стабільності демократії; «Акторська школа»; історичні траєкторії (С. Роккан, Б. Мур, П. Андерсон) і стратегія розриву (А. Степан, Д. Ростоу).

Завдання для самостійної роботи

1. Опишіть моделі модернізації.
2. Розкрийте концепцію «авторитарної ситуації» Т. Карла і Ф. Шміттера.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Виконуючи завдання, використайте рекомендовану літературу. Проблеми модернізації політичних систем сучасності: монографія / М.І. Панов (кер. авт. кол.), Л.М. Герасіна О.Г. Данильян та ін.; За заг. ред. Л.М. Герасіної, О.Г. Данильяна Харків : Право, 2008. С. 67-83.

До завдання № 2. Увага! Використайте навчальний посібник. Політичні режими сучасності: інституційні та процесуальні виміри аналізу: навч. посібник / В.С. Литвин. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. С. 504-510.

Рекомендована література:

1. Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Загальна теорія політики: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2017. 226 с.
2. Кутуєв П. Модерн, модернізація, розвиток: ідеї та практики: монографія. Київ : Талком, 2015. 467 с.
3. Лисенко О.Є. (Рец.) Особливості суспільно-політичної модернізації країн пострадянського простору : монографія / за ред. А.Г. Бульвінського. Київ : ДУ Інститут всесвітньої історії НАН України, 2017. 288 с.
4. Проблеми модернізації політичних систем сучасності: монографія / М.І. Панов (кер. авт. кол.), Л.М. Герасіна О.Г. Данильян та ін.; За заг. ред. Л.М. Герасіної, О.Г. Данильяна Харків : Право, 2008. 320 с.
5. Шевель І. Політична модернізація: сутність, теорії, розвиток, порівняльно-соціологічний аналіз. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 2018 (2), С. 236–242.

Тема 14. Моделі перехідного процесу. Стратегія і чинники демократичного транзиту

Моделі і фази політичної трансформації. Теоретичні моделі транзиту. Моделі демократизації С. Гантінгтона. Концепція Р. Котарело.

Ключові поняття та терміни: моделі і фази політичної трансформації; лібералізм і демократія як етапи транзиту; основні групи транзитологічних моделей; теоретичні моделі транзиту; концепція Д. Растоу; концепція А. Пшеворського; моделі демократизації С. Гантінгтона; концепція Р. Котарело; авторитарний транзит Ф. Шміттєра: диктабланда і демокрадура; делегативна демократія О'Доннелла; концепція авторитарної ситуації Террі Карла і Ф. Шміттєра; концепція розпаду демократичних режимів Х. Лінца.

Завдання для самостійної роботи

1. Опишіть концепцію розпаду демократичних режимів Х. Лінца.
2. Напишіть тези на тему: «Теоретичні моделі транзиту».

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Виконуючи завдання, використовуйте навчальний посібник. Політичні режими сучасності : інституційні та процесуальні виміри аналізу : навч. посібник / В.С. Литвин. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. С. 602-612.

До завдання № 2. Зверніть увагу! **Написання тез.**

1. Поставте цілі.
2. Сформулюйте назву.
3. Пишіть із чистого аркуша.
4. Формулюйте простіше.

5. Кожна теза – закінчена думка.
6. Дотримуйтеся структури.
7. Дбайте про грамотність і правдивість.
8. Зважайте на актуальні вимоги.
9. Один раз напишіть, сім раз перечитайте.

Використайте рекомендоване джерело. Вонсович С.Г. Політична транзитологія : історія, методологія: монографія. Кам'янець-Подільський : видавець ПП Зволейко Д.Г., 2013. С. 183-208.

Рекомендована література:

1. Вонсович С.Г. Політична транзитологія : історія, методологія: монографія. Кам'янець-Подільський : видавець ПП Зволейко Д.Г., 2013. 384 с.
2. Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Загальна теорія політики: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2017. 226 с.
3. Долженков О.О. Політична та соціальна трансформація: взаємозв'язок та особливості. *Актуальні проблеми політики*. 2013. Вип. 49. С. 40-50.
4. Торяник В. Динаміка політичних трансформацій як сучасний критерій демократизації. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2020. 23 (12), С. 79-86.
5. Тоффлер Е. Третя хвиля. пер. з англ. А. Євси; За ред. В. Шовкуна. Київ : Всесвіт, 2000. 475 с.

Тема 15. Світова політика

Базові концепти світової політики. Вестфальська модель. Концепти Г. Моргентау, Л. Гумпловича, К. Маркса. В. Леніна. Типологія міжнародних відносин.

Ключові поняття та терміни: проблемні комплекси теорії світової політики; базові концепти світової політики; вестфальська модель; концепти Г. Моргентау, Л. Гумпловича, К. Маркса, В. Леніна; силове, біологічне, психологічне потрактування світової політики; зміст і принципи світової політики; національний інтерес і національна безпека; основні парадигми теорії міжнародних відносин (реалістична, неореалістична, ліберальна, неомарксистська, постмодерністська); типологія міжнародних відносин.

Завдання для самостійної роботи

1. Опишіть зміст і принципи світової політики.
2. Розкрийте основні парадигми теорії міжнародних відносин.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Під час самостійної роботи над цим завданням, доцільно використати підручник. Політологія: Підручн. / І.С. Дзюбко, К.М.

Левківський, В.П. Андрущенко та ін. Київ, 1998. Рудич Ф.М. Політологія: Підручник. 2-ге вид. Київ, 2006. 415 с.

До завдання № 2. Зверніть увагу! Шергін С.О. Політологія міжнародних відносин. 2-ге видання, виправ. і доповн. / За наук. ред. В.А. Гошовської. Київ, Центр учбової літератури. 2019. 256 с. п. 6.2.

Рекомендована література:

1. Брусиловська О. Теорії міжнародних відносин у наукових дискусіях: уявний діалог між Оле Вейвером та Кнудом Еріком Йоргенсенем. *Міжнародні та політичні дослідження*, 2020. (33), С. 39–51.
2. Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Загальна теорія політики: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2017. 226 с.
3. Міжнародні відносини та світова політика : підручник / кер. авт. кол. В.Ю. Крушинський; за ред. В.А. Манжолі. Київ : Видавничо-поліграфічний центр Київський університет, 2010. 863 с.
4. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / М.П. Требін, Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків : Право, 2016. 540 с.
5. Шергін С.О. Політологія міжнародних відносин. 2-ге видання, виправ. і доповн. / За наук. ред. В.А. Гошовської. Київ, Центр учбової літератури. 2019. 256 с.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТИЧНІ СИСТЕМИ РЕЖИМИ СУЧАСНОСТІ» ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Тема 1. Предмет, структура та основні поняття курсу

Специфіка курсу та його зв'язок із іншими гуманітарними науками. Методи і категорії курсу; його місце в системі політологічних знань і роль у політичній соціалізації особи. Принципи системного опису політики.

Зародження і розвиток системного аналізу політики. Поняття «державного і політичного порядку» А. де Токвіля. Еволюція поглядів на поняття «система» (В. Паретто, М. Вебер, В.І. Ленін, Р. Ратцель). Зародження системного аналізу макрополітичних зв'язків (Л. фон Берталанфі, Н. Віннер, Т. Парсонс). Складові системного аналізу. Системність у людському суспільстві.

Ключові поняття та терміни: системний аналіз, методи і категорії, політична соціалізація особи, поняття «державний і політичний порядок», поняття «система», складові системного аналізу.

Завдання для самостійної роботи.

Опишіть модель політичної системи, яку запропонував Д. Істон.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Виконуючи завдання, зверніть увагу на навчально-методичний посібник.
Брегед А.Ю. Політологія: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. Київ : КНЕУ, 1999. 108 с. Тема 7.

Рекомендована література:

1. Зміни політичних режимів і перспективи зміцнення демократії в Україні : монографія / авт. кол.: Г.І. Зеленько (керівник, наук. ред.), Т.А. Бевз, С.Г. Брехаря, М.С. Кармазіна, В.О. Ковалевський, О.Ю. Кондратенко, Н.В. Кононенко, Т.М. Ляшенко, О.М. Майборода, Ю. Ж. Шайгородський. Київ : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2021. 416 с.
2. Милосердна І.М. Аналітичний огляд концепцій політичної влади та особливості її реалізації. *Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр.* / редкол.: С.В. Ківалов (голов. редкол.), Л.І. Кормич (голов. ред.), А.В. Полухіна (відп. ред.); НУ ОЮА, Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса : Фенікс, 2017. Вип. 59. С. 25-32.
3. Політична система сучасного суспільства: навчальний посібник / В.В. Мадіссон, Т.І. Кадлубович, Д.С. Черняк, Н.В. Пархоменко. Київ : КНУТД, 2015. 229 с.

4. Теоретико-методологічні підходи до вивчення суспільно-політичних інститутів та процесів: колективна монографія / за заг. ред.: Юрія Остапця і Маріана Токаря; авт. колект.: С. Асланов, І. Вегеш, М. Вегеш, А. Дербак, М. Зан, Г. Зеленько, Н. Кічера, А. Ключкович, М. Колодій, Г. Кумар, М. Лендьел, Ю. Остапець, А. Романюк, М. Токар, К. Червеняк, М. Шелемба, Мих. Шелемба; Каф. політ. і держупр.; Ужгород. нац. ун-тет. Ужгород : Поліграфцентр Ліра, 2022. 560 с.
5. Шабанов М.О. Сучасні політичні режими: концептуальні засади та практичний вимір : навч. посіб. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова, 2022. 143 с.

Тема 2. Сутність структура і функції політичної системи

Виникнення теорії політичних систем. Структура політичної системи. Інституційна модель політичної системи; інституційне середовище, інституційні цикли. Внутрішні і зовнішні функції політичних систем та їх класифікація.

Ключові поняття та терміни: політична система, неоінституційний підхід, територіальний устрій, внутрішні і зовнішні функції політичних систем, політична соціалізація, політичне рекрутування, артикуляція і агрегування інтересів, політична комунікація.

Завдання для самостійної роботи.

Створіть таблицю: «Англо-американський та континентально-європейський тип політичної держави».

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

У процесі самостійного виконання завдання, потрібно звернути увагу на навчальний посібник. Політична система сучасного суспільства : навчальний посібник / В.В. Мадіссон, Т.І. Кадлубович, Д.С. Черняк, Н.В. Пархоменко Київ : КНУТД, 2015. С 141-155.

Рекомендована література:

1. Готун А. Основні концепції дослідження комунікації в політичній системі суспільства. *Політичний менеджмент*. 2011. № 1. С. 75-86.
2. Парсонс Т. Соціальна структура і особистість. Київ : Дух і літера, 2011. 337 с.
3. Політична система сучасного суспільства : навчальний посібник / В.В. Мадіссон, Т.І. Кадлубович, Д.С. Черняк Н.В. Пархоменко Київ : КНУТД, 2015. 229 с.

4. Порівняльна політика : основні політичні системи сучасного світу / за ред. В. Бакірова, М. Сазонова; Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2008. 574 с.
5. Проблеми модернізації політичних систем сучасності : монографія / за заг. ред. Л.М. Герасіної, О.Г. Данильяна ; Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2008. 317с.

Тема 3. Класичні і сучасні теорії політичних систем

Методологічні принципи поняття «політична система». Структурно-функціональна модель політичної системи Г. Алмонда. Елементи політичної системи. Динамічна рівновага політичних систем за Г. Спіро.

Ключові поняття та терміни: модель «входу-виходу» Д. Істона; конструктивність, адаптивність, рефлексивність, відкритість, кібернетична модель політичної системи К. Дойча; теорема К. Шеннона; закон ієрархічної компенсації Є. Седова; складові аналізу політичних процесів В. Тіхомірова; динамічна рівновага політичних систем за Г. Спіро.

Завдання для самостійної роботи.

1. Опишіть кібернетичну модель політичної системи К. Дойча.
2. Використовуючи мережі Інтернет, підберіть довідкову літературу щодо основних функцій політичної системи.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Зверніть увагу на рекомендоване джерело. Політична система сучасного суспільства : навчальний посібник / В.В. Мадіссон, Т.І. Кадлубович, Д.С. Черняк, Н.В. Пархоменко Київ : КНУТД, 2015. С. 205-210.

До завдання № 2. Використовуючи мережі Інтернет, підберіть довідкову літературу.

Рекомендована література:

1. Кириченко В.М. Політичні системи світу: кредитно-модульний курс: навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2020. 218 с.
2. Політико-правові системи світу: навчальний посібник. С. Гелей, С. Рутар. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 346 с.
3. Політологія: навч. посібн. Т.В. Гончарук-Чолач, О.М.Рудакевич, В.Я. Томахів, М.І. Гурик, Р.Ю. Чигур. За ред. Т.В. Гончарук-Чолач. Тернопіль : Астон, 2019. 219 с.
4. Політологія: підручник. М.П. Требін та ін. ; за ред. проф. М.П. Требіна; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2018. 460 с.
5. Шергін С.О. Політологія міжнародних відносин: навч. посіб. 2-е вид., випр. і допов. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 255 с.

Тема 4. Держава як інститут політичної системи

Основні теорії походження держави. Поняття та основні ознаки держави. Типологія держави. Функції держави.

Ключові поняття та терміни: теологічна (релігійна) теорія, патріархальна теорія, договірна (природно-правова) теорія, теорія насильства, органічна теорія, психологічна теорія, матеріалістична (класова, марксистська) теорія, ознаки держави, ознаки держави (територія, населення, наявність публічної влади, суверенітет, право на видання законів, право на встановлення і стягнення податків, право на монопольне застосування примусу, підходи до типології держави (цивілізаційний, формаційний), організаційні форми здійснення функцій держави.

Завдання для самостійної роботи.

Складіть структурну схему видів внутрішніх функцій Української держави.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Під час самостійної роботи над завданням, зверніть увагу на підручник.
Скакун О.Ф. Теорія держави і права : (енциклопедичний курс): підручник для студ. вищих навч. закладів освіти / О.Ф. Скакун. Харків : Еспада, 2006. 776с.

Рекомендована література:

1. Венцель В., Купрійчук В. Типологія держав у контексті реалізації державою соціальної функції. *Аспекти публічного управління*, 2020. 8 (4), С. 44-54.
2. Далявська Т.П. Феномен невизнаних держав: політологічний аналіз: монографія. Ун-т КРОК. Київ : Ун-т КРОК, 2018. 226 с.
3. Демчишак Р. Наукові підходи до розуміння сутності поняття «політичний інститут» *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2015. Вип. 27. С. 9-14.
4. Кучук А.М. Теорія держави і права. Частина 1. Теорія держави: навч.-метод. посіб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 112 с.
5. Осипова С.А. Сучасний стан теоретичного обґрунтування та практичної реалізації державотворчих процесів у країнах світу: монографія. Держ. закл. Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. Одеса : Гельветика, 2016. 319 с.

Тема 5. Типологія політичних систем

Типологія політичних систем, технологія за типами політичних режимів, типологія Ж. Блонделя за змістом і формою управління суспільством, критерії типології політичних систем.

Ключові поняття та терміни: типологія політичних систем Г. Алмонда, Б. Пауела, Г. Ласвелла; комплексна типологія Ч. Ендрейна; класифікація Е. Шилза.

Завдання для самостійної роботи.

Опишіть типологію політичних систем сучасного світу.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

У процесі виконання завдання, доцільно звернути увагу на навчальний посібник. Система сучасного суспільства : навчальний посібник / [В.В. Мадіссон, Т.І. Кадлубович, Д.С.Черняк, Н.В. Пархоменко] Київ : КНУТД, 2015. С. 135-142.

Рекомендована література:

1. Кириченко В.М. Політичні системи світу: кредитно-модульний курс: навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2020. 218 с.
2. Політико-правові системи світу: навчальний посібник. С. Гелей, С. Рутар. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 346 с.
3. Політологія: підручник. М.П. Требін та ін. ; за ред. проф. М.П. Требіна; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2018. 460 с.
4. Романюк А., Литвин В. Порівняльний аналіз політичних інститутів і систем країн Західної Європи. Т. 1. Особливості міжінституційних відносин у трикутнику «глава держави – парламент – уряд» та їхні наслідки для політичного процесу: монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 456 с.
5. Мироненко П.В. Форма правління: політичні трансформації на зламу століть : монографія. Київ : Академія, 2014. 220 с.

Тема 6. Сучасні політичні режими

Сутність і особливості політичного режиму. Політична система і політичний режим. Динаміка політичного режиму.

Ключові поняття та терміни: політична система, політичний режим, політична стабільність і нестабільність Д. Сандрос; політична опозиція, її різновиди, типи середовищ; соціальне і позасоціальне середовище; зовнішнє середовище функціонування системи та 4 фази взаємодії Дж. Розенау; проблеми адаптації системи до умов зовнішнього середовища.

Завдання для самостійної роботи.

1. Складіть тези виступу на тему: «Сучасні політичні режими».
2. Використовуючи мережу Інтернет, доберіть та занотуйте додаткові джерела з теми: «Політична опозиція».

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Зверніть увагу! Політологія: навч. посібн. Т.В. Гончарук-Чолач, О.М.Рудакевич, В.Я. Томахів, М.І. Гурик, Р.Ю. Чигур За ред. Т.В. Гончарук-Чолач. Тернопіль : Астон, 2019. 219 с. Тема 6.

До завдання № 2. При відповіді на питання, використовуйте мережу інтернет.

Рекомендована література:

1. Кириченко В.М. Політичні системи світу: кредитно-модульний курс: навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2020. 218 с.
2. Литвин В.С. Політичні режими сучасності: інституційні та процесуальні виміри аналізу : навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 632 с.
3. Мироненко П.В. Форма правління: політичні трансформації на зламу століть : монографія. Київ : Академія, 2014. 220 с.
4. Політологія: підручник. М.П. Требін та ін.; за ред. проф. М.П. Требіна; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2018. 460 с.
5. Шабанов М.О. Сучасні політичні режими: концептуальні засади та практичний вимір : навч. посіб. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова, 2022. 143 с.

Тема 7. Недемократичні політичні системи і режими

Структурні особливості авторитаризму, його різновиди. Особливості тоталітарних ідеологій. Неопатрімоніальні політичні режими.

Ключові поняття та терміни: авторитарна політична система і режими; тоталітарні ідеології; тоталітаризм, властивості тоталітаризму; неототалітарні тенденції розвитку; неопатрімоніалізм, клієнтельно-патронажні відносини.

Завдання для самостійної роботи.

Складіть план виступу на тему: «Неопатрімоніальні політичні режими».

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Зверніть увагу на те, як складати план виступу.

- З'ясуй, чому предмет твого обговорення важливий для слухачів, і визнач свою кінцеву мету.
- Вибери тему; якщо тему задано, проаналізуй її.
- Збери повчальний, практичний матеріал.
- Визнач головні пункти.
- Систематизуй матеріал; залиш тільки найліпше.
- Склади цікавий вступ.
- Підготуй захопливу кінцівку.
- Переглянь свій виступ; відшліфуй його.

Використайте рекомендоване джерело. Фісун О.А. Концепція неопатримоніалізму в сучасній політичній теорії. *Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна «Питання політології»*. 2007. № 785. С. 5–15.

Рекомендована література:

1. Олбрайт М. Фашизм загорога. Київ : 2019. BookChef. 352 с.
2. Єрмоленко В.А. Плинні ідеології: ідеї та політика в Європі ХІХ-ХХ століть. *Література та ідеологія* : колективна монографія / В. Агеєва, В. Єрмоленко, С. Іванюк та ін.; наук. ред. та упоряд. Моренець В.П.; Нац. ун-т Києво-Могилянська академія. Київ : НаУКМА, 2017 482 с.
3. Гарбадин А., Ільницька Д. Теоретико-концептуальні засади дослідження та типологізації авторитарних режимів. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2021. Випуск 36 С. 183-189.
4. Арендт Ханна *Джерела тоталітаризму*. Київ : Дух і Літера, 2005. 540 с.
5. Литвин В.С. *Політичні режими сучасності: інституційні та процесуальні виміри аналізу* : навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 632 с.

Тема 8. Динаміка режимів і проблема політичного переходу

Демократизація і конституювання демократичних інститутів. Демократизація і тип режиму. Консолідація демократії. Способи і послідовність демократичного переходу.

Ключові поняття та терміни: дестабілізація авторитаризму; демократія, етапи демократичного переходу К. Менгес, В. Шейніс; консолідація демократії; демократичний перехід; Л. Вайтхед; лібералізація режиму; результати демократичних переходів.

Завдання для самостійної роботи.

Складіть план відповіді на питання: «Які форми ослаблення авторитаризму ззовні?».

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Звернути увагу на рекомендоване джерело. Вегеш М., Кополовець Р. Демократичний транзит у країнах пострадянського простору: генеза, моделі, етапи. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2020. Випуск 33. С. 94-100.

Рекомендована література:

1. Вегеш М., Кополовець Р. Демократичний транзит у країнах пострадянського простору: генеза, моделі, етапи. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2020. Випуск 33. С. 94-100.

2. Кисленко Р. Підходи до концептуалізації гібридного політичного режиму. *Вісник Львівського національного університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2018. Випуск 19, С. 129-137.
3. Романюк А., Литвин В. Порівняльний аналіз політичних інститутів і систем країн Західної Європи. Т. 1. Особливості міжінституційних відносин у трикутнику «глава держави – парламент – уряд» та їхні наслідки для політичного процесу: монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 456 с.
4. Руденко Ю. Концептуалізація поняття «демократична консолідація» у сучасній політичній науці. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. (2021). Серія 22. *Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*, 22(29), С. 92–98.
5. Сарбаш К.О. Типологізація демократичного спектру гібридного політичного режиму. *Гілея: науковий вісник*. 2015. Вип. 103. С. 170-173.

Тема 9. Політичні системи і режими демократичного типу

Сутність політичної системи демократичного типу. Універсальні властивості демократії. Громадянське суспільство. Формування і розвиток демократичних політичних систем.

Ключові поняття та терміни: універсальні властивості демократії; громадянське суспільство; форма правління (парламентська, президентська, змінювана); режим правової демократії; партійні і виборчі системи; виборчий режим; сучасні політичні системи США, Великої Британії, Німеччини, Франції та Росії.

Завдання для самостійної роботи.

Опишіть механізми формування політичної демократії.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

У процесі самостійної роботи, зверніть увагу. Цюрупа М.В., Ясинська В.С. *Основи сучасної політології: Підручник для студентів ВУЗів*. Київ : Кондор, 2009. С. 218-300.

Рекомендована література:

1. Громадянське суспільство в Україні: сучасний стан, виклики, стратегія модернізації: монографія: У 3 т. / за заг ред.. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка та акад. НАПрН О.В. Скрипнюка / Т.2: Доктринальний вимір галузевих засад функціонування громадянського суспільства в Україні. Київ : Юридична думка, 2019. 588 с.
2. Громадянське суспільство: політичні та соціально-правові проблеми розвитку : монографія / Г.Ю. Васильєв, В.Д. Воднік, О.В. Волянська та ін.; за

ред. М.П. Требіна; Нац. ун-т Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2013. 536 с.

3. Політологія: підручник. М.П. Требін та ін.; за ред. проф. М.П. Требіна; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2018. 460 с.

4. Руденко Ю. Концептуалізація поняття «демократична консолідація» у сучасній політичній науці. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. (2021). Серія 22. *Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*, 22 (29), С. 92–98.

5. Теоретико-методологічні підходи до вивчення суспільно-політичних інститутів та процесів: колективна монографія / за заг. ред.: Юрія Остапця і Маріана Токаря; авт. колект.: С. Асланов, І. Вегеш, М. Вегеш, А. Дербак, М. Зан, Г. Зеленько, Н. Кічера, А. Ключкович, М. Колодій, Г. Кумар, М. Лендвел, Ю. Остапець, А. Романюк, М. Токар, К. Червеняк, М. Шелемба, Мих. Шелемба; каф. політ. і держупр.; Ужгород. нац. ун-тет. Ужгород : Поліграфцентр Ліра, 2022. 560 с.

Тема 10. Становлення політичної системи України доби незалежності

Владні відносини за Київської Русі. Політична спадщина тоталітарної системи. Формування політичної системи України в умовах незалежності.

Ключові поняття та терміни: особливості політичного устрою Козацько-Гетьманської держави Б. Хмельницького; політична система УНР; особливості політичної системи Радянської України; політична спадщина тоталітарної системи; формування політичної системи України в умовах незалежності.

Завдання для самостійної роботи.

1. Опишіть, як відбувалися владні відносини за Київської Русі.
2. Підберіть довідкову літературу про політичну спадщину тоталітарної системи.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. При відповіді на питання, доцільно звернути увагу на навчальний посібник. Історія України: навчальний посібник / В.І. Танцюра, С.М. Куліш, О.О. Пересада. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 492 с. С. 62-73.

До завдання № 2. Увага! Використайте інтернет-матеріали.

Рекомендована література:

1. Гапоненко В.А. Система інституційних чинників політичної демократизації в Україні: монографія. Київ : КНЕУ, 2020. 311 с.

2. Остапець Ю., Шестак Н., Дудінська І. Еволюція партійної системи України в умовах трансформації соціальних і політичних структур: Монографія / Серія «StudiaRegionalistica» / № 9; НДІ політичної регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; Агенція досліджень регіонального соціуму «Карпатія». Ужгород : ЗППО, 2016. 252 с.
3. Політична система для України: історичний досвід і виклики сучасності / О.Г. Аркуша, С.О.Біла, В.Ф. Верстюк та ін.: Гол. ред.. В.М. Литвин. Київ : Ніка-Центр, 2008. 988 с.
4. Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2021. 704 с.
5. Політологія: підручник. М.П. Требін та ін. ; за ред. проф. М.П. Требіна; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2018. 460 с.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТИЧНА ТРАНЗИТОЛОГІЯ» ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Тема 1. Витоки та розвиток ідей про перехідні суспільства

Філософські школи Сходу і Заходу про перехідні (транзитивні) процеси. Філософсько–політичні концепції періоду Античності та Середньовіччя про політичні переходи. Ідеї, концепції Доби Відродження – вираз існуючих переходів у суспільстві. Соціально–філософські вчення про переходи (Т. Гоббс, Д.Локк, Ж.-Ж. Руссо, А.Д.Токвіль).

Ключові поняття та терміни: прототеорії, «мале процвітання», конфуціанство, Сенсера, антибрахманістських релігійно-філософські течії; трактат «Артхашастра» («Повчання про користь»).

Завдання для самостійної роботи

Складіть план-конспект на тему: «Філософські школи Сходу».

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

У процесі самостійної роботи, зверніть увагу.

План-конспект – це ваша опора, багаж знань, записаний на папері або на іншому носії інформації, який дозволяє легко відновити в пам'яті лекцію або матеріал. Писати план-конспект варто стисло, по можливості тезами (невеликими односкладними реченнями), записуючи лише основну суть, виділяючи заголовки, перетворюючи цілі абзаци в кілька рядків. Таким чином, ви отримаєте пункти, по яких надалі зможете відновити і пригадати інформацію лекції. Тримаючи такий план в руках, у вас буде можливість відновити хронологію розповіді і не упустити важливі моменти. Ключові слова, дати, формули, вислови – обов'язково повинні заноситися в план-конспект. Можливі позначки на полях (*nota bene*), для більш детального трактування або незрозумілого моменту лекції.

Під час відповіді на питання використовуйте рекомендоване джерело. Вонсович С.Г. Політична транзитологія: історія, методологія : монографія. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Кам'янець-Подільський : Зволейко, 2013. С. 35-48.

Рекомендована література:

1. Вонсович С.Г. Політична транзитологія: історія, методологія : монографія. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Кам'янець-Подільський : Зволейко, 2013. 383 с.

2. Вонсович С.Г. Демократичний транзит та його складові. *Новопарадигма: журнал наукових праць*. Київ : НПУ імені М.П Драгоманова, 2011. Вип. 100. С. 196–206.
3. Вонсович С.Г. Політичний транзит в контексті політичного розвитку. *Гуманітарні студії: збірник наукових праць*. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ. Вип. 24. 2014. С. 95-110.
4. Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку. Переклад з англійської Наталії Климчук. Львів : Кальварія, 2006. 474 с.
5. Новакова О.В. Політична модернізація та розвиток демократичних процесів в сучасній Україні; *Східноукраїнський національний ун-т ім. Володимира Даля*. Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2006. 216 с.

Тема 2. Класичні транзитивні теорії–підґрунтя політичної транзитології

Роль «структурної школи» у формуванні політичної транзитології. «Авторська школа» (транзитології) дослідження політичних змін.

Ключові поняття та терміни: представники структурної школи, або школи модернізації (С. Ліпсет, Г. Алмонд, С. Верба, Дж. Коулмен); теорія модернізації; девелопменталізм, волюнтаризм у працях Г. О'Доннелла, Ф. Шміттєра, Т. Карл, Л. Даймонда, Х. Лінца, С. Ліпсета, А. Пшеворського, С. Гантінгтона та інших.

Завдання для самостійної роботи.

1. Опишіть прогресистські течії, їх напрямки.
2. Складіть порівняльну таблицю на тему: «Структурна» та «Авторська школи» у формуванні транзитології».

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Зверніть увагу! Вонсович С.Г. Політична транзитологія: історія, методологія : монографія Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Кам'янець-Подільський : Зволейко, 2013. С. 53-55.

До завдання № 2. Виконуючи завдання, використовуйте інтернет-ресурси та рекомендовану літературу. Вонсович С.Г. Політична транзитологія: історія, методологія : монографія Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Кам'янець-Подільський : Зволейко, 2013. С. 38-51.

Рекомендована література:

1. Вонсович С.Г. Політична транзитологія: історія, методологія : монографія Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Кам'янець-Подільський : Зволейко, 2013. 383 с.

2. Вонсович С.Г. Демократичний транзит та його складові. *Новопарадигма: журнал наукових праць*. Вид-во НПУ імені М.П Драгоманова, 2011. Вип. 100. С. 196–206.
3. Вонсович С.Г. Політичний транзит в контексті політичного розвитку. *Гуманітарні студії : збірник наукови праць*. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ. Вип. 24. 2014. С. 95-110.
4. Демократичний транзит у країнах Вишеградської групи й Україні: вибрані аспекти / За ред. Дмитра Шевчука та Віталія Лебедюка. Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2018. 224 с.
5. Зеленько Г. «Навздогінна модернізація»: досвід Польщі та України. Київ : Критика, 2003. 216с.

Тема 3. Теоретичні конструкти транзиту

Своєрідність політичних транзитів у епоху Постмодерну. Основні напрямки у дослідженні політичної транзитології.

Ключові поняття та терміни: доба Постмодерну; «модерніті» (сучасність); А. Гойнбі, Ч. Райт Міллс і П. Дракер, Федеріко де Оні ,Ж.-Ф. Ліотара «Стан постмодерну»; елітистський та інституціональний аналіз проміжних і альтернативних форм постперехідних режимів; представники елітистського напрямку (Д. Хіглі, Р. Гентер, М. Бартон); елітистська концепція.

Завдання для самостійної роботи

Ознайомтеся та опишіть методи політичного транзиту.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Під час відповіді на питання, доцільно звернути увагу. Піляєв І.С. Політична трансформація у сучасному світі: погляд з України: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. С. Піляєв. Київ. Персонал, 2011. 112 с.

Рекомендована література:

1. Вонсович С.Г. Політична транзитологія: історія, методологія : монографія Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Кам'янець-Подільський : Зволейко, 2013. 383 с.
2. Вонсович С.Г. Політичний транзит в контексті політичного розвитку / С.Г. Вонсович. *Гуманітарні студії : збірник наукових праць*. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ. Вип. 24. 2014. С. 95-110.
3. Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку. / Переклад з англійської Наталії Климчук. Львів :Кальварія, 2006. 474 с.
4. Вегеш М., Кополовець Р. Модель демократичної трансформації З. Бжезинського та А. Пшеворського і їхня роль у сучасній політичній науці. *Вісник Львівського університету. Серія Філософсько-політологічні студії*. 2020. Випуск 32. С. 88-94.

5. Шаповаленко М. Позбутися транзитології або в пошуках нових концептуальних парадигм: *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Питання політології»* 2016. Т.28. С. 22-26.

Тема 4. Понятійно-категоріальний інструментарій політичної транзитології

Дефініції політичної транзитології. Внутрішня динаміка транзитивних процесів. Категорія перехідного періоду – центральна у транзитології. Нові поняття категоріально-політологічного поля транзитології.

Ключові поняття та терміни: термін «транзитологія»; С. Гантінгтон «Третя хвиля. Демократизація наприкінці ХХ століття», А. Пшеворський «Демократія і ринок. Політичні й економічні реформи в Південній Європі та Латинській Америці»; «політичний транзит»; «політична трансформація».

Завдання для самостійної роботи

1. Складіть таблицю головних розбіжностей між поняттями «політична транзитологія», «політична модернізація», «політичний розвиток», «політична трансформація», «політичні зміни».
2. Опишіть та охарактеризуйте форми політичного транзиту, розкривши їх сутність.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. Увага! При складанні таблиці використовуйте рекомендоване джерело. Вонсович С.Г. Політична транзитологія: історія, методологія : монографія Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Кам'янець-Подільський : Зволейко, 2013. 383 с. С. 80-94.

До завдання № 2. Зверніть увагу! Шаповаленко М. Позбутися транзитології або в пошуках нових концептуальних парадигм: *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2016. Т.28. С. 22-26.

Рекомендована література:

1. Вонсович С.Г. Політична транзитологія: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : ПП.Зволейко Д.Г. 2018. 80 с.
2. Вонсович С. Транзитологія: долання кризи та вектори розвитку Науковий часопис. Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 22. *Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. Випуск 30: збірник наукових праць. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. С.5-13.
3. Вонсович С. Ретроспективний аналіз теоретичних підходів до трактування транзитивних процесів. Літопис Волині. *Всеукраїнський науковий*

часопис Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк : Гельветика, 2021. Час. 24. С. 196-200.

4. Вегеш М., Кополовець Р. Модель демократичної трансформації З. Бжезинського та А. Пшеворського і їхня роль у сучасній політичній науці. *Вісник Львівського університету. Серія Філософсько-політологічні студії.* 2020. Випуск 32. С. 88-94.

5. Гантінгтон С. Політичний порядок у мінливих суспільствах. Переклад Т. Цимбал. Київ. Наш Формат. 2020. 448 с.

6. Шаповаленко М. Позбутися транзитології або в пошуках нових концептуальних парадигм: *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології».* 2016. Т.28. С. 22-26.

Тема 5. Концептуальні основи дослідження політичної транзитології

Закони і закономірності розвитку політичної транзитології. Об'єктивно-історична зумовленість транзитивних процесів та варіативність підходів до їх визначення. Наукові виміри політичної транзитології.

Ключові поняття та терміни: закони структури, закон поділу влади, наукові виміри транзитології (парадигмальний, ціннісний та соціокультурний).

Завдання для самостійної роботи.

Опишіть закони і закономірності розвитку політичної транзитології.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

До завдання № 1. При виконанні завдання самостійної роботи, використовуйте рекомендоване джерело. Вонсович С.Г. Специфіка і перебіг політичного транзиту: Центрально Східно-Європейський варіант. *Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. Вип. 114, Частина II.* Київ : 2013. С 5.

Рекомендована література:

1. Вонсович С.Г. Політична транзитологія: історія, методологія : монографія. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Кам'янець-Подільський : Зволейко, 2013. 383 с.

2. Вегеш М., Кополовець Р. Модель демократичної трансформації З. Бжезинського та А. Пшеворського і їхня роль у сучасній політичній науці. *Вісник Львівського університету. Серія Філософсько-політологічні студії.* 2020. Випуск 32. С. 88-94.

3. Гантінгтон С. Політичний порядок у мінливих суспільствах. Переклад Т. Цимбал. Київ. Наш Формат. 2020. 448 с.
4. Кополовець Р. Теоретико-методологічні засади дослідження демократичних транзитів (Д. Растоу, С. Хантінгтон, Г. О'Доннел, Ф. Шміттер). *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. № 21. 2018. С. 115–121.
5. Шаповаленко М. Позбутися транзитології або в пошуках нових концептуальних парадигм: *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2016. Т.28. С. 22-26.

Тема 6. Чинники сучасного транзитивного процесу

Економічний стан країни – передумова початку транзиту, національна єдність – передумова переходу до демократії, духовно-культурні цінності як чинник перебігу транзитивних процесів.

Ключові поняття та терміни: якісні стани соціальної системи; С.М. Ліпсет, С.Верба, Д.Растоу, Ален Турен; РДаль про цінності демократії; Р. Інглегарт про роль громадської культури в становленні та розвитку демократії.

Завдання для самостійної роботи

Дайте коротку характеристику системному дослідженню проблем політичного транзиту.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Під час відповіді на питання, доцільно звернути увагу на рекомендоване джерело. Грицюк П.М., Джоші О.І., Гладка О.М. Основи теорії систем і управління : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2021. С. 41-59.

Рекомендована література:

1. Вегеш М., Кополовець Р. Модель демократичної трансформації З. Бжезинського та А. Пшеворського і їхня роль у сучасній політичній науці. *Вісник Львівського університету. Серія Філософсько-політологічні студії*. 2020. Випуск 32. С. 88-94.
2. Вонсович С.Г. Політична транзитологія: історія, методологія : монографія Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Кам'янець-Подільський : Зволейко, 2013. 383 с.
3. Гантінгтон С. Політичний порядок у мінливих суспільствах. Переклад Т. Цимбал. Київ. Наш Формат. 2020. 448 с.
4. Демократичний транзит у країнах Вишеградської групи й Україні: вибрані аспекти / За ред. Дмитра Шевчука та Віталія Лебедюка. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2018. 224 с.
5. Кополовець Р. Теоретико-методологічні засади дослідження демократичних транзитів (Д. Растоу, С. Хантінгтон, Г. О'Доннел, Ф.

Шміттер). *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. № 21. 2018. С. 115–121.

6. Мацієвський Ю.В. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014) : монографія Чернівці : Книги – XXI, 2016. 552 с.

Тема 7. Методологічні принципи вивчення та дослідження політичної транзитології

Методологічний інструментарій дослідження транзитивних процесів. Політична криза як вихідна позиція і причина транзиту. Вихідні позиції настання транзиту С. Гантінгтона.

Ключові поняття та терміни: політична криза; «Структурна школа» та її автри: Г. Алмонд, С. Верба, Р. Даль, Б. Мур, С. Ліпсет; «Акторська школа»; представники школи транзитології, парадигми конфлікту; форми перебігу політичного транзиту.

Завдання для самостійної роботи

Опишіть структурний, процедурний, методологічні підходи.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Під час самостійної роботи над завданням, доцільно звернути увагу на навчально-методичний посібник. Вонсович С.Г. Політична транзитологія: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : ПП.Зволейко Д.Г. 2018. 80 с. С. 41-45.

Рекомендована література:

1. Вонсович С.Г. Політична транзитологія: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : ПП.Зволейко Д.Г. 2018. 80 с.
2. Гантінгтон С. Політичний порядок у мінливих суспільствах. Переклад Т. Цимбал. Київ. Наш Формат. 2020. 448 с.
3. Демократичний транзит у країнах Вишеградської групи й Україні: вибрані аспекти / За ред. Дмитра Шевчука та Віталія Лебедюка. Острогор : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2018. 224 с.
4. Мацієвський Ю.В. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014) : монографія Чернівці : Книги – XXI, 2016. 552 с.
5. Шаповаленко М. Позбутися транзитології або в пошуках нових концептуальних парадигм: *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2016. Т.28. С. 22-26.

Тема 8. Структура загальних моделей політичного транзиту

Моделі переходу до демократії С. Гантінгтона. Зміст та внутрішні причини політичного переходу у моделях Пшеворського та Р. Котарелло. Моделі пост-перехідної демократії Т. Карла і Ф. Шміттера. Концепція розпаду демократичних режимів Х. Лінца.

Ключові поняття та терміни: перехід до демократії; трансформація, заміна, перестановка; фази моделі переходу: наявність реформаторів; здобуття реформаторами влади; суперечності лібералізації; встановлення консенсусу із консерваторами; кооптація опозиції; лібералізація; «конституювання» демократії; ресоціалізація, «Нав'язаний перехід» або перехід «накладання»; корпоративістська модель, популістська модель, електоральна модель, консоціальна модель, моделі переходу на пострадянському просторі(за В. Гельманом).

Завдання для самостійної роботи

Опишіть моделі переходу до демократії С. Гантінгтона.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Зверніть увагу! Вонсович С. Політична транзитологія : монографія. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д.Г., 2013. С. 183-188.

Рекомендована література:

1. Вонсович С. Політична транзитологія : монографія. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д.Г., 2013. 383 с.
2. Вонсович С. Ретроспективний аналіз теоретичних підходів до трактування транзитивних процесів. Літопис Волині. *Всеукраїнський науковий часопис Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк : Гельветика, 2021. Час. 24. С. 196-200.*
3. Гантінгтон С. Політичний порядок у мінливих суспільствах. Переклад Т. Цимбал. Київ. Наш Формат. 2020. 448 с.
4. Кополовець Р. Теоретико-методологічні засади дослідження демократичних транзитів (Д. Растоу, С. Хантінгтон, Г. О'Доннел, Ф. Шміттер). Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії. № 21. 2018. С. 115–121.
5. Мацієвський Ю.В. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014) : монографія Чернівці : Книги – XXI, 2016. 552 с.
6. Шаповаленко М. Позбутися транзитології або в пошуках нових концептуальних парадигм: *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2016. Т.28. С. 22-26.

Тема 9. Моделі політичного переходу посттоталітарних держав

Етапи політичного транзиту в посттоталітарних державах. К. Оффе та Т. Кузьо. Моделі переходу на пострадянському просторі.

Ключові поняття та терміни: посттоталітаризм, посттоталітарні держави; посткомуністичні, постфашистські суспільства; модель транзиту К. Оффе: встановлення політичної демократії; ринкової економіки та створення національної державності; триструктурна модель К. Оффе.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте види демократичних транзитів.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Під час самостійної роботи над завданням, доцільно звернути увагу на рекомендоване джерело. Вегеш М. Демократичний транзит у країнах пострадянського простору: генеза, моделі, етапи. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2020. Випуск 33. С. 94-100.*

Рекомендована література:

1. Вегеш М. Демократичний транзит у країнах пострадянського простору: генеза, моделі, етапи. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2020. Випуск 33. С. 94-100.*
2. Вонсович С. Політична транзитологія: монографія. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д.Г., 2013. 383 с.
3. Вонсович С. Спектральне застосування методологічних підходів у дослідженні перехідних (транзитивних) процесів посткомуністичних, порадянських суспільств. *Вісник Прикарпатського Університету. Політологія.* / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ : Плай. Вип. 14. 2020. С.90-96.
4. Гапоненко В.А. Система інституційних чинників політичної демократизації в Україні : монографія. Київ : КНЕУ, 2020. 311 с.
5. Мацієвський Ю.В. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014): монографія Чернівці : Книги – ХХІ, 2016. 552 с.

Тема 10. Вектори посткомуністичного, пострадянського політичного розвитку

Дослідження та концептуалізація посткомунізму. «Оксамитові революції» на сучасному етапі перехідних процесів. Умови детермінації процесу демократизації.

Ключові поняття та терміни: складові транзиту; Д. Растоу «Переходи до демократії: спроба динамічної моделі»; три загальні типи демократичних структурних передумов політичних транзитів: наявність національної ідентичності і національної єдності; наявність належного високого рівня розвитку економіки; опанування на рівні мас демократичних норм культури і цінностей; «хвилі» глобального процесу демократизації; чотири групи дослідження транзитології посткомунізму.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте загальні типи демократичних структурних передумов політичних транзитів.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Під час самостійного виконання завдання, зверніть увагу. Кополовець Р. Теоретико-методологічні засади дослідження демократичних транзитів (Д. Растоу, С. Хантінгтон, Г. О'Доннел, Ф. Шміттер). *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії.* № 21. 2018. С. 115–121.

Рекомендована література:

1. Вегеш М., Кополовець Р. Модель демократичної трансформації З. Бжезинського та А. Пшеворського і їхня роль у сучасній політичній науці. *Вісник Львівського університету. Серія Філософсько-політологічні студії.* 2020. Випуск 32. С. 88-94.
2. Вонсович С. Політична транзитологія: монографія. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д.Г., 2013. 383 с.
3. Гантінгтон С. Політичний порядок у мінливих суспільствах. Переклад Т. Цимбал. Київ. Наш Формат. 2020. 448 с.
4. Гапоненко В.А. Система інституційних чинників політичної демократизації в Україні: монографія. Київ : КНЕУ, 2020. 311 с.
5. Мацієвський Ю.В. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014): монографія Чернівці : Книги – ХХІ, 2016. 552 с.

Тема 11. Специфіка українського варіанту пострадянського політичного режиму

Константи посткомуністичного демократичного транзиту. Специфічні ознаки посткомуністичних транзитів. Особливості політичних процесів в Україні. Культурно-ціннісні чинники українського демократичного транзиту.

Ключові поняття та терміни: «важкі» переходи; «подвійний перехід»; поставторитарні переходи; «класичні» моделі; транзитивна демократизація; ендогенні режими; «інстальовані режими»; траєкторія розвитку векторів

пострадянських переходів; політичні кризи; «кольорові революції»; «демократичний прорив»; «четверта хвиля» демократизації.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте неототалітарні тенденції переходу політичного режиму в країні.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань

Під час самостійного виконання завдання, зверніть увагу. Модернізація політичної системи сучасної України: стан та перспективи розвитку : зб. наук. пр. / ред. кол.: Г.П. Щедрова (гол.), О.В. Новакова, Ф.В. Барановський [та ін.]. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. С. 88-97.

Рекомендована література:

1. Вегеш М. Демократичний транзит у країнах пострадянського простору: генеза, моделі, етапи. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2020. Випуск 33. С. 94-100.
2. Вонсович С.Г. Політична транзитологія: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : ПП.Зволейко Д.Г. 2018. 80 с.
3. Гапоненко В.А. Система інституційних чинників політичної демократизації в Україні: монографія. Київ : КНЕУ, 2020. 311 с.
4. Демократичний транзит у країнах Вишеградської групи й Україні: вибрані аспекти / За ред. Дмитра Шевчука та Віталія Лебедюка. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2018. 224 с.
5. Мацієвський Ю.В. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014) : монографія Чернівці : Книги – XXI, 2016. 552 с.
6. Романюк О. Транзитологія як галузь наукових студій. Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки зб. наук. праць. Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. 2018. Т. 16. Вип. 2. С.208-220.

Тема 12. Виміри українського транзиту

Чинники впливу на ефективність державного управління. Вектор «перехідної демократії» в Україні. Структурні обмеження в Україні. Політико-культурний вимір транзиту. Громадянський вимір транзиту.

Ключові поняття та терміни: моделі демократизації; неототалітарні тенденції переходу політичного режиму; державний патерналізм; синдром «політики домінантної влади» (за Т.Карозерсом); конфлікт між групами інтересів; «дисфункціональна» демократія; двовладдя; політична криза.

Завдання для самостійної роботи

Опишіть фази проходження політичного транзиту в Україні.

Методичні рекомендації щодо виконання завдання

Під час самостійної підготовки завдання, доцільно звернути увагу.
 Вегеш М. Демократичний транзит у країнах пострадянського простору: генеза, моделі, етапи. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2020. Випуск 33. С. 94-100.*

Рекомендована література:

1. Вегеш М. Демократичний транзит у країнах пострадянського простору: генеза, моделі, етапи. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2020. Випуск 33. С. 94-100.*
2. Вонсович С.Г. Політична транзитологія: історія, методологія : монографія Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Кам'янець-Подільський : Зволейко, 2013. 383 с.
3. Вонсович С.Г. Політичний транзит в контексті політичного розвитку. *Гуманітарні студії: збірник наукових праць. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ. Вип. 24. 2014. С. 95-110.*
4. Гапоненко В.А. Система інституційних чинників політичної демократизації в Україні: монографія. Київ : КНЕУ, 2020. 311 с.
5. Мацієвський Ю.В. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014) : монографія Чернівці : Книги – ХХІ, 2016. 552 с.

ТЕЗАУРУС

Аналітика – діяльність, що передбачає синтез трьох компонентів володіння аналітичними методами (функціональний компонент), знання предметної галузі (галузевий компонент) і деяку обдарованість структури особистості (особистий компонент).

Політична аналітика – це свідомий, цілеспрямований, конкурентний, скоординований процес вивчення політичних обставин, подій, тенденцій, перспектив їх розвитку з метою окреслити цілісну картину того, що відбувається, а відтак прийняти політичні рішення. Основні **функції** політичної аналітики: 1) прогностична 2) гносеологічна 3) превентивна; 4) управління; 5) інтерактивна; 6) емпірична; 7) практично-прикладна. Під час аналізу політичних процесів і подій необхідно дотримуватися таких **принципів**: 1) об'єктивності, 2) повноти, 3) достовірності, 4) обґрунтованості, 5) компетентності, 6) конкурентності, 7) поліваріантності.

Аналітична інформація – відомості, отримані для вироблення та здійснення власної політики щодо країни, про політичні сили в іноземних державах і всередині країни, про різноманітні сфери її життя, загальний потенціал, обороноздатність, зовнішню та внутрішню політику. Відкрита інформація – інформація, що має таємний характер. Види літератури: «біла» чи опубліковані видання (книги та журнали, що мають ISSN або ISBN номери); «ефемерна» література (містить відомості, корисні лише в обмежений період часу, наприклад, розклад польотів літаків); «сіра» література, що лежить між першими двома типами. Критерії відбору інформації. Інформаційна цінність Доступність документа, газети, телебачення, відеосюжети, повні виступи, інтерв'ю, ток-шоу, коментарі до сюжетів. Чутки: співчутливі, славильні, захисні, дискредитувальні.

Дезінформація – це заходи закритого чи відкритого просування у визначені кола або для окремих осіб як нібитосправжніх, спеціально розроблених недостовірних даних і документів політичного, економічного, військового характеру з метою ввести ці кола чи певних осіб в оману та спонукати їх добажаних для сторони-дезінформатора дій.

Довідка. – готується за завданням інстанцій, зацікавлених відомств з окремих питань зовнішньої та внутрішньої політики іноземних держав, з окремих міжнародних проблем, а також стосовно деяких державних та громадських діячів. Характеризується невеликим обсягом.

Аналітичні записки – всебічний аналіз проблеми, висновки та в деяких випадках практичні пропозиції. Вони сприяють отриманню найбільш об'єктивного уявлення в директивних органах про проблему, яка є цікавою, а також правильному вибору та проведенню вигідних для України зовнішньополітичних заходів. При складанні аналітичної записки потрібно взяти до уваги терміни її підготовки та розрахувати їх таким чином, щоб інформація не втратила своєї актуальності. Аналітична записка включає всі

матеріали, що стосуються даного питання, навіть ті, які вже використовувалися.

Оглядова записка – усі відомості викладаються знаведенням цитат з найбільш важливих місць документів, які використовуються. Висновки та пропозиції не робляться, що відрізняє цей вид від аналітичної записки. Крім того, оглядова записка може поєднувати в собі відомості, що потребують перевірки, з обов'язковим їх обговоренням. Цей вид документа найбільш придатний для підготовки оглядів ЗМІ.

Режими та етапи аналітичної роботи зібору інформації – цифрові оцінки достовірності, контроль проблематики, тотальний контроль.

Процес дослідження інформації – це сукупність розумових і технологічних операцій, виконання яких у визначеній послідовності та з використанням необхідних засобів призводить до розв'язання поставленого завдання. Цей процес складається: а) з відповідних висновків; б) версій щодо ситуації; в) висунення гіпотез; г) прогнозів. Належність до компетенції. Важливість. Своєчасність. Повнота. Достовірність. Критерії оцінки джерела інформації. Критерії оцінки інформації.

Гіпотеза – це припущення про причини якихось явищ, достовірність яких за сучасних політичних обставин не може бути перевірена та доведена, але яке дає змогу пояснити ці явища.

Процес побудови гіпотези: а) формулювання проблеми; б) усебічне вивчення сукупності явищ і подій, причину яких має бути знайдено; в) формулювання гіпотези; г) визначення одного чи декількох наслідків, які виникають з уявної причини; д) перевірка того, ці наслідки відповідають фактам дійсності.

Аналогія – використання концептуальних моделей політики у прикладному аналізі. Метод контент-аналізу. Стратегічне й оперативне планування та групова дискусія. Дельфі, мозковий штурм. Техніка креативного мислення.

Стратегія аналізу. 1. Одночасне сканування 2. Послідовне сканування. 3. Консервативна концентрація. 4. Ризикована концентрація.

Аналіз державної політики – це процес, спрямований на вивчення організації національного простору відповідно до обраної стратегії розвитку країни.

Завдання аналізу державної політики – ідентифікація, розпізнання та побудова схеми рішення. Розробка альтернативних варіантів політики. Оцінка альтернативних варіантів.

Стратегічні можливості – оцінка політичних ризиків. Прикладні методи аналізу ризиків. Імітаційне моделювання. Метод сценаріїв.

Оцінка ймовірності подій. Поняття антикризового управління, із застосуванням різних моделей (модель соціальної мобільності). Найефективнішим методом стає моделювання, яке дає змогу найбільш об'єктивно, швидко і без значних втрат спрогнозувати подальший розвиток соціально-політичних процесів.

Моделювання – дослідження певних явищ, процесів або систем об'єктів шляхом побудови та дослідження їх моделей, а також використання моделей для визначення або уточнення характеристик та раціоналізації засобів побудови нових об'єктів на ідеї моделювання базується будь-який метод наукового дослідження. Моделювання в політиці – опис політичних процесів за допомогою обмеженої кількості значущих, вагомих факторів. Обмеження кількості факторів відбувається за рахунок абстрагування від тих, впливом яких на процес за певних обставин можна знехтувати. При цьому моделювання забезпечує отримання досвіду та дає змогу, припускаючись помилок, виправляти їх, уникаючи матеріальних і моральних втрат; здійснювати перевірку запропонованих модифікацій систем та процесів; вивчати організацію і структуру систем в динаміці щезадовго до втілення їх у життя; відтворювати події минулого, сьогодення, а також і можливого майбутнього та перевіряти дію силу тих процесів, які складно відтворити в реальних умовах або які взагалі відтворити неможливо.

Моделювання політичних та соціально-економічних процесів передбачає певний алгоритм або послідовність дій. Як приклад можна навести варіант алгоритму, запропонований американським дослідником Ф.А. Шродтом. Перший етап побудови моделі – відбір спостережень, які стосуються процесу, що моделюється. Йдеться про формулювання проблеми, тобто прийняття рішення про те, що слід враховувати, а чим можна знехтувати. Другий етап – перехід від визначення проблеми до побудови неформальної моделі.

Неформальна модель – це набір інструментів, які здатні пояснити відібрані спостереження, але при цьому визначені недостатньо чітко, тобто неможливо абсолютно точно виявити ступінь логічного зв'язку між ними. Третій етап створення формальної моделі, яка відрізняється від неформальної тим, що всі припущення подано вже в математичній формі.

Алгоритм – точно задана послідовність дій для виконання конкретного завдання.

Аналогії – стратегії розв'язання завдань, згідно яких визначається схожість між двома чи більше ситуаціями при одночасному існуванні розбіжностей між ними.

Базовий рівень – початкова, апріорна ймовірність появи події.

Вибірка – підгрупа інформації, яку виділяють для дослідження всієї інформації.

Вихідне положення – стартова чи вихідна точка завдання. Завдання вважається виконаним, якщо пошуковець, що шукає його розв'язання, може знайти шляхи від вихідної позиції до цілі.

Відносна частотність – те, як часто відбувається подія порівняно з іншими подіями, можливими на той або інший момент часу.

Дані – це необроблені друковані видання, зображення чи сигнали.

Деревоподібні діаграми – діаграми, що розгалужуються, які можна використовувати при підрахуванні ймовірностей із метою взяття до уваги всіх можливих результатів послідовності подій.

Евристика – стратегія, що її використовують при розв’язанні завдань і прийнятті рішень. Хоча й не завжди за допомогою евристики можна отримати правильну відповідь, звичайно її використання є корисним.

Екстраполяція – оцінка величини шляхом продовження черги відомих її значень.

Ефект попереднього знайомства – інформація, що найчастіше трапляється, викликає більшу симпатію.

Закони ймовірності – уміння прогнозувати кількість або відсоткову частку спроб, які закінчаться визначеним результатом.

Ймовірність (ймовірність) – відношення кількості шляхів, якими може розвинути якась подія, до загальної кількості можливих результатів.

Ігнорування базового рівня – постійна тенденція до ігнорування чи недооцінки початкових ймовірностей (базових рівнів) і до перебільшення значень другорядної ймовірності при прийнятті рішень про ймовірність цього результату.

Ієрархічні дерева – деревоподібні діаграми, що є наочним засобом запису умов задачі. Тільки деякі категорії даних створюють ці дерева.

Інкубація – період, протягом якого аналітик, який шукає розв’язання завдання, не працює активно над ним. За свідченням деяких пошуковців, саме в цей період «тайм-ауту» вони знаходять рішення.

Інформація – дані, які було об’єднано й оброблено для видалення кінцевого продукту аналітики.

Матриця – прямокутний масив чисел, який використовують як засіб наочного представлення завдання, що містить деякі категорії даних.

Метод виключення – стратегія прийняття рішення, в якій послідовно відкидаються варіанти рішень, що не відповідають наявним думкам з цього приводу.

Незалежні події – дві чи декілька подій є незалежними, якщо поява будь-якої з них не впливає на появу іншої.

Нерепрезентативна вибірка – вибірка, що невідображає особливості інформації, за якою її відібрано.

Нечітко поставлені завдання – завдання з декількома можливими варіантами правильних відповідей. Складність завдань такого типу полягає в необхідності передбачення всіх можливих варіантів рішень і в пошуку найкращого з них. Формулювання мети таких завдань нерідко виглядає незавершеним.

Об’єктивна ймовірність – кількісні судження про ймовірність подій із відомими частотами, отриманими математично.

Обсяг вибірки – кількість інформації, що задіяна для експерименту.

Оптимізація (щодо прийняття рішень) – вибір найкращого рішення в будь-якій ситуації.

Оцінка заднім числом – переоцінка рішення після того, як його вже було реалізовано та наявна інформація про наслідки; при цьому переоцінка робиться з упевненістю, що всі ці наслідки повинні бути відомі й до прийняття рішення.

Оцінки з тяжінням доцентру – розраховані на вибірках або контингентах показників, які узагальнюють усі значення величини в одне число. Дві з таких оцінок із тяжінням до центру – це середнє арифметичне.

Переформулювання завдання – стратегія прийняття розв'язання завдання, що найкраще відповідає вирішенню нечітко поставлених завдань. Іноді простіше знайти розв'язання завдання, якщо його буде по-іншому сформульовано.

Підціль – якщо на шляху вирішення завдання виникли значні труднощі, то таке завдання можна розбити на декілька більш дрібних завдань, так званих «підзавдань». Кожне підзавдання містить власну ціль, яка зветься «підціллю».

Події з декількома можливими наслідками – події, наслідки яких залежать від двох або декількох випробувань (кількості повторів події).

Політична аналітика – свідомий, цілеспрямований, конкурентний, скоординований процес вивчення політичних обставин, подій, тенденцій, перспектив їх розвитку з метою визначити цілісну картину того, що відбувається та надалі прийняти політичні рішення.

Політичні консультації – процес надання спеціалістом або групою спеціалістів у галузі політики порад суб'єкту, що приймає політичні рішення з питань його професійної діяльності.

Прийняття бажаного за дійсне – тенденція до переоцінки своїх шансів на успіх або ймовірності бажаного результату.

Простір завдання – усі можливі шляхи, що ведуть від вихідної позиції до цілі.

Пряма стратегія – стратегія вирішення завдання, в якій усі операції, що плануються, є діями, які наближають людину до підцілі чи кінцевої цілі.

Регресія до середнього значення – дослідження призводить до отримання високих або низьких результатів при вимірі якогось показника, то при повторному вимірюванні його результати виявляться ближчими до середнього значення.

Середнє арифметичне – оцінка з тяжінням до центру, що обчислюється складенням усіх значень і діленням суми на кількість складових.

Стадія розробки – друга стадія розв'язання завдання, на якій оцінюють шляхи вирішення з метою вибору кращого з них.

Суб'єктивна ймовірність – особисті оцінки ймовірності появи випадкових подій.

Сукупна ймовірність – ймовірність появи подій при проведенні багаторазових повторень.

Трансконтекстуальна стратегія – стратегія розв'язання завдань, що застосовується в різних контекстах. Одним із прикладів застосування

трансконтекстуальної стратегії формулювання мети завдання різними способами.

Упередження – схильність до пошуку та використання інформації, що закріплює звичну для людини інформацію.

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Навчальне електронне видання

Автори-укладачі:

ВОНСОВИЧ Сергій Геннадійович

*доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології та філософії
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*

СУЛЯТИЦЬКА Тетяна Василівна

*кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри політології та філософії
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*

ЧАБАНОВ Василь Григорович

*кандидат філософських наук, старший викладач кафедри політології та філософії
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*

**ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ – ПОЛІТОЛОГІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІН ПОЛІТОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ : «ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНИХ
ПОЛІТИЧНИХ ВЧЕНЬ», «ПОЛІТИЧНИЙ АНАЛІЗ І ПРОГНОЗ»,
«ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ПОЛІТИКА», «ПОЛІТИЧНІ СИСТЕМИ ТА
РЕЖИМИ», «ТЕХНОЛОГІЇ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ», «ПРАКТИЧНА
ПОЛІТОЛОГІЯ», «ПОЛІТИЧНА ТРАНЗИТОЛОГІЯ»**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Гарнітура «Times New Roman». Об'єм даних 1,6 Мб. Обл.-вид. арк.7,0.

Видавець і виготовлювач комп'ютерно-інформаційна лабораторія історичного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,
32301, м. Кам'янець-Подільський, вул. Татарська, 14